

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 36.

Fredagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 7 innevarande månad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 72, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden m. m. dels i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.*

Genom en den 18 mars 1932 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 217, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden; samt

2) lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. punkt 1) skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212).

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av propositionen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 369, av herr *Lindhagen*, samt

inom andra kammaren:

nr 530, av herrar *Sandström* och *Lövgren*,

nr 531, av herr *Näslund*,

nr 532, av herr *Lindberg* och herr *Wiklund* i Byske, ävensom

nr 533, av herr *Lundquist* i Rotebro m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat i oförändrat skick bifallas av riksdagen, måtte för sin del antaga två under punkten införda förslag till lagar i nu ifrågavarande ämnen;

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Beträffande propositionen i dess helhet hade reservation avgivits av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Linders*, *Carl E. Eriksson*, *Granath*, *Sköld* och *Uddenberg*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen måtte

1) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 217;

Första kammarens protokoll 1932. Nr 36.

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta föranstalta om utredning *dels* angående de sociala verkningar, vartill en ökad rätt till avverkning å de under lappmarkslagen hörande skogarna kunde komma att leda, och *dels* angående möjligheterna att begränsa kostnaderna för övervakningen av skogsvården å ifrågavarande skogar samt efter hänsynstagande till resultaten av de utredningar, varom förut anhållits, för 1933 års riksdag framlägga nytt förslag i ämnet;

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom reservanternas hemställan under A), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Sederholm**: I avseende å föredragningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 72 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att de av utskottet framställda lagförslagen föredragas vart för sig, det första, där så erfordras, paragrafvis, med övergångsbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter och sedan båda lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Utskottets förslag till lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden.

1 §.

Denna paragraf lydde:

Inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt Särna och Idre socknar av Kopparbergs län belägen skogsmark skall, med undantag som i 2 § sägs, vara underkastad denna lags bestämmelser.

Herr **Linders**: Herr talman! Det nu föreliggande förslaget innebär ju en mycket viktig förändring i fråga om tillsynen och skötseln av lappmarksskogarna. Den nu gällande lappmarkslagen är byggd på principen om ut hållighetsskogsbruk och utsyningsstväng. Avverkning av barrträd för annat ändamål än fastighetens eller därmed sambrukad fastighets oundgängliga husbehov får således inte bedrivas annat än efter utsyning och stämpling, verkställd av vederbörande skogsstatstjänstemän. Detsamma gäller också beträffande lövträd ovanför odlingsgränsen. Det föreliggande förslaget åter avser att lämna skogsägaren större frihet och större möjligheter att snabbt uttaga skogen, samtidigt som tillsynen över det hela överflyttas från domänverkets personal till skogsvårdsstyrelserna.

Vid utskottets betänkande har utskottets ordförande, herr Johansson i Uppmälby, jämte några andra av utskottets ledamöter avgivit en reservation, vari yrkas, att riksdagen måtte avslå propositionen och i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ett förslag i ämnet, som bereder ökad frihet och ökad möjlighet till skogarnas vård uppe i lappmarkerna. Jag har anslutit mig till denna reservation av skäl, som jag ber att här i korthet få angiva.

Jag tror för min del, att det nu föreliggande förslaget går bra långt i fråga om frihet. Det måste anses vara en ytterst allvarlig sak att med där uppe rådande klimatförhållanden och tillväxtmöjligheter för skogarna hastigt övergå från den nuvarande ordningen till större överensstämmelse med den allmänna skogsvårdslagen. Jag anser för min del, att man gör oklokt i att taga ett så riskfyllt steg.

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)*

Dessutom inverka ju skogsförhållandena där uppe alldeles särskilt på de sociala förhållandena. Det gäller att bereda möjligheter för både jordbruksbefolkningen och arbetarna där uppe att kunna trygga sig till ett jämnt skogsuttag, så att det inte blir hastigare övergångar, med forcerad avverkning under någon tid, som därefter följes av sämre arbetskonjunkturer och minskade möjligheter att utfå inkomst av skogen.

Jag vill vidare framhålla, att en övergång nu till den föreslagna ordningen kommer att medföra en forcerad avverkning och ett större uttag från skogarna, och det kan väl inte finnas en olämpligare tid än den vi nu leva i för en dylik forcerad skogsavverkning med den ytterligare konkurrens å trävarumarknaden, som därav följer. Det förefaller mig, att tiden för en övergång från de nuvarande förhållandena till de föreslagna bestämmelserna med hänsyn härtill är synnerligen illa vald.

Slutligen vill jag påpeka, att den föreslagna överflyttningen av tillsynen över dessa skogar på skogsvårdsstyrelserna inte kan åstadkommas på annat sätt än genom att skogsvårdsstyrelserna i betydande grad måste utöka sin personal. Jag vill inte förneka möjligheten av att skogsvårdsstyrelserna kunna komma att väl fylla sin uppgift med tillsynen över dessa skogar, ehuru denna uppgift i viss mån går utöver ramen för deras nuvarande verksamhet. Men följden därav blir, att domänverkets personal i hög grad måste minskas och ett stort antal befattningshavare överföras på övergångs- eller indragningsstat. Det har under utredningen beräknats, att omläggningen skulle komma att kosta staten 300,000 kronor om året mera än för närvarande, och jag finner det mycket olämpligt med hänsyn till nuvarande förhållanden, då vi måste spara på alla områden, att staten på detta sätt skulle utsätta sig för en betydligt ökad utgift.

Av dessa skäl, herr talman, har jag gått med på reservationen. Jag erkänner visserligen behovet av en ny lappmarkslag, som ger vidgad möjlighet för skogsutvinningen, men av de skäl, som jag nu har anfört, anser jag, att det föreliggande förslaget, som avser att på en gång genomföra detta, går för långt i detta avseende. Jag menar vidare, att tiden för närvarande är olämplig för genomförande av förslaget, varjämte ett ytterligare avgörande skäl för att inte nu företaga omläggningen är, att den bereder staten ökade kostnader.

Jag hemställer, herr talman, på dessa skäl om bifall till den av herr Johansson i Uppmälby m. fl. avgivna reservationen och således om avslag på den kungl. propositionen.

Herr statsrådet von Stockenström: Herr talman! Det torde nog vara en allmän uppfattning, att den nuvarande lagstiftningen om lappmarksskogarna är i behov av revision eller behöver ersättas av en annan anordning. Frågan härom har också sedan många år tillbaka varit föremål för uppmärksamhet icke bara från lappmarksbefolkningen utan även från myndigheter och institutioner, som ha att taga befattning med dessa ärenden.

Jag skall givetvis inte här närmare uppehålla mig vid innehållet i den nuvarande lappmarkslagen. Jag vill endast framhålla vissa punkter, där jag tror, att denna lagstiftnings innehåll och verkningar inte äro lyckliga.

Den reglering av avverkningen, som sker genom den nuvarande lagstift-

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)

ningen, har lett till att avsevärt större mängder överårig och skadad skog kommit att bibehållas än som vore önskvärt. Jag vill i detta hänseende erinra om att av den samlade skogstillgången på enskilda skogar i Norrbottens läns lappmark utgöres inte mindre än i det närmaste tre fjärdedelar av skog, som antingen betecknas med siffran 2, d. v. s. mogen skog, eller siffran 3 — överårig och skadad skog. I Västerbottens län är motsvarande siffra inte fullt så hög, men den är i alla fall inte mindre än 65 procent. Vi kunna alltså säga, att i Norrbottens län utgöras omkring tre fjärdedelar och i Västerbottens län cirka två tredjedelar av skogskapitalet av sådan skog, som antingen är överårig och skadad och alltså givetvis borde komma bort så fort som möjligt, eller också har uppnått full mognadsgrad, utan att det ännu har gått så långt, att skogen börjat på att taga direkt skada. Redan dessa siffror torde väl ändå ganska tydligt ange, att tillämpningen av den nuvarande lagstiftningen har kommit att bli mera restriktiv än som kan anses vara förenligt med en sund och rationell skogshushållning.

Såsom en brist har också framhållits, att den nuvarande lagstiftningen saknar alla bestämmelser rörande återväxtåtgärder. Den grundläggande bestämmelsen i både 1905 års och 1923 års allmänna skogsvårdslagar saknas alltså helt och hållet i den nu gällande lappmarkslagen.

Jag vill vidare framhålla, att därigenom att domänstyrelsen har hand om tillämpningen av denna lagstiftning, hava skogsägarna i lappmarkerna kommit att känna sig stå så att säga i en särklass gentemot landets övriga skogsägare. Jag är förvissad om att statens skogstjänstemän i regel hava på ett nitiskt och pliktroget sätt handhaft lagens tillämpning, men det kan nog ändå inte undgås, att de enskilda skogsägarna hava kommit att känna, att de stått i en annan ställning än andra skogsägare — att de stått under ett visst förmynderskap från statens sida.

Jag vill i detta hänseende också erinra därom, att de fördelar i fråga om den enskilda skogsvårdens främjande, som man i landet i övrigt kunnat vinna genom skogsvårdsstyrelserna, icke ha stått till buds i lappmarkerna. Skogsvårdsstyrelsernas stödande och så att säga uppfostrande verksamhet har här inte förefunnits. Icke heller hava skogsägarna i lappmarkerna kommit i åtnjutande av de bidrag till skogsutdikning eller skogsodling och vissa andra åtgärder, som skogsägarna i övriga delar av landet kunnat bli delaktiga av. Jag vill dock erinra om att man i år vid anvisande av det särskilda anslaget å 2 miljoner kronor för skogsutdikning och skogsodling har vidtagit sådana anordningar, att även skogsägarna i lappmarkerna kunna bli delaktiga därav.

Jag tror därför, att en reformering av lagstiftningen är högeligen önskvärd. Jag vill inte fördölja, att jag nog för min egen del anser, att slutmålet bör vara, att 1923 års allmänna skogsvårdslag vinner tillämpning även i denna del av landet. Jag tror emellertid inte, att man kan våga sig på att genomföra en sådan reform redan nu på en gång, och det närmast av det skälet, att skogskapitalet har en så abnorm sammansättning, som jag nyss erinrat om. 1923 års skogsvårdslag ger visserligen skydd åt den yngre skogen, men man kan naturligtvis befara, att om man utan vidare skulle tillämpa denna lag på dessa skogar, skulle, om inte överallt, så åtminstone på vissa håll ett uttag av äldre, mogen eller övermogen skog komma att ske i så stor utsträckning, att vissa hemman kanske för lång tid framåt skulle komma att sakna önskvärd tillgång på skog.

Jag vill också erinra därom, att markförhållandena i stora delar av lappmarkerna äro sådana, att reproduktionen sker långsammare. Det är svårare och tar längre tid att få nöjaktig återväxt än på de flesta andra håll. Frötillgången är inte heller så pålitlig som i andra delar av landet. Fröären komma

inte så tätt, och grobarheten hos fröet är också lägre. Därtill komma vissa rent markbiologiska förhållanden, som jag inte här har anledning att närmare ingå på. Därjämte vill jag erinra om att många lokaler i lappmarkerna på grund av höjden över havet eller på grund av att de befinna sig i särskilt exponerat läge böra behandlas med alldeles särskild försiktighet, då det gäller avverkning av skogen.

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)*

Syftet med den nu föreliggande lagstiftningen har varit att så att säga bereda marken för en övergång till 1923 års skogsvårdslag. Det är i samband därmed, som man ansett önskvärt, att skogsvårdsstyrelserna redan nu skulle komma att få hand om tillämpningen av den föreslagna lagen.

Jag har inte anledning att här mera detaljerat uppehålla mig vid bestämmelserna i den nya lagstiftningen, då utskottet inte har gjort några erinringar i fråga om de olika detaljerna. Jag skall endast be att få säga några ord med anledning av vad som anförts av reservanterna och nu särskilt av den senaste föregående ärade talaren, herr Linders.

Det har anförts, att man av sociala skäl borde gå fram med större varsamhet än som skulle ske enligt den nya lagen. Jag förmodar, att man därvid syftar på att det skulle kunna företagas så starka avverkningar på vissa hemman, att dessa under en tid framåt skulle komma att sakna äldre skog. Man har kanske också syftat på att, om en forcerad avverkning nu skedde under vissa år framåt, arbetstillgången längre fram skulle komma att bli knapp. Det är visserligen sant, att det i en paragraf i den nu föreslagna lagen säges, att skadad eller överårig skog, som kan befaras avtaga i användbarhet, bör avverkas så snart som möjligt. Till denna synpunkt skall man taga hänsyn vid uppgörande av avverkningsplanen. Man skall med andra ord vid avverkningsplanens upprättande och fastställande utmäta avverkningen på ett sådant sätt, att den överåriga skogen avverkas, så snart som kan vara lämpligt. Men jag vill också erinra om att även enligt detta förslag ingen skog får avverkas annat än efter särskild utsyning. All avverkning skall utsynas av den myndighet, som har hand om förvaltningen av skogen, och det ankommer givetvis på denna myndighet att vid tillämpningen av avverkningsplanen och vid för rättande av utsyning tillse, att avverkning inte sker på ett obehörigt sätt eller på ett sådant sätt, att det kan bli till framtida skada för hemmanet.

Herr Linders anförde vidare, att det skulle vara särskilt olämpligt att just nu genomföra ett förfaringsätt, som medgäve starkare uttag. Herr Linders var rädd för att detta skulle leda till att mycket stora avverkningar skulle komma att äga rum just nu under en lågkonjunktur. För min del är jag av en rakt motsatt uppfattning mot herr Linders. I en högkonjunktur kan det tänkas föreligga en viss risk för att en del skogsägare taga ut så mycket som kan vara möjligt, men inte i en lågkonjunktur, när det råder låga priser och mindre efterfrågan än eljest på trävaror av olika slag. Jag skulle därför vilja helt och hållet vända på saken och säga, att jag tror, att risken, om överhuvud taget någon risk kan anses föreligga, är mindre nu än vad den skulle vara, om denna lagstiftning komme att träda i kraft mitt under en högkonjunktur. Nu skall ju denna lag emellertid icke träda i kraft förr än den 1 januari 1934, och vi veta inte, vilka tider det är då, men i vilket fall som helst tycker jag inte, att det skäl, som herr Linders härvidlag har anført, kan vara på något sätt bärande. Det kan tänkas fall, då en skogsägare på grund av att han befinner sig i ekonomiskt trångmål försöker att få avverka så mycket skog som möjligt bara för att kunna bereda sig själv och sitt hemfolk arbete. Sådana fall kunna tänkas förekomma. Men jag vill då än en gång påpeka, att all avverkning får äga rum först efter särskild utsyning och med tillämpning av den fastställda hushållningsplanen. Jag tror därför, att inte heller i detta hänseende någon risk kan föreligga.

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)

Jag vill också säga, att jag inte kan förstå, att det ur sociala synpunkter kan vara önskvärt, att övermogen eller skadad skog kvarhållas längre än som är skäligt och ekonomiskt försvarligt. Jag är tvärtom av den uppfattningen, att det ur sociala synpunkter är önskvärt, att skogsvården bedrivs fullt rationellt. Det är just i de yngre och växande skogarna, som ofta nog ropa på gallring, genomhuggning och vård, som en en hel del arbete kan beredas. Meningen med hela denna lag och överflyttandet på skogsvårdsstyrelserna av lagstiftningens handhavande är ju bland annat, att de skogsvårdande åtgärder, som förekomma i andra delar av landet — jag tänker särskilt på skogsutdikning och skogsodling m. m. — skola även i lappmarksskogarna komma till utförande i större utsträckning än som hittills varit fallet. Se vi saken i stort och på litet längre sikt, få vi nog ändå medge, att det även ur sociala synpunkter är önskvärt, att man icke i större omfattning än som är ekonomiskt försvarligt kvarhåller skadad skog utan så snart som möjligt söker få till stånd en ordning, som möjliggör en rationell skogsskötsel även i dessa bygder.

Om man nu befarar, att någon överavverkning skulle komma att äga rum på ett eller annat ställe — det är väl det, som herr Linders fruktar — om man alltså menar, att skogstillgångarna i en viss trakt kanske skulle komma att bli så reducerade, att arbetstillfällena under en tid skulle komma att avsevärt minskas, vill jag, ehuru jag, som sagt, icke tror, att denna risk föreligger, dock i detta samband erinra därom, att de allmänna skogarna ju utgöra en mycket avsevärd del av skogstillgången i lappmarkerna. I Norrbottens läns lappmark upptaga de allmänna skogarna inte mindre än 70 procent av hela arealen, och även i Västerbottens län uppgå de till över hälften av hela arealen. På dessa skogar kommer under alla förhållanden ett uthålligt skogsbruk att äga rum.

Vidare har här anmärkts, att den nu föreslagna reformen skulle leda till ökade kostnader för statsverket, och man vill ha en närmare utredning i detta hänseende. Jag vill inte neka till att det sannolikt blir en viss ökning av kostnaderna för statsverket. Det är emellertid inte så lätt att göra en utredning om hur stor denna kostnadsökning kan komma att bli. Det beror till väsentlig del på i vilken omfattning domänverkets tjänstemän, såväl de högre som de lägre — både jägmästare och kronojägare — kunna komma att få anställning hos skogsvårdsstyrelserna efter införande av det nya systemet. Det kan man ju absolut inte ännu veta med säkerhet, och det är därför inte möjligt att avgöra, hur många tjänstemän av domänverkets personal, som kunna komma att överföras till övergångs- eller indragningsstat. Jag hoppas och tror, att en hel del av dessa tjänstemän skola komma att övertagas av skogsvårdsstyrelserna, men hur många och vilka kan man ju ännu inte säga. Inte heller kan man med någon säkerhet beräkna, hur stora belopp som komma att inflyta i skogsvårdsavgifter. Av dessa skäl är det inte så lätt att redan nu kunna säga, hur stor kostnadsökningen kommer att bli.

Jag bör kanske också framhålla, att en utredning rörande de sociala verkningarna inte heller är lätt att åstadkomma. Man vet ju inte, hur konjunkturen komma att bli i framtiden. I vilken omfattning avverkning kommer att äga rum är ju alldeles omöjligt att förutsäga. Jag anser för min del, att det föreliggande förslaget innebär garantier för att inte en forcerad obehörig avverkning skall komma att äga rum, även om jag anser, att det kan vara önskvärt, att en viss ökning i avverkningen av den överåriga skogen kommer att ske. Men att genom någon särskild utredning konstatera de sociala verkningarna, i den mån sådana kunna komma att bli en följd av lagstiftningen, det tror jag ändå är så gott som ogörligt. Jag är snarast av den uppfattningen, att de sociala verkningarna i det långa loppet och även inom den närmaste

framtiden icke komma att bli till skada, utan att lagstiftningen i stället i detta hänseende kommer att bli av gynnsam verkan.

Skulle nu, såsom reservanterna påyrka, ett uppskov ske med avgörandet, vill jag säga, att jag anser det ytterligt svårt, för att inte säga omöjligt, att en ny lagstiftning skulle kunna träda i kraft redan den 1 januari 1934. Omläggningen av förvaltningsapparaten är ju ändå en ganska vidlyftig sak. Det skall avgöras, hur det skall bli med domänstyrelsens personal. Den personal, som skall tjänstgöra hos skogsvårdsstyrelserna, skall vidare anskaffas. Jag vill säga, att även ur personalens egen synpunkt förefaller det mig, som om det vore mycket lyckligare och fördelaktigare, om man i någotsånär god tid visste, hur det skall komma att bli med denna sak, så att inte riksdagen någon gång nästa vår fattar ett beslut, varefter hela omorganisationen skall forceras igenom på några månader. Jag tror inte, att det skulle bli till fördel utan till uppenbar olägenhet och ohägn för de många tjänstemän, som nu arbeta däruppe.

När man läser lappmarkssakkunnigas betänkande, och särskilt när man tager del av referaten från de möten, som hållits med befolkningen i de olika lappmarkssöcknarna, får man ett mycket starkt intryck av att det är en nära nog samfällad önskan hos befolkningen i lappmarkerna, att en revision av lagstiftningen skall komma till stånd. Man erkänner visserligen, att lappmarkslagen har varit till gagn, man erkänner, att det kanske hade förelegat en risk för överavverkning, om inte någon restriktiv lagstiftning alls hade funnits, man är glad över att man har en del bevarade skogstillgångar, men man anser å andra sidan, att lappmarkens skogsägare inte i längden böra stå i en särställning i jämförelse med landets övriga skogsägare. Det är det intryck, som man får vid läsningen av lappmarkssakkunnigas betänkande och det intrycket fick jag för övrigt för egen del ytterligare bestyrkt, då jag i höstas hade tillfälle att under ett par veckors tid resa omkring i lappmarken och studera de skogliga förhållandena där och samtala och samråda med ett stort antal skogsägare. Man frågade ofta: »Varför skola vi stå i en särklass? Vi äro väl inte sämre än andra skogsägare? Vi ha inte haft skogsvårdsstyrelsernas vård och hjälp att lita till, men vi vilja gärna ha det. Vi vilja gärna ha allt det stöd och allt det biträde vi kunna få från det hållet. Men vi vilja också gärna själva känna ansvaret för förvaltningen av våra skogar på ett annat sätt än vi hittills kunnat göra.» Jag tror därför, att ett överförande till skogsvårdsstyrelserna av lagstiftningens tillämpande skulle komma att leda till en ökad känsla av ansvar och ökat intresse för skogsvården hos skogsägarna i lappmarken.

Jag vill till sist framhålla, att det visserligen blir en del kostnader för genomförande av den nya lagstiftningen, men å andra sidan måste vi väl ändå medgiva, att det är ett nationalekonomiskt intresse av betydande räckvidd, att just de stora skogstillgångar, som här avses, verkligen bliva underkastade en rationell skötsel. Jag tror därför, att det i det långa loppet rent nationalekonomiskt är till gagn, att man genomför en reform, som möjliggör, att skogsägarna under känsla av eget ansvar och med ökat intresse ägna sig åt vården av sina skogar. Jag vill hoppas, att den nu föreslagna lagstiftningen, därest den antages av riksdagen, kommer att verka i det syfte, som jag nu här angivit.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Efter det uttömmande anförande, som statsrådet hållit i denna fråga, kunde det kanske vara överflödigt att närmare ingå på detaljerna, men eftersom jag varit en av dem, som fått Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda ärendet, anser jag mig böra med några ord klargöra den ställning, som jag intagit i denna för den befolkning det gäller alldeles utomordentligt stora och viktiga fråga. När 1927 den kungl. proposition, som utarbetats av dåvarande statsrådet Linders, blev känd bland lappmarkernas skogsägare, väckte den ett mycket stort missmod. Man hade inom lappmarken

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.*
(Forts.)

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)

hoppats, att man där så småningom skulle kunna komma under samma lagstiftning som skogsägarna i övriga delar av landet. Därför skickade också lappmarkensborna ut en mycket stor deputation, som kom hit ned till riksdagen. Den uppvaknade jordbruksutskottet och regeringen och anhöll, att propositionen måtte avslås. Märkligt nog kan man emellertid säga, att den nuvarande propositionen i stort sett innehåller nästan samma grunder som den dåvarande, men det är också märkligt, att de socialdemokratiska representanterna, som voro ivriga för att rösta för den dåvarande propositionen, nu yrka avslag. Det kan inte vara någon väsentlig skillnad, ty i båda fallen skall ransoneringsbibehållas, i båda fallen skall utsyningstvånget bibehållas, och i båda fallen har man tänkt sig att så småningom taga ut den överåriga och skadade skogen, vars tillvaratagande ju både ur nationalekonomisk och även social synpunkt väl måtte vara nödvändigt. Emellertid beslöt riksdagen 1927 på utskottets framställning att avslå den dåvarande kungl. propositionen. Kamrarna stannade som bekant i olika beslut. Första kammaren beslöt bifalla jordbruksutskottets hemställan om en utredning, och andra kammaren avslog såväl jordbruksutskottets hemställan som ock den kungl. propositionen.

Den dåvarande regeringen ansåg sig likväl böra upptaga frågan till förnyad prövning och behandling och uppdrog åt särskilda sakkunniga att verkställa ny utredning och framkomma med förslag till reviderad lagstiftning för lappmarken. Dessa sakkunniga, som under en ganska lång följd av år sysslade med utredningen, besökte också, som statsrådet nyss nämnde, de flesta orter, där ifrågavarande lag är gällande, för att höra Ortsbefolkningen i frågan. I ett fall kan jag säga, att det rädde en ganska stor enighet bland skogsägarna i lappmarken samt i Särna och Idre. Man ansåg nämligen redan då tidpunkten vara inne för att tillämpa den allmänna skogsvårdslagen även beträffande dessa skogar. De sakkunniga, som då hade att taga ståndpunkt och pröva de olika spörsmålen, enades i stort sett om att tills vidare föreslå bibehållande av ransoneringstvånget, d. v. s. avverkningsplan skulle först uppgöras, innan avverkning finge företagas. Ett par av de sakkunniga gjorde dock reservationsvis en framställning, att man skulle pröva sig fram och se, huruvida man icke redan nu kunde övergå till allmänna skogsvårdslagen.

I en annan och mycket viktig punkt kunde de sakkunniga icke ena sig. De sakkunnigas majoritet ansåg, att sedan avverkningsplanerna voro uppgjorda, skulle skogsägarna kunna få en något vidgad frihet och erhålla rätt till avverkning utan föregående utsynning. De sakkunnigas förslag gick sålunda ut på fortsatt bibehållande av ransoneringsmen slopande av utsynings-
tvånget.

Vid remiss av de sakkunnigas förslag hade ju myndigheterna såväl som de sakkunniga i dessa båda frågor rätt avvikande meningar. En del förordade majoritetens förslag, en del förordade minoritetens, d. v. s. reservanternas i kommittén förslag, nämligen bibehållande av utsynings-
tvånget, och en del förordade övergång redan nu till allmänna skogsvårdslagen.

Kungl. Maj:t har utarbetat sitt förslag i huvudsaklig överensstämmelse med minoriteten inom de sakkunniga, alltså med bibehållande av utsynings-
tvånget. Reservanternas i jordbruksutskottet ha likväl ansett det vara riskabelt och framför allt ur social synpunkt vådligt att giva större frihet åt lappmarkens skogsägare. För egen del finner jag den farhågan fullständigt obefogad, och jag hänvisar än en gång till den Lindersska propositionen, om jag så får kalla den, av 1927, som egentligen i huvudsak innehöll samma bestämmelser. Man skulle försöka inrikta sig på att snarast uttaga den överåriga och skadade skogen, vilken förekommer i mycket stor och riklig mängd i lappmarken. Statsrådet meddelade ju, att i Norrbottens läns lappmark den s. k. mogna och övermogna skogen utgör icke mindre än tre fjärdedelar och att inom Västerbottens

lappmark två tredjedelar bestå av sådan skog, som dels är färdig att avverkas och dels bör avverkas, för att den icke skall taga ännu större skada.

Reservanterna säga vidare, att det ur social synpunkt kan vara vådligt, om man forcerar avverknings. Jag skulle vilja fråga reservanterna, om det icke ur social och framför allt ur nationalekonomisk synpunkt är ännu sämre att ransonera skogen, när den kommit i det stadiet, att den förstöres, om icke avverkning sker. Det gäller ju här miljonvärden; det är fråga om en areal på mellan 2 och 3 miljoner hektar. Är det inte ur social synpunkt sämre, att skogsägarna inte kunna förränta sina hemman och sina skogar och framför allt betala sina skatter? I närvarande stund ge ju inte skogarna och för övrigt jordbruket i allmänhet så stor avkastning, men såväl skatter som räntor måste i alla fall ut. Är det då inte skäl i att medge uttag av sådan skog, som i alla fall står och förstöres, för att jordägaren skall kunna sitta kvar på sin fastighet, i stället för att han, som det många gånger hänt till följd av den tränga och svåra ransoneringen, icke har kunnat avverka skogen i så stor utsträckning, att han kunnat förränta sin fastighet? Jag menar, att det ur den synpunkten icke kan finnas några direkta skäl, varför man fortfarande skall bibehålla ransoneringen i den snäva form, som reservanterna tänkt sig.

Om jag sedan kommer till frågan om den organisation, som skall handhava skogen inom dessa områden, ha de sakkunniga så gott som enhälligt eller med blott ett enda undantag, nämligen dåvarande byråchefen i domänstyrelsen friherre Hermelin, föreslagit, att skogsvårdsstyrelserna skulle övertaga tillsynen över handhavandet av lappmarkernas skogar. Nu säger man här — och det är ju möjligt — att det för statsverket kommer att betyda större utgifter, men det kommer väl å andra sidan också för statsverket att betyda större inkomster, när man på de väldiga arealer, som här äro i fråga, enligt förslaget även skall införa reproduktionsätgärder i enlighet med stadgandet om återväxtskyldighet. Om man försöker att genom något större uttag i skogarna få dessa i normalt tillstånd, måste det ur nationalekonomisk synpunkt vara värt den uppoffring, som en större utgift från statens sida möjligen innebär. Jag anser därför, att hänsynen till de ökade kostnaderna icke bör vara avgörande. Som statsrådet här framhållit, måste det ju, även om domänstyrelsen skall handhava tillsynen över skogarna, i varje fall stå tjänstemän till förfogande, och även under den förutsättningen skulle det bliva ett ökat antal tjänstemän, då man stadgat återväxtskyldighet. Det är ju alldeles givet, att det då måste ställas större krav på den myndighet, som skall övervaka tillämpningen av skogslagen, och det skulle även bliva ökade kostnader.

Vi ha ju också nyligen beslutat, att tillsynen över häradsallmänningarna skall övergå från domänstyrelsen till skogsvårdsstyrelserna. Det är ju vidare ifrågasatt och sannolikt, att även ecklesiastiska skogar komma att överflyttas från domänverket till skogsvårdsstyrelserna. Då är det ju också ganska naturligt och riktigt, att även handhavandet av övriga enskilda skogar överföres från domänverket till skogsvårdsstyrelserna.

Detta är nu i korthet vad jag velat framhålla i förevarande fråga. Vi komma sedan att behandla frågan om övergångsstadgandena, men jag skall icke nu gå in på den frågan utan spara den saken, till dess vi komma dit.

Jag ber, herr talman, på grund av vad jag nu har framhållit att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Frågan är enligt min uppfattning icke fullt så enkel, som jordbruksministern framställt den och som även den siste talaren expektorat sig i ärendet. Jag förstår så väl, att jordbruksministern har konjunkturerna med sig, ty den nuvarande generationen av riksdagsmän i andra och första kammaren har icke varit med om den stora kampen om lapp-

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmarkerna m. m.
(Forts.)

marksskogarna och har icke någon inblick i vad som legat och ligger bakom densamma utanför kravet på skogsvård. Även här, där det gäller så mycket av vad man på slangspråk kallar »storkovan», driva framför allt de enskilda intressena sitt naturliga spel bakom kulisserna. Jag har därför trott, att situationen nu är mindre gynnsam för ett avslagsyrkande och att det varit lyckligare, em utskottsreservanterna gått in för att föreslå ändringar i vissa paragrafer i det föreliggande förslaget. När emellertid ett avslagsyrkande är gjort, får jag rösta för det, men samtidigt gäller det, om än förgäves, att, så långt förmägan räcker, fresta en och annan rättelse i de föreslagna paragraferna.

Jag vill först uttala några principiella synpunkter. Det är klart, att skogsvården bör tillgodoses och även att man bör rationalisera skogsvården i lappmarkerna på bättre sätt än nu. Men frågan är, om detta ej kan ske med bibehållande och värnande om andra vitala intressen, som ej alls eller ofullständigt tillgodoses i det nu framlagda förslaget.

Jordbruksministern betonade särskilt, att det är en allmän uppfattning i orterna bland skogsägare, d. v. s. industribolagen och bönderna, att de icke böra bli ställda i en särklass, som han uttryckte sig, utan bli likställda med landets övriga skogsägare. Men vi få väl icke alldeles glömma bort och i varje fall åtminstone ge ärliga skäl för ett frångående av de grundsatser, som gjorde sig gällande och inskrevos i lagen, då man där uppe första gången i vårt land principiellt införde uthållighetsbruk även på enskilda skogar.

Jag kommer tillbaka till landshövding Widmark d. ä., ty jag tycker, att hans uttalande var så storstättligt, nämligen att »av stor och djup betydelse för orten och det allmänna är, att lappmarkernas vidsträckt skogsland fortfarande förbliver kronans egendom». Denna uppmaning följdes emellertid icke av statsmakterna, som i stället inlät sig på en kompromiss. Vi befunno oss ju i liberalismens glansperiod på 1800-talet, då allmän jordegendom ansågs vara mindre önskvärd än enskild jordegendom. Därför överlät kronan ifrån sig äganderätten till dessa skogsmarker, men gjorde det med bestämt förbehåll, att dispositionsrätten inskränktes av följande tre skäl: För det första skulle skogen stå som en »stormkappa» mot fjällvindarna och undgå att skövlas. För det andra betonades uthållighetsbrukets sociala uppgifter, nämligen »att bonden skulle av skogsbruket hava en nödigbefunnen biförtjänst, då hans jordbruk slog fel». Slutligen ville denna förtänksamhet avse för det tredje, att »bonden ej skulle bli prisgiven åt skogsköpare». Det var, ordagrant återgivet, lagstiftarnas mening, då gällande lag om uthållighetsbruk på lappmarksskogarna kom till.

Nu förstår den, som läst historien, och i all synnerhet den, som upplevat historien, mycket väl, att alla de enskilda intressena för dagen, som ur vissa synpunkter kunna vara nog så befogade, dock framför allt försöka avskudda sig sådana där förutseende bestämmelser, och när statens äganderätt är borta, kommer det snart en opinion emot vad man anser vara en obehörig inskränkning i den enskilda äganderätten. Nu ha vi hunnit fram till denna period. Förr kämpades med framgång i andra kammaren för att bibehålla huvudgrundsatserna i den gamla författningen gentemot industrialismens upprepade anlopp, ty man kände till skogsbolagens bevekelsegrunder och deras tryck låg hårt över landet. Nu ha vi mer och mer glidit över i den stora merkantila samhällsordningen, som skapat världskriget, den ekonomiska depressionen, Kreugeräventyret, och en mängd sådana företeelser. Man är icke vidare intresserad för att det allmänna lägger även på enskild jordegendom vissa villkor för förfogandet till skydd för de allmänna intressena, för befolkningens uppehälle och kommande generationers livsfrågor. Jag förstår, att vi nu kommit därhän, att det icke är värt att hålla emot en vilsegången tid. Man kan icke längre åberopa de där gamla bestämmel-

serna, som kommo till, då lagen stiftades, utan man åberopar folkmeningen där uppe, som det kallas, d. v. s. de egocentriska industriella och bondeintressena. De sammanfalla nämligen för tillfället, men jag skall strax visa, att det äventyras, som böndernas talesman i andra kammaren en gång sade, nämligen att då bönderna ge sig på storpolitik, bli de alltid lurade.

Jag vill emellertid först konstatera, att man nu i detta förslag stryker ut den princip, som gällt enligt den hittills rådande författningen, nämligen att uthållighetsbruk bör tillämpas på dessa skogar. Uthållighetsbruk är föreskrivet för de allmänna skogarna utan undantag och även för allmänningar. Det har man väl inte stadgat för ro skull, utan därför att det är den sundaste skogsvårdsprincipen. Varför skall den aldrig få göra någon landvinning även på de enskilda skogarna eller åtminstone de större av dem? Vi ha ju dock på randiga skäl fått den införd, när det gällt värden av lappmarkens skogar, men nu ha de privata intressena för dagen vuxit sig starka även där uppe och stödjas av den merkantila utvecklingens landvinningar i sinnelagen i allmänhet. Nu reser sig den gamla lagens huvudprincip såsom en förargelseklippa mitt i det storfinansiella böljesvallet. Hindret och ett farligt prejudikat tillika skola undanröjas och man frågar förgäves, varför de allmänna skogarnas och allmänningarnas uthållighetsbruk är obehövt, ja skadligt på enskilda skogar. Jag kan förstå, att det för bönderna med deras lilla ekonomi och deras bekymmer kan vara betänkligt nog att icke få avverka en del av skogskapitalet, när nöden tränger på. Men för de industriella skogsförvärven, på vilka industri och landets export skola byggas, är väl uthållighetsbruket en lika viktig angelägenhet som för de allmänna skogarna.

Det är ganska intressant att se, till vilken motsägelse man kommer. Då Norrlandsmotionen i andra kammaren framlades 1901, undertecknad av alla representanter i Norrland och Dalarna utom representanten för Gävle, ingick i den också en hemställan, att den då pågående avvitrningen, som på Guds försyn utskiftade skogarna där uppe, skulle inställas, så att den del av skogen, som tillades hemmanen såsom avsaluskog, skulle förvandlas till allmänningar. Detta yrkande bifölls av riksdagen. Det satt då en konservativ jordbruksminister, som hette Odelberg, och överhuvud taget rådde då en patriarkalisk konservatism i regeringen, så att man kunde få gehör för viktiga synpunkter. Odelberg trodde först, att jordägarna ensamma hade rättighet att bestämma därom. Vi utvecklade emellertid, hurusom kronan rådde om skogen. Slutligen blev han övertygad och inställde den avvitrning, som återstod; det var kvar bara skogarna ovanför odlingsgränsen i Västerbottens lappmark. Där ordnades nu så i överensstämmelse med vad riksdagen uttalat sig för i anledning av 1901 års Norrlandsmotion. Vad har då inträffat? Jo, där har hela den enskilda skog, som den nu kallas, som är avsedd för avsalu, gjorts till allmänningar, och på dessa allmänningar har man uthållighetsbruk.

Det går således för sig att i *lappmarkerna bibehålla uthållighetsbruk* på en sådan här skog som motsvarar den skog på andra ställen, vilken nu skall befrias från uthållighetsbruket såsom princip och snart även helt i praktik. När de enskilda däremot icke ha skogen som allmänning, utan det är privat egendom, duger uthållighetsbruket icke längre. Jag vill påminna om att före statsminister Lindman, som är skogsvårdsvän och icke på detta område gärna kompromissar bort sina synpunkter, år 1927 i andra kammaren frågade, varför vi, när vi nu ha uthållighetsbruk för enskilda skogar i lappmarkerna, skola avskaffa en sådan fördel, som vi önska få till stånd för hela skogskapitalet. Jag läste detta uttalande i någon tidning.

Men i varje fall kastar man nu överbord principen. På alla allmänna sko-

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.*
(Forts.)

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.

(Forts.)

gar och allmänningar skall det vara uthållighetsbruk, men icke på enskilda och icke ens på industriens skogar, som dock i första rummet borde inrymmas under principen om uthållighetsbruk, på samma gång som man naturligtvis bör lämna ägarna tillfälle att ställa sin uthållighetsavverkning på olika sätt efter sin tillverkning och efter naturens krav i de särskilda skogarna. Ty att binda allt under ämbetsmannens välde är icke heller någonting önskvärt, och en bidragande anledning till att denna nya lagstiftning vinner terräng är väl den, att man med visst fog icke funnit sig väl av att vara beroende av statens jägeribetjäning. Somliga ha gjort sin sak bra, andra ha gjort den sämre. Somliga ha sett på lagens avsikt, andra ha varit mera sympatiska mot att enskilda och särskilt industrien skola få fritt förfoga över sin egendom. Det har blivit trassel och oreda både i principen och i tillämpningen där uppe samt missnöje bland dem, som anse sig äga skogarna obetingat, i samma mån statens begränsningar vid tiden för gåvohandlingen sjunka undan i glömskan.

Detta är således min första anmärkning mot förslaget. Den drabbar icke den synpunkten, att man bör kunna avverka skog, som ur skogsvårdssynpunkt icke längre bör stå kvar. Men riksdagen överger en hittills erkänd grundsats för att gå kräftgången baklänges bort från vad vi böra sträva efter, särskilt beträffande de större enskilda skogarna. Att det där bör införas uthållighetsbruk, uttalades många gånger vid sekelskiftet i andra kammaren med stor majoritet, men nu, sedan demokratin ryckt manstarkare in i riksdagen, är det förkylt, när man försöker få sådana synpunkter lagda på skogsvårdsfrågan. Jordkommissionen föreslog det. År 1923 förordades det i vederbörande riksdagsutskott av fyra socialdemokrater såsom ett ändringsförslag i en skogsvårdsproposition från en socialdemokratisk regering. Sedan har ingen röst i utskott eller riksdag höjts för motioner i förenämnda syfte. Socialisering är dock en politisk dagsfråga och jorden bör väl i rimlig omfattning vara det förnämsta och primära föremålet för en sådan omtanke. En dylik naturlig och fruktbar socialiseringsprincip som uthållighetsbruk i skogarna vinner dock, som sagt, intet stöd.

En annan fråga är denna: *Hur går det nu med förslaget för alla jordbrukarna där uppe?*

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att man icke talar om arrendatorerna. Icke ens ordet arrendator finnes såvitt jag kunnat utröna i de handlingar, som nu förelagts riksdagen. Arrendatorerna äro väl också människor och jordbrukare. Hur man ämnar slå vakt om deras intressen nu och i framtiden, talar utredningen ingenting om. Den stora bristen i utredningen är enligt min uppfattning och erfarenhet, att den icke lagts på den bogen att vara vad man kallar en allsidig utredning. Den tillser icke, att även jordbruket, som ursprungligen fick skogen som present av kronan, skall få sina gamla krav behörigen tillgodosedda. I all synnerhet påkallas uppmärksamhet här för de jordbruk, vilkas idkare mot avvittningens avsikter frånhänts äganderätten. Medlemmarna i den kommitté, som tillsatts, ha naturligtvis arbetat i god avsikt, men de äro mindre lagda för de sociala synpunkterna. Något effektivt representantskap för den sociala sidan av saken har icke fått komma in i kommittén, och därför är också denna fråga väsentligen bortglömd. Jag har påpekat detta i min motion, och herrar Lindberg och Wiklund i andra kammaren ha framhållit det i ännu skarpare ordalag.

Emellertid är det begripligt, att bönderna där uppe i Norrland vilja ha full frihet, men de tänka nog inte tillräckligt på sina efterkommande, och det är mänskligt, ty så göra människorna sällan, bundna som de äro i sin dagliga strid för livet och uppehållet. Bolagen vilja också ha full frihet, och de tänka inte på efterkommande annat än understundom i den mån där ligger ett aktie-

intresse bakom — ett aktieintresse, men icke ett mänsklighetsintresse. Därför kommo bönderna och bolagen till en början överens, men nu som förut ligger bakom denna opinion främst industriens organiserade makt, som vädrar fördelar för sin industris framtid och aktieägarnas årsutdelning. Och denna naturliga ävlan går sedan ut över våra bönder såsom svagare organiserade i de flesta avseenden.

Vi minnas Curry Treffenberg's riksdagsmotion som en av de första industriella blänkarna, och sedan har det ena följt på det andra. När så 1927 års proposition framlades, väcktes det motion från bondehåll däruppe att man skulle ännu mera tillgodose de enskilda jordägarnas intressen. Bönder kommo hit i depuration, det petitionerades på olika sätt. Men motionen var inte skriven av bönderna, utan på ett bolagskontor. Detta faktum talar för sig självt. Och på det viset var det så ordnat, att det såg ut, som om man stod bara inför en bondeopinion. Men hur går det sedan. Jo, det äventyrar att gå på samma sätt som det gått med avvittningens avsikter i allmänhet. Därvid voro bönderna och industrien ense om att beröva kronan så mycket äganderätt som möjligt. När sedan det önskemålet blivit tillgodosett, tog industrien såsom en mäktigare och målmedvetnare rörelse både loven och kovan av bönderna. Också i lappmarken tillstötte de stora bolagsförvärven samt makten över flottlederna och prissättningen, allt emot statsmaktens avsikt. Den nya tidens ekonomiska utveckling gick såsom en stormbölja över de värnlösa bygderna.

Därtill kom, att utsyningen medförde, att det blev ett bättre utbyte på industriens hemman, därför att bolagen hade råd att hålla sig med experter, som kunde taxera skogar och visa, hur mycket skog de förfogade över. Industrien fick kännedom om vad den verkligen ägde, under det att bonden ej hade råd eller förstod sig på att uppskatta, hur mycket han rådde om. Detta medförde, att industrien fick allt större och större utbyte av sina skogar, under det att bonden inte fick uttaga mer än en obetydlighet. Och statens tjänstemän, som ju tillhörde samma samhällsklass som bolagens befattningshavare, visade ofta mera förståelse för bolagens anspråk än för böndernas. Detta var också livets naturliga gång.

Här är det inte, herr jordbruksminister, bara fråga om ett skogsvårdsintresse, utan det är också *fråga om »storkovan»*. Världen förändrar väl inte gestalt. I förslaget finns en paragraf, som jag skulle vilja ha utbruten och satt under särskilt kapitel i lagen, och det kapitlet skulle kallas för »Storkovan». Då bleve lagen uppriktig, och då förstod man, vad det gäller.

Även i andra avseenden förmå bolagen bättre att bereda sig fördelar än bönderna. Genom den överavverkning, som nu tillämnas, äventyra de skogsägande bönderna, såsom Lindberg och Wiklund också anmärkt, inte att kunna reda sig i konkurrensen på samma sätt som bolagen, och då kommer det surt efter.

Slutligen kommer, som sagt, frågan om arrendatorerna, som driva det jordbruk, vilket fått stora skogar av kronan, för att det skulle bli ett bärkraftigt och utvecklingsbart jordbruk. Vad tänker man göra med dem, och vad tänker man göra med deras efterkommande, när det kanske kommer att förflyta många år efter en sådan där total eller tre-fjärdedelars-avverkning, under vilka år det inte finns några arbetsförtjänster kvar för dem. Detta kommer kanske att göra sig kännbart däruppe under generationer. Vad skola de taga sig till? Detta problem skulle man ha blickat rakt i ögonen. Man skulle åtminstone ha sagt: »Detta är ett stort problem, men vi kunna tyvärr inte hjälpa kommande generationer. De få reda sig bäst de gitta.» Att säga så vore att uppträda ärligt, och i den stilen ha även stora fältherrar resonerat, nämligen att en massa människor måste stupa för att de segrande skola för dagen triumfera till förmån för sina intressen. Men nu tiger man, och denna tystnad talar mycket högre än ett helt kommittébetänkande.

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.*
(Forts.)

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)

Nu har i förslaget också för säkerhets skull bekräftats, att jordägaren själv får utse sina sakkunniga för att värdera skogen och göra upp en avverkningsplan. Det är klart; därifrån kan ingen människa hindra honom. Det har också förekommit förut, att de, som haft tillfälle till detta och förstått sig på det, nämligen industriens representanter, begagnat sig av den möjligheten och sedan underställt resultatet vederbörande. Enligt förslaget gives i själva verket en sådan taxering auktoritativ verkan. En ytterligare övervikt således för industrien gent emot bönderna.

Allt detta och mera till hör till den sociala sidan av saken, vilken i huvudsak lämnats åsido vid den s. k. utredningen liksom även i propositionen.

Därmed har således anförts viktiga synpunkter: frågan om uthållighetsbruket, försummelsen att beakta alla dessa sociala frågor och vidare det enskilda industriintresset, som främst ligger bakom, nämligen att få vinsten av de stora avverkningarna, i viss mån även böndernas, som nu lämnas som en *present åt jordägarna* och i synnerhet åt skogsbolagens aktieägare, vilken de inte hade förut och som man inte tar något betalt för, under det att man nu beskattar folket oerhört överallt för att täcka ruinerna efter det storfinansiella fallissemanget.

Därför har jag ock förmenat, att när man på detta sätt nu skall konsumera även stora delar av skogskapitalet — det är nog i viss försiktig mån nödvändigt — då förstår man, att det behöves också att syssla med frågan om vad man skall göra med detta stora överskott. Skall man verkligen skänka bort det och överlämna den befolkning, som här kommer att finnas under de följande åren, åt svält och arbetslöshet? Eller skall man inte åtminstone säga, att här skall åtminstone denna överavverkning »kapitaliseras, och avkastningen lyftas av jordägaren», denne må nu vara bolag eller bonde, dock för att användas under kronans tillsyn också för att främja jordbruket och skogsvården på det hemman, ifrån vilket denna stora förskottsvinning uttagits. Detta uppslag har utskottet endast förmått bemöta med att »även vägande» skäl talade däremot. Motionens yrkande drunknar givetvis hopplöst i den nuvarande situationen. Det får väl söka isolerat göra sig gällande en annan gång.

Vidare föreligger spörsmålet om kontrollen å lagen skall *överflyttas ifrån domänverket till skogsvårdsstyrelserna*. Det har ansetts att det senare skulle innebära ett stort framsteg, och jag har även i min motion ungefärligen anslutit mig till den linjen. Men saken är dock ganska tvivelaktig. Man ser, hur statens domänfolk i allmänhet motsätter sig denna överflyttning och inom skogsvårdsstyrelserna tycker man i regel, att den är bra. Det är den gamla historien, att var och en är sig själv närmast.

Nu tror jag emellertid för min del, att skogsvårdsstyrelserna stå de lokala förhållandena närmare. De kunna skaffa sig bättre kännedom om dem, de kunna laga mera efter lägligheten. Å andra sidan får man säga, att när det gäller lappmarksskogarna så är också domänverket försett med en organisation, överjägmästare, underjägmästare och en rad av funktionärer, som bo däruppe och kunna följa med vad som händer och veta, hur landet ligger. Vad som då gör mig tveksam är, om man inte löper större risk för att inom skogsvårdsstyrelserna det enskilda storkoveintresset, om jag så må kalla det, eller också de där principiella synpunkterna — att de enskilda böra fritt få förfoga över sin egendom — mera tillgodoses än inom domänstyrelsen. Man ser, att i Västerbottens läns skogsvårdsstyrelse säga två ledamöter: »Det är kolossalt äventyrligt att taga bort utsyningsvängnet», men en tredje, som är disponent, säger: »Det är det enda riktiga att så sker.» Där se vi motsättningen mellan de olika intressena. När man läser dylikt blir man rädd i alla fall. Det kan inte hjälpas.

Nu utses i skogsvårdsstyrelsen en ledamot av Kungl. Maj:t. Vad vill det

säga? Kungl. Maj:t har sällan sakkunskap, han inhämtar förslag, vanligen från landshövdingen, som bestämmer. Av de två andra ledamöterna utses den ene av hushållningssällskapet, vars ledning under hela kampen om den sociala jordfrågan varit dennas starkaste motståndare. Den tredje slutligen utses av landstinget. Därifrån kan man sannolikast motse en representant, som ser frågorna även ur det allmännas synpunkt.

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.*
(Forts.)

När nu väges det ena mot det andra, måste även jag säga, att principiellt ligger det närmare till hands att lägga förvaltningen på skogsvårdsstyrelserna i länen. Dessa må vara ibland bättre, ibland sämre sammansatta för uppgiften. Ofta höras uttalanden från ortsbefolkningen, att skogsvårdsstyrelserna ge större avverkningsförmåner åt industrien än åt bönderna. I andra län medges det, att skogsvårdsstyrelserna äro opartiska. Men så går det i alla fall till i livet. Detta missförhållande får ändras med tiden. Huvudsaken är, att man nu från början lägger det hela på rätt bog.

Det synes mig för övrigt givet, att man inte bara skall säga att det kan hända, såsom det står i papperen, att man kan överflytta en del av domänstyrelsens lediga tjänstemän till skogsvårdsstyrelserna. Det får inte blott kunna hända, utan det *skall* hända. De ha bött däruppe och känna till sakerna, och man bör väl ej belasta det allmänna med att göra en mängd sådana skogssakkunniga i förtid till pensionärer.

Herr talman! På dessa skäl kommer jag att, då det nu står strid mellan bifall till eller avslag på lagen, rösta för avslaget. Det senare är dock säkerligen hopplöst, föreställer jag mig, av anförda skäl.

De ändringar i vissa paragrafer, som enligt min mening böra ifrågakomma, hava förut angivits. Även dylika ändringar nödgas väl bida sin tid. Jag skall endast göra ett eller annat försöksyrkande för att få ärendets läge för närvarande därmed belyst.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna paragrafen yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle med avslag å nämnda paragraf antaga det förslag, som innefattades i punkten A 2 av herr Johanssons i Uppmälby m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Linders* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i det av jordbruksutskottet i utlåtande nr 72 tillstyrkta förslaget till lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda paragraf och antages det förslag, som innefattas i punkten A 2 av herr Johanssons i Uppmälby m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)

2—6 §§.

Godkändes.

7 §.

De båda första momenten av förevarande paragraf hade följande lydelse:

1 mom. Tillstånd till avverkning av barrträd skall meddelas enligt avverkningsplan.

Där med hänsyn till fastighetens belägenhet eller tillgång av barrskog avkastningen ej lämpligen kan tillgodogöras genom regelbundet återkommande avverkningar, må dock avverkningstillstånd meddelas utan hinder därav, att avverkningsplan ej upprättats.

2 mom. Avverkningsplan skall uppgöras särskilt för varje fastighet samt ange den myckenhet virke, som må under viss tid avverkas.

Vid avverkningsplans upprättande skall tillses, dels att skadad eller överårig skog, som kan befaras avtaga i användbarhet, ävensom äldre skog, som i högre grad hindrar den yngre skogens utveckling, må kunna snarast avverkas, dels att i övrigt, utan åsidosättande av fordran på en så vitt möjligt jämn virkesavkastning, äldre skog uttages i den omfattning, som erfordras för att skogen må inom skälig tid komma i sådant skick, att skogsmarkens alstringsförmåga varder på ändamålsenligt sätt tillgodogjörd.

Herr Lindhagen: Först och främst har mom. 1 här fått ett tillägg, som gör det till en så kallad kautschukparagraf i hög grad. Enligt det momentet kan vad som helst tilldraga sig däruppe i bygderna. I det politiska nödläge, vari saken befinner sig, har man emellertid, såsom jag redan sagt, inga utsikter för ändringsyrkanden. I detta moment förekommer emellertid en explikation, där tyngdpunkten är lagd just på det där osäkerhetstillståndet, i det man nämligen enligt nionde och tionde paragraferna får göra ungefär hur man vill. Jag har nu endast velat erinra om detta och skall inte på den punkten göra något yrkande.

Under 2 mom. komma vi däremot till den stora omvälvningen i nu gällande lagstiftning, maskerad något i det nu framlagda lagförslaget, som öppet betraktas endast som en kort övergång till omvälvningens fulländning. I gällande lag står nämligen nu följande: »Skogsägarens ekonomiska intressen tillgodoses genom uthålligt skogsbruk med iakttagande av skogsvårdens krav, särskilt i fråga om borttagande av överårig och skadad skog samt höjande i övrigt av skogens alstringsförmåga.» Det senare tillägget är, såvitt jag förstår, det, som förslaget främst velat tillgodose i den föreliggande propositionen. Men vad som också bör stå kvar, enligt den motivering som jag har tillåtit mig att framföra i mitt förra anförande, är, vad den gällande lagen säger om uthållighetsbruket såsom en ledstjärna för alla tider. Jag skall i det yrkande, jag nu framlägger, begagna samma ordalag i begynnelsen som den lagen, men jag skall utvidga begreppet »skogsägaren», som är ett för trångt begrepp i denna fråga, som rör både jordbruk och skogsbruk och allmänheten, och yrkar därför, att andra momentet får följande ingress:

»Avverkningsplan skall så upprättas, att jordbrukets, skogsbrukets och befolkningens i övrigt ekonomiska intressen tillgodoses genom uthålligt skogsbruk med iakttagande av vad i övrigt i denna lag stadgas.»

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Det gäller ju här en stor sak, och jag har tillåtit mig anförda motiv för att den bör underkastas ett mera allsidigt övervägande samt

att man även bör förklara, varför man just i fråga om enskilda skogar skall avstå från det uthållighetsbruk, som införts beträffande all bredvidliggande allmän skogsegendom. Då svarar Gabrielsson: »Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.» Han vågar således icke ge sig in på saken.

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)*

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att den under behandling varande paragrafen skulle godkännas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att 2 mom. avfattades sålunda: »Avverkningsplan skall så upprättas, att jordbrukets, skogsbrukets och befolkningens i övrigt ekonomiska intressen tillgodoses genom uthålligt skogsbruk med iakttagande av vad i övrigt i denna lag stadgas. Denna plan skall — — —» (lika med utskottet).

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 7 § i det av jordbruksutskottet i utlåtande nr 72 tillstyrkta förslaget till lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den av herr *Lindhagen* under överläggningen föreslagna ändringen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

8 §.

Godkändes.

9 §.

Denna paragraf var så lydande:

1 mom. Tillstånd, som meddelas enligt avverkningsplan, skall, där ej avverkning i mindre omfattning äskas, avse den avverkning, som belöper å en tid av fem år; dock må, när särskilda skäl därtill äro, skogsvårdsstyrelsen medgiva, att tillståndet må avse avverkning för ytterligare högst fem år. Frågan om dylikt tillstånd för längre tid framåt prövas av Konungen.

2 mom. Grundas ej tillståndet å avverkningsplan, må, såvitt fråga är om skog, vilken icke är att anse såsom yngre, avverkning medgivas på en gång i så stor utsträckning, som med skogens återväxt är förenlig, dock med iakttagande att därest icke avverkningen föranlåtes av skogens beskaffenhet eller eljest en god skogsvårds fordringar, fastigheten icke genom avverkningen må komma att för framtiden lida brist på husbehovsskog enligt ortens förhållanden.

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)

3 mom. I avverkningstillstånd skall angivas den tid, högst fem år, inom vilken avverkningen skall vara verkställd.

Herr Lindhagen: Jag har som sagt en och annan anmärkning att framställa även mot de följande paragraferna, men i det läge, vari ärendet nu ligger, har jag endast velat göra särskilda yrkanden i fråga om ett eller två huvudpunkter.

I denna paragraf äro bestämmelserna på alla sätt gjorda av kautschuk. Det är på ett sätt bra, men kan också vara farligt. Jag gör emellertid intet yrkande.

Anledningen till att jag begärde votering vid den näst föregående paragrafen berodde emellertid på att det vore av intresse att se, hur långt riksdagen kommit redan nu i fråga om avskaffande till och med av uthållighetsbruket.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

10—29 §§.

Godkändes.

Övergångsbestämmelserna.

Första stycket av dessa bestämmelser hade följande avfattning:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1934 samt gäller till och med den 31 december 1943. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i lagen avses, skall vad där är stadgat om påföljd av förseelsen fortfarande gälla.

(i utskottets förslag:)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1934.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar Sederholm, Gabrielson, Elof B. Andersson och Carlström på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förslag till ny lappmarkslag måtte jämväl beträffande övergångsbestämmelserna i oförändrat skick av riksdagen antagas.

Herr Sederholm: Utskottet har föreslagit en ändring med avseende å övergångsbestämmelserna i den proposition, som här har blivit framlagd. Propositionen utgår ifrån att denna lag skulle få provisorisk giltighet under tio år. Detta sammanhänger ju med det förhållandet, att särskilt åldersklassfördelningen inom de lappländska skogarna är i allra högsta grad abnorm. Det är mycket stora delar av skogsbeståndet, som utgöras av överårig skog eller av äldre mogen skog, medan de yngre och medelålders klasserna äro mycket litet representerade. Avsikten är nu, att man skall söka överföra åldersklassfördelningen till ett mera normalt tillstånd. Man skall söka avverka särskilt de skadade oväxtliga bestånden så snabbt som det med hänsyn till ekonomiska och sociala förhållanden kan vara möjligt. Därför är också hela denna lagstiftning, särskilt sedd emot bakgrunden av det uttalande, som denna kammare beslöt 1927 genom att biträda jordbruksutskottets förslag till uttalande, endast en provisorisk anordning. Tanken var ju då och är väl fortfarande, att man skall söka komma över till en friare hushållning med skogarna efter en tidrymd, som är behöfvlig för att avveckla de nuvarande abnorma förhållandena med avseende å åldersklassfördelningen, d. v. s. att få bort den överåriga och skadade skogen och i stället få fram yngre och växtliga bestånd.

Nu har Kungl. Maj:t med hänsyn till denna avsiktligt provisoriska karaktär hos den nu föreslagna lagen föreslagit, att dess giltighetstid skall begränsas till tio år. Meningen vore då att, innan denna tidsfrist går till ända, taga under förnyat övervägande, huruvida någon förlängning skulle behövas, eller om man då skulle kunna medge lätnader med avseende å tvånget och kontrollen över hushållningen, särskilt beträffande de äldre skogsbestånden, så att den allmänna skogsvårdslagen skulle kunna få giltighet inom de lappländska skogarna kanske helt och hållet, eller i varje fall att en större frihet skulle kunna medges än vad som nu är möjligt med hänsyn till de förhållanden, som jag nu skildrat.

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.*
(Forts.)

Nu säger utskottet: »Dessa synpunkter finner utskottet riktiga» — alltså de synpunkter, som jag nu återgivit. »Utskottet anser det emellerid ovisst huru lång tid, efter nya lagens ikraftträdande, som är nödig, för att det skoglaga tillståndet skall medgiva en övergång till friare avverkningsbestämmelser. Utskottet vill därför icke nu taga ståndpunkt till frågan om tidpunkten för den nya lagens upphörande.» Det vill inte heller jag göra. Det står klart för mig, att det inte går på mindre än 10 år, men genom att giva lagen en provisorisk giltighetstid av 10 år, får man klart för sig — och då får inte minst befolkningen i dessa trakter klart för sig — att efter denna korta tid, innan 10-årsperioden går ut, frågan ofrånkomligt kommer upp till förnyat övervägande. Enligt min och andras mening är det just genom denna begränsning av lagen, som man har trygghet för att en sådan omprövning kommer till stånd. Detta innebär alltså, att man inte kan tänka sig en eventuell förlängning av lagens giltighetstid på en tid, som man nu inte kan överblicka och som man då säkerligen har större förutsättningar för att kunna bedöma, än vad man nu har.

Detta gör, att bestämmelsen i Kungl. Maj:ts proposition enligt min mening är viktig, dels för att markera och stryka under lagens provisoriska karaktär och dels för att utgöra underlag för en förnyad prövning inom en tidrymd, som redan nu är bestämd, huruvida lagen bör i sitt nuvarande skick bibehållas, förlängas eller uppmjukas eller kanske helt och hållet borttagas och anslutas till den allmänna skogsvårdslagen.

På grund av dessa skäl tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den reservation, som jag jämte några andra utskottsledamöter anført till utlåtan- det och alltså bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ifrågavarande hänseende.

Herr **Rosén**: Herr talman! Jag har intet annat yrkande att framställa än det, som gjordes av herr Sederholm; men jag begärde ordet för att rikta en vädjan till kammaren att inte motsätta sig reservationen utan bifalla denna och detta av ett skäl, som jag ber att få anföra.

När yttranden över lagförslaget i fjol infordrades, visade det sig, att meningarna gingo mycket starkt isär. En lång följd av år hade också en tidvis ganska hetsig agitation bedrivits i denna fråga. Flertalet av de västerbottenska lappmarkskommunerna krävde, att den allmänna skogsvårdslagen omedelbart skulle införas. Men på grund av det öde, som frågan rönt för 5 år sedan, framstod det såsom tämligen klart, att detta inte skulle låta sig göra.

För att undersöka, om det inte fanns möjligheter till att ena lappmarkskommunerna, tillät sig då länsstyrelsen i Västerbottens län att inbjuda cirka 120 representanter för skogsägande jordbrukare till ett möte i Lycksele, som hölls den 24 oktober. Dessa personer utsågs inom respektive kommuner och skulle företräda alla olika uppfattningar i skogsfrågan. Det kom inte mindre än 89 tillstädes. Att det var ett stort intresse för saken, visar redan denna siffra. Men om jag tillfogar, att många av dem hade en oerhörd väglängd att färdas för att komma dit och tillbaka på egen bekostnad, så torde det bli ännu mera klart, att intresset var stort. Den, som hade längsta vägen att färdas, hade

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)

att tillryggalägga något över 50 mil fram och åter och därav 5 eller 6 mil till fots. Det vittnar ju värtaligt om det intresse, som fanns.

Vid detta sammanträde framlades ifrån länsstyrelsens sida ett förslag, att mötet skulle enas om att uttala sig för ett bifall till förslaget, men såsom ett provisorium för 12 år, räknade från den 1 juli 1932, d. v. s. ungefär samma tid, som enligt propositionen, nämligen 10 år, räknade från 1 januari 1934. Efter 5 timmars debatt, varunder olika yrkanden framställdes, företogs votering med namnupprop, varvid beslöts med 59 röster mot 27, d. v. s. med kvalificerad majoritet, att mötet skulle uttala sig för det framlagda medlingsförslaget. Men därvid uttalades den bestämda förhoppningen, att det också skulle bli ett provisorium, så att man inte för all framtid bleve bunden vid en definitiv lagstiftning, som man i själva verket inte ville ha.

Efter detta möte har det, såvitt jag vet, varit tämligen slut med agitationen i denna fråga. Skulle emellertid lagstiftningen nu bliva antagen att gälla utan tidsbegränsning, kommer missnöjet obönhörligen att blossa upp igen, och jag kan inte förstå, att det kan finnas någon mening i detta.

Av denna anledning vädjar jag, herr talman, till kammaren att bifalla reservationen, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Herr Jonsson: Herr talman! Det har talats och skrivits så mycket i denna fråga, att jag inte tänkt besvara kammaren med att deltaga i debatten. Men på denna punkt har jag ansett mig ha skyldighet att i egenskap av lappmarksbo och mindre skogsägare därstädes säga min mening med några få ord.

Vid det av landshövdingen i Västerbottens län nu omtalade sammanträdet den 24 oktober 1931 fattades beslutet av jordbrukare och skogsägare i lappmarken, vilka tillika äro allmänt betrodda män, många av dem ledamöter i kommunalfullmäktige eller kommunalnämnder i sina respektive hemkommuner. Jag känner personligen de allra flesta av dem, och jag har för min del en utomordentligt stor respekt för den sakkunskap, som förefanns vid detta möte. De personer, som då voro närvarande, representerade en mycket utbredd uppfattning inom lappmarken, och jag kan inte förstå, varför riksdagen i detta fall ej skulle kunna lita på de kloka män, som där fattade sitt beslut, isynnerhet som de ju voro personligt intresserade i saken. Det var deras egen sak, som det gällde att tillvarataga på bästa sätt.

Jag skall för min del också hemställa, att kammaren måtte bifalla den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen, som innebär detsamma som Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag har inte varit i tillfälle att deltaga i utskottets behandling av förevarande ärende, men jag har begärt ordet för att tillkännagiva, att om jag skulle ha varit närvarande och deltagit i utskottets beslut, skulle jag hava anslutit mig till den reservation, som är avgiven av herr Sederholm m. fl., och detta naturligtvis på de skäl, som av herr Sederholm anförts.

Herr statsrådet von Stockenström: Reservanterna i utskottet ha i denna punkt anslutit sig till det förslag, som föreligger i den kungl. propositionen. Jag har inte anledning att här närmare ingå på de skäl, som förelegat, då jag för min del stannat vid att förorda lagens giltighetstid till endast 10 år. Dessa skäl ha för övrigt blivit utförligt angivna av både herrar Sederholm och Rosén.

Jag vill endast tillägga, att jag ju redan förut — och jag antydde det i mitt tidigare anförande — ansett att man i en framtid skall jämväl beträffande lappmarkerna komma fram till en tillämpning av 1923 års lag. Just med

hänsyn därtill har jag ansett, att man endast borde antaga en lag för en viss tid, alltså ge den en viss provisorisk karaktär. Gör man detta, kan man, när den tiden börjar gå tillända, taga upp frågan på nytt. Om det då visar sig, att man finner tiden vara mogen att gå direkt över till 1923 års lag, gör man naturligtvis detta, och jag hoppas, att det skall visa sig möjligt. Skulle däremot särskilda skäl föreligga, som föranleda, att man anser sig böra på grund av erfarenheter, som vunnits under denna 10-årsperiod, dröja något, har man möjlighet att förlänga lagen för en kortare eller längre tidsperiod.

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag har med spänd förväntan avvaktat, att någon talesman för utskottet skulle begära ordet, för att vägleda oss om utskottets uppfattning. Denna fråga är lagd på det sättet, att vi endast skola skjuta upp den på 10 år, för att man då skall få den allmänna skogsvårdslagen införd i lappmarken. Det är motivet. Vi uttala oss således i själva verket redan nu på förhand för att så bör ske, och det är dit man vill komma. Man har förresten i utskottet varit ense om, att så någon gång bör äga rum och att man bör uttala sig för att aldrig någonsin vidare införa uthållighetsbruk på enskilda skogar, icke ens på industriens stora skogar. Det förvånar mig, att man är så beskedlig mot industrien, då det väl helst bör vara uthållighetsbruk där lika väl som på de allmänna skogarna.

Men nu, herr talman, en mycket upplysande sak. År 1927 skickades lapplandsbönderna fram för att petitionera, att de ville ha fritt förfogande över sina skogar, och det kan man förstå. Men inga trävarubolag framträdde med liknande petitioner ehuru frigivelsen av exploateringen av de enskilda lappmarksskogarna sedan gammalt legat främst dem om hjärtat. Emellertid fick man under hand autentiskt veta att bondemotionen i riksdagen år 1927 var skriven på ett bolagskontor. Här skickades sålunda såsom ofta tillförne bönderna förut för att gå bolagens ärenden. Man hoppades med visshet, att någon skillnad ej skulle göras mellan olika ägare.

Till skada för befolkningen i framtiden skall sålunda nu icke ens på bolagsskogarna i lappmarkerna bibehållas något uthållighetsbruk, såsom det är ställt på de allmänna skogarna. Därigenom får befolkningen inte den avsedda varaktiga utkomst och det varaktiga stöd av skogarna, som meningen var med avvittringen. När kronan skänkt dessa skogar till jordbruket och bönderna, så bör det väl vara en särskild anledning att, då en så stor del av gåvan trots avsikterna gått till industrien, låta åtminstone dessa skogar i allmogens intresse ställas under uthållighetsbruk.

En talare, som varit med på det där sammanträdet uppe i lappmarken, tillfrågade jag nyss, om det varit någon representant för industrien närvarande vid det under debatten uppgivna sammanträdet med en del lappmarksbönder. »Nej», sade han, »borgmästaren kan vara övertygad om, att de utestängdes alldeles särskilt.» Det är klart. De voro glada att bli utestängda, ty bönderna tjänade bäst även deras ärenden och de förra tänkte icke på, att de därigenom, som ofta sannolikt, bundit ris åt sin egen rygg.

Nu kan det kanske smälla tämligen lika högt, om man sätter en 10-årsgräns för lagen eller om man låter frågan tagas upp igen, när tiden »är mogen» för det dock redan nu tillämnade uppgåendet i den allmänna skogslagstiftningen. Om det inte sättes någon tidsgräns, lär det väl inte komma att saknas motioner eller propositioner om den ovannämnda totala uppgivelsen av uthållighetsbruk i lappmarken till skydd för kulturen och jordbruket mot kölden, vindarna och den enskilda rovbrytningen. Förslaget om en tioårig övergång är allenast en öppenhärtigare bekännelse av den ovannämnda avsikten. På tio år hinner man förmodligen ej skaffa sig någon rimlig erfarenhet av verkningarna av den nu föreslagna lagen. Man behöver övergången därför att man ej är säker

Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)

på majoritet redan nu i riksdagen för kommittéminoritetens önskan att ju förr dess bättre giva de enskilda intressena en lika fri förfoganderätt som i övriga riket över skogen däruppe, som dock är så svårföryngrad, som skulle stå som en kapp mot stormvindarna och som bönderna skulle hava ett stöd i, när åkerbruket slog fel.

Jag anser sålunda, att övervägande skäl dock tala för utskottets förslag i denna punkt, och yrkar därför bifall till detsamma.

Herr Henriksson: Herr talman! Då jag har deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, kan jag inte underlåta att ange min ställning. Jag underlät inte att fråga de norrländska representanterna, hur de ville ha det, och då framgick det, att de ville ha denna uppmjukning.

Under utskottets behandling av detta ärende gjordes det inga invändningar emot förslaget, och jag ansåg därför, att det inte var någon fara med detsamma; ty vilken utgången än blir, så blir det riksdagens sak att taga hand om frågan på nytt och besluta, om det skall bli på det ena eller andra sättet. Om det sålunda här fastslås en tid av 10 år eller kanske något kortare tid, så anser jag, att detta inte spelar någon större roll. Därför förvånar jag mig över vissa yttranden, som framkommit här i kammaren vid detta tillfälle rörande denna fråga, ty om den sades tidigare ingenting.

Herr Sederholm: Jag begärde ordet egentligen för att bemöta den talare, som här skulle tala å utskottsmajoritetens vägnar; men jag finner ingen anledning att, sedan detta anförande är avlevererat, ingå på något bemötande.

Jag vill endast taga upp en del som här under den föregående debatten anförts från norrlandsbänken. Därifrån har man anført, att de 10 årens giltighetstid för lagen är ett slags kompromisslinje, som just därför att det är en provisorisk anordning — och man har här understrukt anordningens provisoriska karaktär — för dessa 10 år medfört en avspänning i de förhållanden, som rådde 1927 med avseende å skogslagstiftningen för dessa trakter. Denna provisoriska anordning innebär egentligen ett slags borgfred på detta område. Om vi nu bifalla utskottsförslaget, är det min övertygelse, att inom ett eller två år ha vi nya motioner, nya förslag och nya opinionsyttringar från befolkningen, som gå ut på att få ändringar och rubbningar i den på obestämd tid antagna lagen. Om man däremot tager den provisoriska anordningen, så beredes det andrum och rådrum, och man får vissa erfarenheter. Detta framtvingar även ett snabbare avgörande med avseende å de undersökningar, som nu pågå om skogsföryngringsförhållandena i Norrland, och ger överhuvud taget ett lugn och en stabilitet under denna tid, som efter ett antagande av lagen såsom definitiv säkerligen inte vinnes. Då framkomma säkerligen inom den allra närmaste tiden nya framställningar om ändringar och kanske upphävande av den ifrågavarande särslagstiftningen.

Jag tror alltså, att det för den, som vill ha en lugn och planmässig utveckling av förhållandena i den riktning, som även utskottet har uttalat sig för, det är alla skäl att biträda reservationen och därigenom Kungl. Maj:ts förslag.

Häri instämde herr *Andersson*, *Elof*, och herr *Sandström*.

Herr Lindhagen: Det framfördes en förfrågan från talmannen, om jag yrkade bifall till utskottets eller högerreservanternas förslag. Jag har sagt, att det spelar ungefär samma roll, vilket förslag man tar. Båda förslagen förvänta en ny lagstiftning med det snaraste, som ytterligare avlägsnar de enskilda lappmarksskogarna från uthållighetsbruket. Och jag skulle önska, att

även bolagen då förena sig i hemställanden därom och inte hålla sig bakom böndernas ryggar, som de hittills gjort vid dylika tillfällen.

Nu har jag emellertid sagt, att jag finner övervägande skäl tala för utskottets förslag, och därför kommer jag också att rösta för detsamma.

*Lagförslag om
vård av vissa
skogar inom
lappmar-
kerna m. m.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att övergångsbestämmelserna skulle avfattas på sätt Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av övergångsbestämmelserna enligt utskottets förslag samt vidare därpå att berörda bestämmelser skulle avfattas på sätt Kungl. Maj:t föreslagit; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Ingressen och rubriken.

Godkändes.

*Utskottets förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. punkt 1) skogs-
vårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212).*

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å lagförslagen.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 15 juni 1923 (nr 213) angående skogsvårdsstyrelser, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m. jämte fyra i ämnet väckta motioner.

*Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.*

I den till riksdagen den 4 januari 1932 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1932/1933 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 111 av det vid statsverkspropositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kunde vara riksdagen förelagd, till uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m. för budgetåret 1932/1933 beräkna ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 26 februari 1932 dagtecknad proposition, nr 154, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, föreslagit riksdagen att av det till uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m. av 1931 års riksdag beviljade beloppet av 11,626,984 kronor för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *N. Wohlin* m. fl. (I: 76) och den andra inom andra kammaren av herr *O. Carlström* m. fl. (II: 152), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts äskande under åttonde huvudtiteln, punkt nr 111, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förhandlingar snarast möjligt måtte upptagas med Stockholms stad dels rörande en förläggning av den medicinska undervisningen till stadens planerade södersjukhus, dels — i och för en framtida förflyttning hit av karolinska institutets teoretiska institutioner — rörande dispositionsrätt för staten av den tomt, som låge omedelbart norr om den å Årstaberget av stadens utredningsmän föreslagna förläggningsplatsen för det nya sjukhuset, dels slutligen att förenämnda förhandlingar från statens sida måtte föras i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna angivna allmänna riktlinjer,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *K. G. Westman* m. fl. (I: 322) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Johanson* i Hallagården m. fl. (II: 477), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 154 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till nästa års riksdag framlägga ny utredning i karolinska institutets byggnadsfrågor, dels innefattande i anslutning till 1931 års riksdags beslut en fullständig generalplan med beräkningar över hela Norrbackaanläggningens byggnads- och driftkostnader, dels innehållande en undersökning rörande möjligheten att — vid en ur vetenskaplig synpunkt fullt tillfredsställande lösning — nedbringa kostnaderna genom en förläggning av den medicinska undervisningen jämte karolinska institutets teoretiska institutioner i anslutning till Stockholms stads planerade centralsjukhus på Söder.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herrar Wohlins m. fl., Carlströms m. fl., Westmans m. fl. samt Johansons i Hallagården m. fl. berörda motioner (I: 76 och II: 152 samt I: 322 och II: 477), av det till uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m. av 1931 års riksdag beviljade beloppet av 11,626,984 kronor för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

Reservationer hade anmälts

1:o) av herrar *Nilsson* i Gränebo, *Rosén* och *Strindlund*, som ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av de i ämnet väckta motionerna I: 76, II: 152 samt I: 322 och II: 477, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta en undersökning rörande möjligheten att under medverkan från Stockholms stads och Stockholms läns sida nedbringa kostnaderna för karolinska institutets nybyggnader genom samverkan, på sätt förut i reservationen angivits, och att, därest denna väg visade sig icke framkomlig, Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för riksdagen framlägga fullständig generalplan över hela Norrbackaanläggningens byggnads- och driftkostnader;

2:o) av herr *Olof Olsson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Borell**: Herr talman! Mina herrar! Då jag tillåter mig att inleda denna debatt, så sker det för att lämna kammarens ledamöter en orientering beträffande de i kammaren upphängda kartorna och göra några uttalanden i anslutning därtill.

Norrbackaområdet, på vilket det av riksdagen redan beslutade karolinska sjukhuset skall förläggas, ligger häruppe. Det har ett synnerligen avskilt och skyddat läge, och det är synnerligen lämpligt för förläggning av ett sjukhus. Vidare lämnar det gott utrymme för de särskilda kliniker och institutioner som avses att dit förläggas, goda kommunikationsmöjligheter emellan dem samt ett naturligt skydd emot angränsande gator.

År 1927 beslöt riksdagen att det blivande sjukhuset skulle förläggas till Norrbackaområdet, år 1930 fattades principbeslut om detsammias uppförande och år 1931 fattades beslut om utförande av den första byggnadsetappen och medel beviljades till denna etapp varav visst belopp anvisades för arbetets igångsättande. Riksdagen begärde därvid, att byggnadskommittén, i samband med blivande framställning om anvisande av ytterligare medel för arbetets fortsättande, skulle uppgöra en s. k. generalplan, vilken borde föreläggas riksdagen för att riksdagen skulle kunna göra klart för sig, huru de olika delarna av tomtområdet lämpligen borde disponeras och huru hela anläggningen en gång i stora drag skulle te sig i färdigt skick.

Detta område — Norrbackaområdet — som är angivet på denna karta, består av 2 hälfter, som komma att skiljas ifrån varandra genom Torsgatan, som med all sannolikhet kommer att framdragas över området. Emellertid kommer gatan att föras fram på en viadukt, under vilken trafiken kan förmedlas mellan de båda områdena, som således komma i god kommunikation med varandra utan att beröras av den framdragna gatan. På höger sida om den blivande Torsgatan förlägges huvudsakligen den kliniska avdelningen, på vänster sida åter de teoretiska institutioner, som nu ingå i eller kunna förväntas komma att ingå i det karolinska institutet.

Det hela är avsett att uppföras i 3 etapper, och den första etappen avser att omfatta de kliniker, som nu äro i allra största behov av nya lokaler. Sedan skulle i andra etappen komma bl. a. och huvudsakligen serafimerlasarettet, som skulle flyttas från sin nuvarande plats till Norrbackaområdet. Den andra etappen kan väl icke väntas bliva igångsatt, förrän tidigast om trettio år eller något dylikt. Sedan skulle man, när omständigheterna sådant medgiva, uppföra de teoretiska institutioner, som lyda under karolinska institutet.

När denna generalplan uppgjordes, hade man att följa de direktiv, som angivas i riksdagens skrivelse år 1931. Till efterföljande av desamma har byggnadskommittén på karta lagt in de olika byggnaderna för att visa deras tänkta förläggning i terrängen. Vidare har en skiss uppgjorts över hur det hela enligt ett av uppgjorda alternativa förslag en gång i framtiden skulle te sig i färdigt skick. Därjämte har kommittén för andra och tredje etappens avdelningar gjort en kostnadsberäkning. Det kan ju tyckas, att detta är ganska värdelöst, då ju ingen kan bilda sig någon föreställning om, hur världen, arbetslöner och priser i övrigt förhålla sig vid den långt avlägsna tid, då dessa etapper tänkas komma till utförande. För att emellertid få en så pass tillförlitlig bild härom, som kan erhållas på grundval av nuvarande förhållanden, har en beräkning gjorts angående kostnaderna för andra och tredje etappens byggnader, vilken grunder sig på nuvarande å-pris men som naturligtvis, jag utprepar det, är helt approximativ. Man kan icke med någon större säkerhet bedöma, hur det blir i framtiden. Vid generalplanens uppgörande har den ledande tanken för byggnadskommittén, i vilken jag har den äran att vara ordförande, emellertid varit, att man bör bevara möjligheten för framtiden att förfara med hela detta komplex av byggnader, med byggnadernas förläggande och bestämmandet av deras storlek, på det sätt, som i framtiden kan anses lämpligast och förmåligast och att man således icke bör genom ingångna långsiktiga dispositioner eller på annat sätt binda statsmakterna i det framtida avgörandet om den lämpligaste förläggningen eller anordningen av de kommande etapperna. När ka-

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

rolinska institutets lärarråd haft frågan under behandling, har det uttalats som ett önskemål, att man skulle kunna förlägga det blivande serafimerlasarettet, som skall ersätta det nuvarande, i närmare anslutning till det stora, i första byggnadsperioden ingående huvudkomplexet än som angives i generalplanen. I enlighet därmed ha också åtskilliga alternativ upprättats. Byggnadskommitténs uppfattning är visserligen den, att, såvitt nu kan överblickas, det på grund av terrängförhållanden och andra omständigheter skulle vara lämpligast att lägga det blivande serafimerlasarettet enligt generalplanens anvisning, men kommittén har väl förstått, att vid tiden för dess byggande förhållandena kunna vara så förändrade, att det är nödvändigt, att handlingsfrihet i alla dessa avseenden bibehålles. Därför ha också flera alternativ uppgjorts till serafimerlasarettets förläggning och särskilt ett, enligt vilket serafimerlasarettet kan förläggas i omedelbar anslutning till det i första etappen ingående huvudkomplexet. Det är givet, att man icke nu kan bygga detta så stort, att man däri kan få in även det serafimerlasarett, som efter ett trettioårligt år skall komma dit, ty då skulle det bli för otympligt och en del lokaler under väntetiden få stå oanvända.

Jämväl ett annat alternativ har uppgjorts, enligt vilket alla de tilltänkta byggnaderna skulle förläggas till området höger om Torsgatan. Detta alternativ har emellertid mera teoretiskt intresse, ty byggnaderna blevo nog för sammanträngda med en sådan anordning. Jag vill emellertid ytterligare betona, att enligt generalplanen bevarats all handlingsfrihet för kommande, efter sig företeende skiftande omständigheter lämpliga och möjliga beslut.

Det har anmärkts, att den upprättade generalplanen icke har varit en sådan, som riksdagen avsett. Men jag vågar påstå, att byggnadskommittén strängt följt riksdagens direktiv och att det, såsom framgår av vad jag redan sagt, skulle vara värdelöst att nu uppgöra ett mera detaljerat förslag om dessa framtida byggnader med kostnadsberäkningar och driftsberäkningar för dem. Det vore egentligen endast att försöka slå blå dunster i ögonen på folk, ty ingen kan ikläda sig någon som helst garanti för att dessa siffror skulle hålla framtiden. Man kan således faktiskt icke gå längre än vi gjort, när man skall uppgöra en generalplan.

Nu har emellertid i motioner till innevarande riksdag och i den allmänna diskussionen ånyo upptagits frågan om ett närmare samarbete med Stockholms stad, en fråga som ju tidigare undersökts. Huvudsyftet med hela detta stora företag är att få karolinska institutets alla kliniker och institutioner samlade som en organisk enhet på en enda plats. För närvarande lider karolinska institutets både forskningsverksamhet och framför allt dess läkarundervisningsverksamhet av det förhållandet, att dess kliniska institutioner äro spridda till ett stort antal platser i Stockholm. Detta medför givetvis tidsutdräkt för både lärare och studenter, men detta är icke huvudsaken. Det medför också, att det intima samarbete, som är i högsta grad önskvärt, om icke nödvändigt, för ett framgångsrikt undervisnings-, och forskningsarbete, synnerligen försvåras. Därtill bidrager också, att lokalerna på de skilda ställena äro omoderna, trånga och även i andra avseenden olämpliga. Man har emellertid nu åter sökt göra gällande, att nämnda syfte kan vinnas billigare och bättre genom närmare samarbete med Stockholms stad. Stockholms stad har, sedan riksdagen fattade sitt senaste beslut i denna fråga, måhända kommit något närmare lösningen av den redan tidigare diskuterade frågan om uppförandet av ett sjukhus på Söder för att tillgodose behovet av sjukvårdsplatser därstädes. Intet beslut har dock ännu fattats därom, de förberedande granskningarna av de uppgjorda förslagen härom äro icke avslutade, och man vet således icke definitivt, om sjukhuset skall komma till stånd. Man vet icke heller, var det skall ligga, men det anses sannolikt, att av de områden, som kunna ifrågakomma, den s. k.

Arstalunden skulle vara det man troligen kommer att stanna för. Man har också nämnt ett annat område, Tantoberget, men det erbjuder mindre byggnadsutrymme.

Det har sagts, att man skulle kunna förlägga den medicinska undervisningen till detta sjukhus och därigenom vinna besparingar, varvid staten icke skulle bli ägare av undervisningssjukhuset utan endast skulle bidra till kostnaderna för dess uppförande, i den mån det skulle apteras även för undervisningsverksamhet. Det är ju möjligt, att man skulle kunna förlägga den medicinska undervisningen till det tilltänkta södersjukhuset. Men detta sjukhus måste då konstrueras efter helt andra metoder och principer, än som i de uppgjorda förslagen därtill tillämpats. Däri skulle inrymmas, utom de platser staden behöver för sitt eget sjukvårdsbehov, de platser Stockholms län betingat sig, erforderligt antal platser för sjuka från övriga delar av landet samt för garnisonens behov. Det område vid Arstalunden, som kan disponeras som byggnadsplats för södersjukhuset, utgör omkring 102,000 kvadratmeter. Såsom av kartan däröver framgår, upptager södersjukhuset, sådant det planerats, praktiskt taget hela nämnda område. Utrymme därstädes skulle alltså saknas för uppförande av pediatrika kliniken, som till sin ena hälft nu snart blir husvill, för den psykiatriska kliniken, som tillsammans med Beckomberga avses att evakuera det nuvarande Konradsberg och göra dess tomter fria, för den radioterapeutiska kliniken, som till stor del skall bekostas av Gustaf V:s jubileumsfond, och för dess forskningsinstitut, för den serobakteriologiska kliniken och för den bakteriologiska kliniken. Hit borde också vanförestalten förläggas, för vilken riksdagen redan beviljat anslag, men för denna byggnad har grundläggningsarbeten redan påbörjats å Norrbackaområdet på grund av därom redan upprättat entreprenadkontrakt, som således måste annulleras. Plats härför saknas emellertid å söderområdet jämväl för denna byggnad och för det nya serafimerlasarettet för detsamma erforderlig personalbyggnad. Det är alltså en faktisk omöjlighet, att på det föreslagna söderområdet pressa in alla eller ens större delen av de klinikbyggnader, som avsetts att uppföras på ett och samma ställe. Hur man än i detta avseende försöker trolja med siffrorna, blir dock två gånger två fyra. För de teoretiska institutionerna borde enligt herr Wohllins motion reserveras ett staden jämväl tillhörigt obebyggt område om cirka 50,000 kvadratmeter, som ligger intill det förstnämnda området. I andra kammaren har upphängts en karta över detta område, å vilken byggnaderna för de teoretiska institutionerna inritats. Dessa fylla hela området. Det bör för övrigt anmärkas, att byggnaderna i fråga varken på det tilltänkta klinikområdet eller å det för de teoretiska institutionerna föreslagna området till följd av terrängförhållandena skulle kunna uppföras på sätt å kartan angivits utan vida större områden skulle erfordras. Men även om man utgår från att allt detta skulle kunna ske, så är det uppenbart, att utrymme å dessa områden fullständigt saknas för tillgodoseende av framtida utvecklingsbehov.

Sedan nämnda förhållanden påvisats i den offentliga diskussionen, har i tidningen *Sunt Förnufts* senaste nummer uppgivits, att i närheten skulle finnas jämväl andra tomtområden, som skulle kunna tagas i anspråk för ifrågasvarande ändamål. Särskilt omnämnes, att Rosenlunds ålderdomshem, vars tomt uppgives skola bli ledig, då Stockholms stad inom kort skulle förflytta hemmet till ett nytt ålderdomshem vid Stureby. Jag som är intresserad av denna sak, har besökt platsen och undersökt förhållandena därstädes. Rosenlunds ålderdomshem är en stor, välbehållen och förnämlig inrättning. En icke obetydlig del av vårdbyggnaderna därstädes äro uppförda år 1926. Jag tillät mig fråga borgarrådet Wictor Karlsson hur det för-

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

höll sig med nämnda förflyttning. Saken föreföll mig något märkvärdig, och borgarrådet har bemyndigat mig att säga, att det nuvarande ålderdomshemmet vid Rosenlund väl skall förflyttas till det nya ålderdomshemmet vid Stureby, men att Rosenlundskomplexet därefter skall användas som vårdhem för de patienter, som nu vårdas på S:t Eriks sjukhus, vilket som bekant skall nedläggas. Något tal om att det tomtområde, varå Rosenlundshemmet är uppfört, skulle göras ledigt har aldrig förekommit och något sådant kan enligt hans mening ej heller ifrågakomma. Tvärtom har det ifrågasatts, att ytterligare vårdbyggnader skulle uppföras därstädes.

Så tillkommer en rätt intressant sak beträffande det tomtområde, som »Sunt Förnuft» anvisar. På detsamma ligger också stiftelsen konung Oscar II:s och drottning Sophias jubileumsminnes byggnad. Även den är en stor och dyrbar byggnad, icke mer än nitton år gammal och speciellt inrättad för sitt syfte, med smålägenheter för gamla äkta par. Hela det område, som således anvisats, är taxerat till icke mindre än 3,750,000 kronor. Nåja, vill man på det sättet och med sådana kostnader skaffa nödiga utrymmen vid södersjukhuset för eventuella utbyggnader, går det naturligtvis för sig. Man kan ju också köpa andra byggnadskvarter i närheten, t. ex. Luth & Roséns verkstäder och nästan vad som helst, om man ej tar någon hänsyn till de ekonomiska möjligheterna.

»Sunt Förnuft» anvisar ytterligare ett närliggande område på 54,000 kvadratmeter och undrar varför man ej tänkt på detta. Beträffande det sistnämnda området kan jag upplysa, att Stockholms stad undersökt, huruvida det skulle kunna bebyggas. Området består emellertid av utfyllnad och därpå kan enligt de tekniska utredningar, som gjorts, icke uppföras annat än lätta byggnader. Vidare föreslås i samma tidning några mindre områden i närheten, delvis isolerade genom gator. Dessa ligga spridda och äro olämpliga för byggnadsändamål samt ha icke något praktiskt intresse, sedan projekten med Rosenlunds ålderdomshem och den andra tomten avlivats. Man måste beteckna »Sunt Förnuft» uppgifter härvidlag såsom grovt vilseledande.

Emellertid framhålles, att tiderna äro svåra och att det kan vara äventyrligt att gå in för byggnadsföretaget å Norrbackaområdet. Ingen är blind för de ekonomiska svårigheterna. Men karolinska sjukhusets byggnadsfråga kan svårligen längre uppskjutas. Skulle så ske, så måste omedelbart vidtagas anstalter för vissa av de institutioner, som skulle förläggas till Norrbacka. Cancerinstitutet lever under synnerligen svåra lokala förhållanden uppe på Söder och måste snart lösa sin byggnadsfråga. Detsamma är förhållandet med den ena avdelningen av pediatrika polikliniken. Det är tämligen klart, att man av ekonomiska hänsyn icke, sedan Beckomberga blivit färdigt, bör bibehålla det stora Konradsbergsområdet, utan psykiatriska polikliniken bör flyttas. Det är således åtskilliga frågor, som ändå skulle kräva sin lösning. Som jag redan nämnt, har riksdagen, utan att någon invändning däremot gjorts vid denna riksdag, beviljat medel till vanförestalten, som redan börjat uppföras på Norrbackaområdet och som bör ligga tillsammans med de andra byggnaderna. Men givet är, att man måste taga all hänsyn till framtiden och bevara handlingsfriheten obesuren. I själva verket innebär fullföljandet av karolinska sjukhusets byggnadsplan ett överflyttande av lokaler från värdefullare tomtområden, som nu på olika ställen disponeras för sjukvårds- och därmed jämförliga ändamål, till mindre värdefulla. Den stora vinsten blir, att moderna, på en plats samlade lokaler erhållas för den medicinska undervisningen och den medicinska forskningen, som nu, såsom är allmänt känt och erkänt, arbeta under svårigheter, som så fort ske kan måste avhjälpas.

Jag skall för tillfället nöja mig med vad jag nu har anfört och får återkomma om omständigheterna så påfordra.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Detta utskottsutlåtande grundar sig på ett av riksdagen tidigare fattat beslut, och man bör ju därför icke söka riva upp detsamma, om icke något särskilt inträffat, sedan det beslutet fattats. Visserligen kunde man då resa invändningar mot ifrågavarande företag, framför allt därför att det kunde anses efter våra förhållanden väl omfattande och med hänsyn till att en del andra sjukhusbyggnader inom Stockholm samtidigt planerats, men trots detta borde man nu böja sig för det beslut och den ståndpunkt, som riksdagen tidigare intagit, om icke något inträffat, som kan föranleda uppskov med det fattade beslutets fullföljande. Men det har det verkligen gjort. Den ekonomiska världsdepressionen har ju som en våg rullat in även över vårt land. Den har satt djupa spår och kommer säkerligen även att under de närmaste åren göra sig starkt kännbar. Ifrågavarande bygge planlades alltså under helt andra statsfinansiella förutsättningar än de nu rådande. Statsinkomsterna ha ju sjunkit, så att det är svårighet att kunna finansiera den nuvarande budgeten. Skatteunderlaget har försämrats och kommer med all sannolikhet ännu mera att försämrats.

Jag tror, att det från denna synpunkt kunde vara skäl att lystra till herr finansministerns appell för några dagar sedan till samtliga partier att »reva seglen». Skulle man på något område behöva reva seglen, borde det väl vara på ett sådant som detta. Jag vill icke påstå, att det icke behövs sjukhusbyggnader och att det icke behövs lokaler för den medicinska forskningen och för läkarutbildningens nödiga funktion, men frågan gäller, om man nu skall fortsätta med ett bygge här för i den omfattning och på det sätt som är föreslaget.

Det område, på vilket karolinska sjukhuset skall förläggas och som nu av den föregående talaren, herr Borell, skisserats, utgör ju en hel stadsdel, och utbyggt i sina tre etapper skulle byggnadsföretaget kosta mellan 40 och 50 miljoner kronor. Det är stora summor, som där skola läggas ned. Man har haft för ögonen, att Stockholm skall utvidgas och utvecklas på samma sätt som under det senaste årtiondet varit fallet. Norrbackaområdet skulle, säger man, i framtiden komma att ligga i centrum av det s. k. Storstockholm. Det förutsätter, att Stockholm årligen skulle uppsuga så gott som hela befolkningsöverskottet. Det är icke så säkert. Snarare är troligt, att så ej kommer att äga rum, under de närmaste åren, och det torde icke heller vara vare sig lyckligt eller önskvärt, att Stockholm tillväxer på det sättet. Det skulle bli, som man sagt om något annat land, ett alltför stort huvud, om icke på en liten kropp, så på en alltför blodfattig kropp, om en sådan utveckling skulle fortgå. Det förefinnes i varje fall icke anledning att befordra en sådan utveckling.

Det är framför allt från dessa allmänna förutsättningar, som jag har önskat, att man ytterligare en gång toge frågan under omprövning och övervägde, huruvida det är nödvändigt, att man här i Stockholm uppför denna stora sjukvårdsanstalt med därtill hörande institutioner, samtidigt som man i en annan del av Stockholm, nämligen på Söder, uppför ett sjukhus rymmande ännu flera patienter. Jag tror, att det är en alltför snabb utveckling, och jag tror icke, att man vid planläggningen av dessa sjukhus tillräckligt beaktat den utveckling, som nu äger rum ute i landet, nämligen att man inom respektive landstingsområden söker uppföra centralsjukhus med tillgodoseende även av specialsjukvården på olika områden och att alltså icke i framtiden patienter i så stor utsträckning som tidigare komma att söka sig till Stockholm för att erhålla sjukvård. Även den synpunkten borde beaktas.

Under denna ekonomiska depressionstid kunde det vara skäl att vila på hatten ett slag och taga dessa olika synpunkter ännu en gång i övervägande. Vidare skulle man under den tid, varunder man låte företaget vila, kunna på nytt företaga en omprövning, huruvida icke läkarutbildningen och den medicinska forskningen skulle kunna tillgodoses genom det stora sjukhus, som nu

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

är planerat i Stockholm på Söder. Jag är icke övertygad av vad herr Borell här sade. Jag tillmäter nog herr Borell i detta avseende rätt stort omdöme, men jag anser ändå icke, att frågan är tillräckligt utredd, utan vad vi fingo höra var nog mera den ärade föregående talarens egen mening om möjligheten att på detta område inrymma de institutioner och undervisningslokaler, som skulle erfordras för den medicinska forskningen och läkarutbildningen. Jag anser sålunda, att detta icke är tillräckligt utrett, och hade man en verklig vilja därtill, borde frågan nu för sådan utredning uppskjutas.

Skulle återigen detta icke låta sig göra, vill jag ifrågasätta, om man icke vill taga under förnyat övervägande, huruvida det är nödvändigt att bygga de planerade sjukvårdsinrättningarna och institutionslokalerna på Norrbackaområdet i en sådan omfattning, som här föreslagits. Jag anser, herr talman, att det under dessa tider har inträtt sådana förhållanden, att man har stor anledning att vara ytterst betänksam, och det är skälet till att jag tillsammans med tvenne andra ledamöter vid utskottets utlåtande har fogat en reservation, däri vi begära uppskov och undersökning i enlighet med de synpunkter, som jag här utvecklat. Jag ber att få yrka bifall till denna vid utskottets utlåtande fogade reservation.

Herr Bergqvist: Herr talman! Frågan om förläggandet av det för den medicinska undervisningen och forskningen i Stockholm nödvändiga nya sjukhuset till Norrbackaområdet har redan genom under tre föregående riksdagar fattade beslut avgjorts. Behovet av utvidgade lokaler för ifrågasvarande sjukhus, som tjänar till studieobjekt och forskningsobjekt för karolinska institutet, har vitsordats och erkänts från alla håll. Även de som nu stå här som reservanter medgiva, att de nuvarande förhållandena icke äro tillfredsställande. När alltså riksdagen genom tre samstämmiga beslut bestämt sig för en viss byggnadsplan på det omnämnda området, synes det, som om det nu icke skulle finnas någon anledning till ytterligare strid om själva detta byggnadsföretag. Vad som möjligen kan komma under debatt är, i vilken mån man skall kunna följa den 1931 förutsatta byggnadsplanen att på åtta år uppföra de här ifrågasvarande byggnaderna. Det kan ju tänkas, att med hänsyn till inträdda nya förhållanden en ändring och jämkning av byggnadstakten måste ifrågakomma.

Emellertid ha även vid denna riksdag motioner väckts om att riksdagens tidigare beslut skulle upphävas och frågan underkastas förnyad utredning, och på dessa motioner ha reservanterna byggt sitt yrkande. Som skäl för uppskov har man till en början anfört, att man icke är tillfredsställd med den generalplan, som nu har framlagts i enlighet med riksdagens begäran 1931. Reservanterna säga rent av, att någon sådan generalplan icke har framlagts. Emellertid har ju redan herr Borell här påvisat, att en generalplan föreligger och att flera olika möjligheter att lösa frågan om byggnadernas förläggande på området finnas angivna. Att uppgöra en generalplan, som i detalj fixerade kostnaderna för de byggnader, som skola uppföras omkring trettio år härfter, är ju orimligt, och likaledes är det ogörligt att nu så långt i förväg bestämma, huru driftkostnaderna kunna komma att ställa sig. Vad skulle det vara för mening med att uppgöra en sådan detaljerad generalplan, som motionärerna ha krävt? Man har ju icke någon som helst garanti för att den om trettio år skulle kunna följas, och att nu på något sätt binda riksdagen för vissa byggnadskostnader och vissa driftkostnader är ju icke möjligt.

Vidare har såsom ett skäl för uppskov anförts, att Stockholms stad är betänkt på att uppföra ett nytt sjukhus på Söder. Ja, den frågan förelåg nog redan när riksdagen fattade sitt beslut. Det nya, som inträffat, är endast, att projektet har tagit litet fastare former, så att man nu ungefär vet, hur vederbörande tänkt sig detta nya sjukhus utbyggt. Men ännu har staden icke fat-

tat något beslut om uppförande av detsamma, och ej heller är den plats bestämd, där detta sjukhus skall ligga. Det förutsattes, att det skulle bli billigare att göra ett avtal med Stockholms stad om att förlägga det karolinska institutet till ifrågavarande planerade sjukhus. Ja, hur vet man det? Till att börja med äro inga definitiva kostnadsberäkningar gjorda över det planerade södersjukhuset. De kostnadsberäkningar, som föreligga, har hälsovårdsnämnden betecknat såsom grovt approximativa, och skulle ett samgående med staten komma i fråga, varvid södersjukhuset skulle bli ett undervisnings-sjukhus, måste naturligtvis stora förändringar göras, varigenom kostnadsberäkningarna skulle fullständigt omkastas. Det finnes inga garantier för att det kan bli så avsevärt billigare att följa reservanterna än att antaga utskottets förslag. Är man för övrigt så alldeles säker på att Stockholms stad är villig att ingå på ett sådant avtal? Det vet man ingenting om. Att nu uppskjuta frågan av detta skäl är att kasta ut den i det ovissa, utan att man vet, när den kan komma att lösas.

För övrigt ha såväl motionärerna som reservanterna åberopat den starka ekonomiska depression, som nu har inträffat. Det är givet, att detta ekonomiska läge måste mana riksdagen till stor försiktighet, när det gäller att besluta utgifter, men då man icke har någon garanti för att man skulle kunna lösa denna fråga avsevärt billigare på det sätt reservanterna tänkt sig, synes man knappast kunna åberopa depressionen såsom något skäl för att upphäva riksdagens tidigare beslut.

Det finnes ett uttalande i reservationen, som har tilldragit sig min uppmärksamhet. Reservanterna säga i sitt förslag till yttrande: »Det synes utskottet bl. a. kunna ifrågasättas, huruvida icke ett samgående mellan staten och staden vid södersjukhuset i hög grad skulle kunna befordra en snabb lösning av karolinska sjukhusets *hela* byggnadsfråga.» Därefter fortsätter man: »Om Norrbackaanläggningen fullföljes, lär det kunna antagas, att det kommer att dröja en högst avsevärd tid, innan staten kan få medel disponibla för byggandet av de i Norrbackaanläggningens andra och tredje byggnadsetapper ingående lokalerna för teoretiska institutioner och kliniker, för så vitt ej andra och mera trängande behov i landets olika delar skola tillbakasättas.» Jag skall be att få ställa den frågan till reservanterna: mena reservanterna verkligen, att man skulle kunna nu ställa medel till förfogande under depressionstiden för att lösa hela frågan och att man således med deras förslag skulle kunna avhjälpa den svårighet, som ligger i det nuvarande ekonomiska läget? För min del finner jag utskottets förslag stå i mycket bättre överensstämmelse med just den nuvarande tidens depression. Utskottet vill, att man skall gå sakta tillväga, att man för nästa budgetår skall anvisa endast 500,000 kronor och att man naturligtvis sedan för varje år anvisar det belopp, som det är möjligt för riksdagen att kunna anslå för ändamålet. För min del tycker jag alltså, att utskottets förslag mera tar hänsyn till depressionen än vad reservationen gör.

Riksdagen har lagt frågans lösning på en fast basis, och den bör icke rubbas. Det finnes starka skäl för att riksdagen skall vidbli, vad den flera gånger beslutat. Riksdagen måste ju visa respekt för sina egna beslut. Det är det första. Riksdagen måste också visa respekt för ingångna avtal. Staten har ingått avtal med Stockholms stad och med Stockholms län, och dessa avtal böra icke utan synnerligen tvingande skäl brytas. Vidare råder just vid denna tid en stor arbetslöshet, och därför synes det också vara mycket klokt, att man icke inskränker arbetstillfällena utan tvärtom försöker bereda sådana, så långt möjligt är. Ett sjukhusbygge på Norrbackaområdet skulle komma att bereda arbete åt många.

På grund av de skäl, jag nu i korthet har anfört och till vilka kunde läggas många andra, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Herr Wohlin: Herr talman! Kammaren är nästan tom, när vi diskutera detta ärende, som rör sig om tiotals miljoner kronor i den svenska statsbudgeten i framtiden. Jag behöver icke säga, att då jag har intresserat mig för denna fråga har det närmast varit på grund av det intresse, som jag sedan gammalt hyser för våra svenska statsfinansers sundhet och soliditet. Men ju mer jag på grund härav kommit att även ur andra synpunkter sätta mig in i frågan, desto mera har jag befasts i övertygelsen att ett riksdagens fullföljande av Norrbackaanläggningen jämväl ur allmänare synpunkter icke kan karaktäriseras såsom ett lyckligt beslut.

Jag har liksom alla i detta land bevitnat, huru den svenska landsorten genom sina landsting successivt under årtiondenas lopp uppbyggt stora moderna sjukvårdsanläggningar, allt mera utrustade för omhändertagande av olika slag av sjuka, och huru i spetsen för dessa stora sjukhus kommit en högtstående kår av läkare, som alltmera tillgodogjort sig den moderna medicinska forskningens framsteg. De enorma kostnader, som landsorten nedlagt på dessa sina stora sjukhus, äro säkerligen ur de lidande människornas synpunkt väl motiverade, men dessa kostnader och hela den utveckling, som landsortens sjukhusväsende sålunda tagit, mana också till eftertanke, när riksdagen nu går att ånyo behandla frågan om detta rikssjukhus här i Stockholm. Jag föreställer mig, att själva den tanke, som ligger bakom rikssjukhuset, alltjämt röner anslutning från skilda håll, oavsett meningsskiljaktigheterna i det spörsmål, som nu närmast är före. Men det är givet, att man kan se på denna tankes realiserande på olika sätt, och även för en lekman, som icke tilltror sig att kunna bedöma spörsmålet från medicinska synpunkter, förefalla vissa detaljer tämligen uppenbara och begripliga. Jag föreställer mig sålunda, att den medicinska undervisningen i landets huvudstad har behov av ett stort kliniskt material och att detta kliniska material, som skall komma såväl från huvudstaden som från landsorten, likväl i mycket väsentlig grad måste utgöras av huvudstadens sjuka. Det förefaller mig då rätt egendomligt, om utvecklingen skulle taga den vägen, att man på Norrbackaområdet bygger ett rikssjukhus med ett visst antal sängplatser reserverade för Stockholms stads och Stockholms län, samtidigt med att Stockholms stad planerar en utomordentligt utvidgad sjukhusdrift genom inrättande bland annat av ett stort centralsjukhus på Söder, där en mycket betydande del av det kliniska material kommer att vara tillfinnandes, som den högre medicinska undervisningen ju skulle ha till förfogande på det planerade rikssjukhuset. Jag tycker, att redan denna omständighet — även för den som saknar närmare inblick i hithörande förhållanden — säger rätt mycket och ger en antydning om att det intima samarbete mellan staten å ena sidan och Stockholms stad å den andra, som vid upprepade tillfällen under denna frågas mångaåriga behandling i riksdagen blivit på det starkaste sätt understruket, icke kommer att på det sätt riksdagen en gång har tänkt sig realiseras genom de byggnadsföretag, som nu ifrågasättas. Det kan ju icke vara någon enhets-tanke i verklig mening och icke något samarbete mellan staten och Stockholms stad i den mening, som riksdagen tidigare tänkt sig ett sådant, om det här skall byggas ett jättestort rikssjukhus på Norrbackaområdet med ett begränsat antal vårdplatser för sjuka från Stockholms stad, samtidigt med att Stockholms stad utvidgar sina sjukhusanläggningar och bland annat inrättar ett nytt stort sjukhus, där en mycket väsentlig del av det kliniska materialet kommer att finnas, undandraget den medicinska undervisningen, som ju behöver detsamma. I stället för att på bred front öppna Stockholms stads sjukhus för den medicinska undervisningen går man här en alldeles motsatt väg.

Till detta vill jag så lägga en synpunkt, som även — jag understryker det kanske för många gånger, men jag gör det ännu en gång — den i dessa frågor icke sakkunnige likväl måste finna innehålla en riktig observation, nämligen

att i och med landsortssjukhusens tillväxt och utveckling till stora moderna anläggningar, ledda av den högsta läkarvetenskapliga kompetens, tillströmningen från landsorten till det nu planerade sjukhuset på Norrbackaområdet kommer att bli vida mindre än man under frågans handläggning möjligen har föreställt sig. I och med den omständigheten, att skickliga specialister på olika grenar av läkarvetenskapen finnas till hands i de olika provinserna, kommer självfallet en massa sjuka att där söka sig bot i stället för att söka sig till riks-sjukhuset i Stockholm. Det förefaller mig vid sådant förhållande ännu mer egendomligt, att man nu här med sådan kraft går in för denna anläggnings placerande på Norrbackaområdet, utan att man vill låta opponenterna mot förslaget åtminstone få så mycket som en tids rådium för att ytterligare undersöka förhållandena, sedan frågan kommit i ett delvis nytt läge genom nya händelser, som inträffat efter det riksdagen sist behandlade ärendet. Ty det är en ny händelse, som vid detta tillfälle måste tagas i betraktande, att planerna på södersjukhuset ha avancerat ganska väsentligt. Det är också en ny händelse, att tre bemärkta representanter i Stockholms stadsfullmäktige från skilda partier framlagt en motion, däri de påpeka de dubbelkostnader, som komma att uppstå genom dessa båda sjukhus, understryka det ohållbara och oförsvarliga uti att under nuvarande tidsläge gå in för sådana dubbla byggen och hemställa, att stadsfullmäktige måtte till Kungl. Maj:t göra framställning om uppskov tillsvidare med det karolinska sjukhusbygget i och för närmare utredning av den nyss antydda möjligheten att vinna en billigare lösning.

Den ärade ordföranden i karolinska sjukhusets byggnadskommitté liksom andra talare har gjort gällande, att i fortsättningen någon förhandlingsvilja icke skulle finnas hos Stockholms stad på detta område. Ja, det går så långt att det i en den 2 april detta år daterad inläga, underskriven av bl. a. herr Borell säges, att vid ett upprivande av beslutet om karolinska sjukhusets förläggning till Norrbacka statsverket torde, därest man går in för söderalternativet, »få finna sig i de villkor, staden uppställer för ett samarbete». Huru man på förhand kan förklara att om man går till nya förhandlingar i denna fråga, den ena parten kommer att utan vidare få finna sig i den andra partens villkor, är för mig ofattbart, synnerligast när det gäller två myndigheter, inom vilka det på båda sidor finnes en önskan om ett intimare samarbete och ett fortsatt samråd i en fråga som denna.

Ja, herr talman, den svenska statsbudgeten företer vid innevarande års riksdag för första gången på många år ett utomordentligt deficit. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet beräknade i januari detta deficit till omkring 75 miljoner kronor, att täckas av nya och förhöjda skatter, och herr statsrådet har under de senaste veckorna låtit förstå, att dessa beräkningar på grund av krisens utveckling icke längre hålla streck, utan att vi få vara beredda på ett ytterligare deficit att jämväl täckas av nya skatter. Måhända kommer bristen i den svenska statsbudgeten under det budgetår, som nu förestår, att röra sig om en summa på omkring 100 miljoner kronor. Det är ju något ganska enastående, men det är på grund av tidsutvecklingen ett faktum. Även om statsutskottets medlemmar hava mindre intresse och mindre lust att betrakta frågan från sådana synpunkter, måste det väl ändå inför ett sådant deficit vara riktigt, att riksdagen ännu en gång ser på detta dyrbara byggnadsföretag. Men mina herrar, situationen är ännu värre! Enligt vad som kungjorts i tidningarna och även bekräftats från vederbörande håll, har det ju nu tillsatts nya sakkunniga för att redan på våren 1932 förbereda budgetarbetet för budgetåret 1933/1934, en exceptionell åtgärd, som mig veterligen aldrig tidigare förekommit i den svenska budgetberedningens historia. Enligt vad som ävenledes från vederbörande håll anförts, ha dessa herrar preliminärt fått i upp-

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

drag av regeringen att söka åstadkomma en kostnadsbesparing i den svenska statens utgifter för budgetåret 1933/1934, vid jämförelse med riksstaten för nästkommande budgetår, på 100 miljoner kronor. Verkcheferna här i staden ha varit uppkallade till dessa nytillsatta sakkunniga för budgetberedningen. Det är hårda direktiv, som blivit givna till verkcheferna och andra, och det säger sig självt, när det rör sig om en summa av denna storlek. Den svenska riksdagen kommer säkerligen nästkommande år att få bereda sig på en situation, inför vilken det icke har varit ställd i den sista generationens historia, där sparsamhet måste iakttagas i stort och smått, där anslag efter anslag kommer att granskas på nytt med en noggrannhet som aldrig förr och där anslag av den mest trängande natur komma att nedsättas eller borttagas. Inför en sådan situation är det väl en rimlig begäran från vår sida, att denna fråga om det karolinska sjukhuset åtminstone måtte få anstå för ytterligare övervägande något år, ty längre sträcker sig icke vare sig motionärernas eller reservanternas begäran. Vi begära en frist för ytterligare övervägande av saken, men den fristen tycks det vara riksdagsmajoritetens mening att förvägra oss, som i frågan ha en annan mening.

Låt mig ett ögonblick dröja vid de finansiella kalkyler, som karolinska sjukhusets byggnadskommitté framlagt i den inlaga av den 2 april, vilken jag redan med några ord berört. Såväl av propositionen om denna fråga som eljest av handlingarna framgår, att kostnaderna för den första etappen av detta sjukhusbygge kunna beräknas uppgå till omkring 21 miljoner kronor. Därifrån avgå vissa bidrag från olika håll, så att statens utgifter för denna första etapp, om jag sammanräknar byggnadskostnader och inredningskostnader m. m., komma att uppgå till omkring 15 å 16 miljoner kronor. Med avseende å kostnaderna för de därefter följande byggnadsetapperna ha såväl herr Borell som sedermera i fortsättningen herr Bergqvist gjort gällande, att det är omöjligt att vid nuvarande tidpunkt beräkna dessa kostnader, vilka enligt herr Borells utsago för en stund sedan måhända komma att utgå om trettio år härefter. Herr Borell använde vid detta tillfälle uttrycket, att det vore att »slå blå dunster i ögonen» på folk, om man skulle söka göra några beräkningar av denna natur. Icke desto mindre är detta precis vad karolinska sjukhusets byggnadskommitté har gjort i den inlaga, jag nyss citerade, och jag kan väl då om denna inlaga få använda herr Borells nyss citerade egna ord. Karolinska sjukhusets byggnadskommitté beräknar nämligen här approximativt, med utgångspunkt från nuvarande å-priser, totalkostnaderna för hela anläggningen med alla dess etapper till 43,780,000 kronor. Ja, då det å ena sidan göres gällande, att det icke finnes någon möjlighet att på nuvarande stadium komma till en uppfattning om dessa kostnader, och man å andra sidan approximativt beräknar kostnaderna till 43,780,000 kronor, har man väl ändå invecklat sig i en viss motsägelse, som jag icke närmare skall uppehålla mig vid på annat sätt än att det i marginalen för oförutsedda utgifter i denna kalkyl upptages 1,500,000 kronor på en totalkostnad av 44,000,000 kronor. Kammarens ledamöter torde veta, att vid offentliga byggnadsföretag här i landet under de gångna åren de verkliga kostnaderna i allmänhet visat sig väsentligt ha överskridit de beräknade. Hur många gånger har man icke sett, att offentliga byggnadsföretag kalkylerats och beslutats, som sedermera blivit dyrare än vad som beräknats, och huru många gånger har man icke sett, huru svårt det är att kalkylera sådana byggnadsföretag. Senare i dag komma vi att behandla lantbrukshögskolan vid Ultuna, för vilken utgifterna i fjol visat sig vara felkalkylerade med ungefär $\frac{3}{4}$ miljoner kronor, ett exempel bland många. Tror någon, att denna siffra på omkring 44,000,000 kronor är en siffra som kommer att hålla? Därom kan ingen i denna stund uttala sig. Jag befarar, att siffran väsentligt kommer att överskridas.

Men ännu mera anmärkningsvärt är det sätt, på vilket byggnadskommittén, för att använda herr Borells uttryck i ett annat sammanhang, sökt »trolla bort» den utgift för de svenska skattebetalarna, som ligger bakom detta enorma belopp. Byggnadskommittén utgår nämligen ifrån, att man genom att sälja tomter, som bli överflödiggjorda genom det nya karolinska sjukhuset, skall få in pengar efter ett exploateringsvärde av 21,815,000 kronor, och efter avdrag av denna summa förklarar byggnadskommittén, att det belopp som återstår att täcka för detta sjukhusbygge utgör 8,162,335 kronor. Det är en beräkning, som skall avse förhållanden som ligga årtionden framåt i tiden! Varför avrundar man åtminstone icke siffran, och varför fixerar man den till 335 kronor på slutet i en kostnadskalkyl, som man tidigare förklarat vara omöjlig att upprätta utan att slå blå dunster i ögonen på folk? Jag har varit vittne till mycket i fråga om ekonomiska beräkningar, men sällan har jag iakttagit en kalkyl grundad på så egendomliga principer som den jag här relaterar. Här skall byggas ett stort sjukhus, och man räknar med att ett antal tomter skall lösgöras i huvudstaden och man låter värdesätta dem till obekant pris och efter för mig obekanta grunder. Man kommer till en slutsumma och drager den från de blivande totalkostnaderna, och på det viset kommer man till ett i förhållande till sjukhusets verkliga kostnad fantastiskt lågt belopp av cirka 8,000,000 kronor såsom utgift för de svenska skattebetalarna. Vem garanterar för att den värdering, som sjukhuskommittén verkställt av dessa tomter, får någon som helst betydelse i en avlägsen framtid, då tomterna kunna bli lediga, vem känner någonting till om Stockholms stads utvecklingslinjer under den kommande framtiden, vem vet någonting om vad tomter och husbyggnader i Stockholm komma att värderas till om 10, 20 eller 30 år härefter? Vem vet, om det kommer att uppträda spekulanter på dessa tomter till av byggnadskommittén fastställda pris, och vem slutligen kan göra gällande, att man kan räkna på det sättet, för så vitt icke dessa tomter successivt lösgöras under loppet av byggnadsföretagets färdigställande på Norrbacka och penningar sålunda successivt inflyta? Men det förstå alla människor, att dessa tomter icke komma att bli tillgängliga för försäljning, förrän Norrbackaanläggningen blivit färdig, åtminstone i väsentlig grad, och sålunda får man under alla förhållanden med skattemedel täcka utgifterna för sjukhuset, för såvitt man icke vill slå in på en för de svenska statsfinanserna fullständigt främmande princip och av lånemedel bekosta en anläggning sådan som den ifrågavarande, i förhoppning att statslånet skall återbetalas genom förmodade inflytande köpeskillingar för eventuella försäljningar av tomter i framtiden. Något sådant har man väl sällan varit vittne till. Jag får sammanfattningsvis säga, att såväl byggnadskommitténs beräkningar av anläggningens totalkostnader som det sätt, på vilket byggnadskommittén i ifrågavarande inlaga sökt i syfte att göra företaget i fråga mindre riskabelt ur de svenska skattebetalarnas synpunkt, blotta ett sätt att finansiellt operera som dess bättre är ganska ovanligt i den svenska riksdagens och det svenska samhällslivets historia. I själva verket förhåller det sig så, att detta område i stort sett kan förmodas komma att kosta de svenska skattebetalarna omkring 50,000,000 kronor, och sedermera komma kostnaderna för sjukhuset å Söder, om det blir verklighet. Jag vill nämna, att i en motion, väckt hos Stockholms stadsfullmäktige och undertecknad, som jag nyss nämnde, av representanter av olika partier, har man beräknat att sjukhuset på söder kommer att kosta måhända i runt tal 35,000,000 kronor, och den sammanlagda kostnaden för dessa båda sjukhus skulle således kunna beräknas uppgå till cirka 85,000,000 kronor, och med hänsyn till marginaler för oförutsedda utgifter och omständigheter kan det bli en kostnad av bortåt 100,000,000 kronor, som det nu gäller för riksdagen att taga standpunkt till.

Kan det då, mina herrar, vara rimligt att vägra oss, som handla av omsorg

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

om den svenska statens finansiella soliditet och de svenska skattebetalarnas intressen, att under loppet av något år låta denna fråga ånyo undergå en omprövning? Statens organisationsnämnd är tillsatt för att underkasta de offentliga byggnadsföretagen här i landet en ingående prövning. Organisationsnämnden har här ett stort arbetsprogram. Är det då icke rimligt, att statens organisationsnämnd ännu en gång kan få denna fråga till övervägande i det läge som frågan nu kommit i?

Statsrådet och chefen för finansdepartementet har i andra kammaren uttalat sig i detta ärende, och ehuru väl jag icke åhörde hans anförande har jag likväl fått uppfattningen, att herr statsrådet visserligen icke velat uttala sig till förmån för avslag å det nu begärda anslaget på en relativt obetydlig summa, men att herr statsrådet har förbehållit sig själv fullkomligt fria händer vid prövningen av denna fråga i framtiden. Om denna min uppfattning av hans yttrande är riktig, innebär det att han visserligen icke velat i det läge, vari frågan kommit genom den kungl. propositionen, hemställa att denna proposition, sådan den föreligger, måtte av riksdagen avslås — vilket väl hade varit mera ovanligt — men han har likväl velat förbehålla sig — och jag förutsätter därmed även den nuvarande regeringen, vars insatser på sparsamhetsområdet äro värda det största erkännande — fria händer vid prövningen av detta byggnadsföretag i framtiden. Det betyder måhända, att frågan om karolinska sjukhusets förläggning till Norrbackaområdet, även om första kammaren kommer att fatta samma beslut som andra kammaren för en stund sedan gjort, därmed icke blivit avgjord i den riktning som herr Bergqvist i sitt anförande antydde, utan att frågan fortfarande står öppen och att sålunda reservanterna och motionärerna komma att få den ytterligare prövning i den sak de begära.

Jag tror att det skulle vara ganska fruktlöst och kanske också mindre lämpligt, om jag skulle giva mig in på att detaljerat utlägga de stridigheter om de olika sjukhusplanernas företräden, som framkommit i den offentliga diskussionen. Jag är icke expert beträffande byggandet av sjukhus, och jag vill icke uttala mig för vare sig den ena eller den andra planens eller kalkylens riktighet. Men här stå arkitekter mot arkitekter och sakkunniga mot sakkunniga. Låt då, mina herrar, så mycken betänksamhet få råda vid ett tillfälle som detta, att de skäl som anförts för och emot — utan att vi nu ingå på undersökning av deras bärkraft — få prövas av en objektiv statsinstans, innan anläggningen kommer till stånd. Jag vill icke uttala mig, huruvida sjukhuset på Söder kan förändras med avseende å sin planläggning i sådan grad, att det även kan bli en anstalt, lämplig för den högre medicinska undervisningen; det skulle vara att gå utöver min kompetens. Men jag har likväl — och det tillåter jag mig säga — haft samråd med medicinska auktoriteter, som jag sätter lika högt som de framstående auktoriteter, som uttalat sig i motsatt riktning, och som förklarat, att Stockholms stads planerade sjukhus å Söder är bättre genomtänkt och bättre planerat än karolinska sjukhuset, ja, att det skulle kunna bli ett verkligt ideal-sjukhus. Nåväl, jag gör mig icke solidarisk med sådana uttalanden. Men då uttalanden stå mot uttalanden, kan man icke trots herr Borells stora sakkunskap på detta område följa honom slaviskt i hans förklaringar angående olägenheten av den medicinska undervisningens förläggande till sjukhuset på Söder. Man kan icke på stående fot godtaga det resonemang han för angående bristen på tomtutrymme på Söder; man kan icke utan vidare instämma i hans kategoriska förklaring, att ett förläggande av den medicinska undervisningen till sjukhuset å Söder är ur olika synpunkter uteslutet. Man kan endast säga, att man önskar och anser det vara en rimlig begäran, att denna fråga får omprövas, innan man går till ett verkligt byggande av karolinska sjukhuset.

Ja, herr talman, pingstlovet står för dörren, och jag skall sluta. Jag skulle

likväl vilja tillägga, att det väl ändå är en gammal god regel, som den svenska riksdagen vid så många tillfällen följt, att låta nyinträffade händelser inverka modifierande på tidigare intagna ståndpunkter. Liksom varje enskild människa och offentliga statsinstitutioner i övrigt få låta sitt handlande modifieras genom nya händelser, som inträffat, är det väl också rimligt, att Sveriges riksdag, som av många brukar karakteriseras som landets mest byråkratiska ämbetsverk, visar den självövertönnelsen, att den någon gång kan gå emot sin egen under andra förhållanden intagna ståndpunkt och låta underkasta ett sålunda under helt andra förhållanden fattat beslut en efterprövning. Visar det sig vid denna prövning, att tanken på att förlägga den medicinska undervisningen till sjukhuset å Söder möter sådana olägenheter ur synpunkter, som vårt lands läkarkår och medicinska vetenskapsmän med skäl kunna lägga på denna fråga, visar det sig att omständigheterna beträffande dispositionen av tomter å Söder äro sådana, att man icke får erforderliga utvecklingsmöjligheter, visar det sig att kostnaderna bli mera ogynnsamma, än motionärerna och reservanterna ifrågasatt, ja, då har ju ingen annan olycka skett än att riksdagen tillåtit att man underkastat det sålunda framförda alternativet en undersökning, och då kan riksdagen kanhända enhälligt vid ett senare tillfälle gå fram för en linje, som den då befunnit vara efter förnyad undersökning den riktigaste och bästa. Men att undertrycka den önskan vi ha om en sådan utredning under något år framåt, kan icke vara riktigt, och det är icke heller riktigt att säga, att svenska staten därmed river upp uppgjorda kontrakt, ty självfallet är det meningen, att en sådan åtgärd skall förbindas med en frivillig överenskommelse med Stockholms stad om förnyat samråd och omprövning av frågan. Om Stockholms stads representanter äro något tillbakadragna för närvarande och icke uttala sig om sin villighet till ett dylikt samråd, så kan man måhända icke förtänka dem det. Den förut omnämnda motionen i Stockholms stadsfullmäktige, som, om jag inte är fel underrättad, är undertecknad av generaldirektör Stridsberg och före detta finansborgarrådet Söderlund, visar att det finnes krafter inom Stockholms stadsfullmäktige, som ha öppen blick för att såväl staten som Stockholms stad har plikt att under gemensamma överläggningar se till om man inte kan undvika de enorma kostnader, som skulle bli en följd av de båda sjukhusanläggningarnas samtidiga utförande. Till sist vill jag erinra om de beskrifningar, som så många legitima intressen här i landet komma att bli utsatta för vid behandlingen av kommande budgeter, om de många avbränningar, som landets jordbrukare komma att få vidkännas på många för dem viktiga anslag, om de inkomstminskningar som statstjänstemännen komma att få tåla på grund av den statsfinansiella situationens hårda nödvändighet, om de nedsättningar som en rad viktiga kulturanslag över hela linjen komma att få undergå i sammanhang med den sparsamhetsberedning, som för närvarande pågår — och därom tror jag mig veta åtskilliga detaljer, som äro nog så uppseendeväckande. Kan det då vara riktigt, upprepar jag, att riksdagen vägrar att låta underkasta detta byggnadsföretag en förnyad prövning, och mera begäres icke i den reservation, som är anknuten till statsutskottets betänkande?

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande förgade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Vennerström, Rosén, Wilhelm Björck, Pettersson, Linders, Henriksson, Ernst Svensson* och *Tjällgren*.

Herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Kammarens andre vice talman återopade för en stund sedan ett yttrande, som jag för kort tid tillbaka hade i denna kammare, och den siste ärade talaren apostroferade mig beträffande

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

både ord och handling. Detta och hela min inställning till denna fråga gör, att jag anser det vara både min rätt och min plikt att här ytterligare göra ett uttalande. När frågan om anslag för fortsättande av sjukhusbygget å Norrbackaområdet kom upp i den s. k. finansberedningen i ecklesiastikdepartementet, hemställde jag till min kollega, som hade upptagit beloppet i enlighet med förut uppgjord plan, att denna fråga skulle få bli föremål för ett närmare bedömande längre fram på hösten. Det skedde också efter det att jag hade haft ett sammanträde med sjukhuskommitterade och avlagt ett besök på platsen. Om jag icke misstager mig, hade man från kommittén begärt ett belopp å 750,000 kronor, ett belopp som med 800,000 å 900,000 kronor understeg det som man räknat med i den uppgjorda planen. Emellertid sedan jag avlagt besök tillsammans med kommitterade på området i fråga och sett det där påbörjade arbetet, hade jag en överläggning med kommitterade. De hade gjort upp ett detaljförslag, huru dessa 750,000 kronor skulle fördela sig på olika arbetsområden. Vid denna överläggning enades vi om, att en del poster kunde strykas och med ett belopp som då stod till förfogande, plus en summa av $\frac{1}{2}$ miljon kronor, skulle vissa arbeten kunna utföras. Dessa arbeten — det är åtminstone min uppfattning — voro sådana, som dels sammanhänge med uppförande av vanförestalten, och dels ordnande av en uppfartsväg och vissa andra planeringsarbeten. Jag kom till den uppfattningen vid dessa överläggningar, att de arbeten, som skulle utföras med användande av vad jag nyss nämnde, de medel som tidigare beviljats och dessa 500,000 kronor, vore av sådan beskaffenhet att man icke kunde binda dem som slöte sig till ett sådant förslag för framtiden med avseende å hela den uppgjorda planen.

Detta är, herr talman, min inställning till den nu föreliggande frågan.

För övrigt vill jag, herr talman, icke sticka under stol med att jag i mångt och mycket delar den mening som framförts i reservationen. Det har inträffat en försämring på det statsfinansiella området som nödvändiggör, att även sådana frågor och sådana utgifter, där man under ett annat konjunkturläge gjort bindande utfästelser, bli föremål för en revision. Ty, mina herrar, skulle det verkligen vara på det sättet att en besparingskommitté, den må vara sammansatt av vilka personer som helst, endast skulle spara på sådana områden, där regeringen och en föregående riksdag äro obundna, ja, mina herrar, då komma vi icke långt! Det är alldeles uppenbart, att på vilken huvudtitel man går in, man alltid kan leta upp något uttalande som är gjort av resp. regeringar eller i riksdagen. Det är fullständigt klart, att man, om man skall komma till någon verklig besparing, måste taga upp till nytt övervägande just en hel del av de frågor som förut blivit behandlade av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Jag kanske vågar erinra om, herr talman, huru det står till i andra länder på detta område. Då faller mig i minnet en uppgift som jag läst i tidningarna, att i Tyskland — jag skall inte göra några jämförelser för övrigt — har man dragit in elva universitet och högskolor som en följd av de dåliga finansiella och ekonomiska förhållandena. Jag kan i stort sett dela den uppfattning som uttalats angående nödvändigheten att taga upp frågan till en fördomsfri och saklig förnyad granskning och övervägande. Så mycket torde för övrigt alla vara ense om, att den uppgjorda planen icke kan fullföljas i det tempo, som man tidigare räknat med. Redan nu nödgas riksdagen frångå den plan som den förut granskat och, såvitt jag minns, lämnat utan anmärkning beträffande de olika årens anslagsposter. Jag skall icke upprepa vad jag tidigare sagt eller vad den siste ärade talaren yttrat, beträffande den ekonomiska situationen. Jag skall icke göra det därför att det kanske icke är lämpligt att jag såsom finansminister gång på gång varnar och målar läget sådant jag ser det. Jag fick nämligen härom dagen min uppmärksamhet riktad på en kor-

respondens från England, där det riktats anmärkningar mot mig för att jag vid mina uttalanden i svenska riksdagen icke tog i beräkning att dessa uttalanden hördes utanför denna församling och i viss utsträckning jämväl utöver landets gränser. Men, herr talman, jag känner det vara min ofrånkomliga plikt att varna, så länge icke riksdagen iakttagit den försiktighet och varsamhet, som jag menar är ofrånkomlig i denna tid. Varje dag ingå meddelanden till mig från landets olika delar huru skatteunderlaget ställer sig efter avlämnande av deklARATIONERNA. I dag fick jag t. ex. underrättelse från 3 kommuner, beträffande vilka skatteunderlaget i den ena sjunkit till hälften mot förra året, i den andra till 39 procent och i den tredje till 33 procent. Är det verkligen någon som med kännedom härom inbillar sig att vi icke måste revidera våra uppfattningar beträffande utgifterna, då tager han grundligt miste.

Jag har emellertid här nu intet annat förslag att förorda än det som innefattas i den kungliga propositionen; jag menar, att de pengarna böra användas för utförande av de arbeten, som med dem äro avsedda. Men jag bekräftar herr Wohlin's utsago, att jag för min del förbehållit mig fullt fria händer, om jag skulle få med denna fråga att göra i fortsättningen.

Herr Pauli: Herr talman! Det var en ganska fruktansvärd salva som herr Wohlin avlossade nyss, men jag får verkligen säga, att vad som impone-
rade i denna prestation mer var den retoriska formen och uppläggningsen än det sakliga innehållet. Herr Wohlin spelade framför allt på den strängen att riksdagen icke bör förvägra en frist, ett rådruum för ytterligare överläggning i denna sak. Men det är alldeles oriktigt att ställa saken så. Ty vi ha här icke att göra med ett ärende, som hittills legat under utredning och som det först nu i år skulle fattas avgörande beslut om, utan ett ärende, i vilket tre olika riksdagar, nämligen riksdagarna 1927, 1930 och 1931 fattat avgörande beslut. Riksdagen kan här icke bevilja en frist, ett rådruum för de undersökningar, som motionärerna och reservanterna begära, utan att riva upp sina föregående beslut, utan att underkänna grunderna för dessa beslut och utan att kasta i papperskorgen de utredningar som riksdagen förut godtagit såsom tillfredsställande.

Ledmotivet i vad såväl herr Wohlin som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade att säga, var, att vi nu måste ändra oss på grund av den inträffade ekonomiska krisen. Herr finansministern lyfte, jag vet icke för vilken gång i ordningen, sitt varnande pekfinger och påpekade det sjunkande skatteunderlaget och de alltmåra tryckta enskilda och allmänna finanserna. Detta är någonting som ingen betvivlar eller vill bestrida, men vad man kan ifrågasätta är, huruvida det kan anses vara ett rimligt skäl till att riva upp de i denna fråga redan fattade besluten. Det föreföll mig, som om herr finansministern själv anvisade den riktiga och rimliga konsekvensen, när han sade, att man kan vara överens om, att det *tempo* som man från början tänkt sig för detta bygge icke kan hållas under den närmaste framtiden. Jag tror, att vi allesamman kunna vara överens om att detta bygge naturligtvis icke bör forceras under en tid av depression, men därför behöva besluten om bygget icke upprivas.

Vi hörde också, att finansministern ingalunda själv drog samma konsekvens ur sina premisser som herr Wohlin och hans medmotionärer. Han förordade bifall till propositionen; han förbehöll sig visserligen fria händer för framtiden, men det är ju en annan sak än vad som yrkas från herr Wohlin's och reservanternas sida.

Jag skall tillåta mig att i några punkter gå närmare in på herr Wohlin's resonemang. Han framhöll flera gånger landstingens förbättrade sjukhus och

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

den förbättrade läkarkompetensen vid dessa sjukhus, och han ställde upp mot detta förhållande, att man här i Stockholm vill bygga »ett jättestort rikssjukhus». Jag vill erinra kammaren om, att detta är en fullkomlig felkonstruktion av det förevarande läget. Här rör det sig ingalunda om ett »rikssjukhus», som skulle på något sätt göra landstingens sjukvård onödig. Varför envisas man att kalla detta för ett rikssjukhus? I själva verket är det inte något rikssjukhus. Det innehåller sammanlagt ungefär dubbelt så många kommunala och länsplatser som det innehåller riksplatser. Det innehåller i den första etappen endast 204 allmänna vårdplatser för utomlänspatienter, men det innehåller 315 platser, avsedda för Stockholms stad, 110 för Stockholms län och över 100 för garnisonssjukhuset. Man kan inte gärna på grund av dessa 204 platser, som utgöra en så ringa del av patientantalet, komma och kalla det för ett rikssjukhus. Jag vill också erinra om, att redan nu upptagas omkring 150 platser vid Stockholms stads sjukhus av utomlänspatienter, och man måste tänka på, att bl. a. vården av kräftsjuka gör behovet av sådana s. k. riksplatser allt mera trängande. Det har betygats både från Stockholms stad och Stockholms län, att dessa 204 utomlänspatser synnerligen väl behövas. De representera alls inte någon lyx eller något överflöd, utan de fylla ett verkligt behov. Jag vill fråga de här närvarande landsortsrepresentanterna, om de finna något olämpligt eller motbjudande i att man ordnar det så, att utomlänspatienter, t. ex. herrar riksdagsmän, som råkat bli sjuka under sin vistelse här, eller andra, skulle få lov att på denna avdelning inom det s. k. rikssjukhuset vårdas för samma pris som på sitt eget länslasarett, medan de däremot för närvarande, om de vårdas på Stockholms stads sjukhus, nödgas erlägga en tilläggsavgift av 8 kronor per dag och vårdplats. Ur patienternas synpunkt kan det inte vara någon tvekan om, att det är fördelaktigare med det här föreslagna systemet.

Alltså, det är *inte* fråga om något »jätteligt rikssjukhus». Det är fråga om en mycket begränsad avdelning för utomlänspatienter inom ett sjukhus med patienter från Stockholms stad, Stockholms län, garnisonssjukhuset och i framtiden ytterligare klientel från staden. Herr Wohlin har alldeles rätt, när han talar om den väl utbildade läkarkår, som finnes vid våra landsortssjukhus, men jag vill erinra herr Wohlin om, att det här just gäller att bereda möjlighet till en god, ja, om möjligt en ännu bättre utbildning av de läkare, som skola tjänstgöra ute i landets olika sjukhus. Man kan inte gärna inbilla sig, att man får goda läkare vid våra landstingssjukhus, om man inte sörjer för utbildning av läkare vid våra medicinska högskolor, och ingen kan påstå, att det nuvarande systemet, som är ett provisorium, där läkarna i stor utsträckning nödgas utbilda sig vid spridda kommunala sjukhus här i staden utan särskilda anstalter för undervisning, utan föreläsningssalar, utan nödiga laboratorier o. s. v., är idealiskt och tillfredsställande. Det har från alla håll intygats, att detta är något som behöver ändras. Alltså, just i landsortens eget intresse, just för att landsorten skall få de väl utbildade läkarkrafter, som behövas, just därför måste vi sörja för förbättrad läkarutbildning här i huvudstaden.

Herr Wohlin beklagar, att riksdagens ursprungliga intentioner i fråga om ett samarbete med Stockholms stad inte kunnat förverkligas. Herr Wohlin vet lika väl som jag, att bakom de beslut, som riksdagen har fattat, ligga mångaåriga utredningar och förhandlingar med Stockholms stad och län och övriga intressenter i denna fråga, och det resultat man kommit till är det bästa man kunnat åstadkomma. Stockholms stadsfullmäktige ha tillfrågats så sent som i fjol, om de ville belägga ett större antal platser vid detta sjukhus, och de ha sagt nej. De äro nöjda med det antal platser, 315, som de redan fått. Stockholms stad har, såvitt jag vet, inte uttalat någon önskan om att få den medicin-

ska utbildningen förlagd till sina kommunala sjukhus, och jag vet genom samtal med framstående representanter för Stockholms stads hälsovårdsväsen, att de i själva verket icke önska en sådan anordning, bl. a. därför att de vilja ha så att säga renodlade vårdsjukhus och vid kalkylerandet av dessa vårdsjukhus kunna få fullt jämförliga siffror med dem från andra håll ute i landet, vilket ju är omöjligt när det gäller undervisningssjukhus, där kostnadssiffrorna måste bli högre.

Herr Wohlin erinrade om, att det har inträffat nya händelser sedan i fjol, och han nämnde bland dessa nya händelser dels planerna på södersjukhuset och dels en motion i Stockholms stadsfullmäktige. Det har emellertid helt nyligen inträffat ännu en händelse, vilken herr Wohlin alldeles underlät att påpeka, nämligen ett enhälligt beslut av Stockholms stads hälsovårdsnämnd med anledning just av den av honom flera gånger omnämnda motionen i Stockholms stadsfullmäktige. Jag skulle tro, att ett enhälligt beslut av Stockholms stads hälsovårdsnämnd, som är den ansvariga myndigheten i stadens sjukvårdsfrågor, är av minst lika stor betydelse för riksdagen att observera som en motion av tre enskilda stadsfullmäktige. Detta beslut är som sagt enhälligt, och det innebär ett bestämt avvisande av den motion, som har väckts om upprivande av Stockholms stads avtal med staten om karolinska sjukhuset. Hälsovårdsnämnden framhåller bl. a., att Stockholms stad har nödgats i årtal vänta på att staten äntligen skulle besluta, hur den ville ordna med sitt undervisningssjukhus. Först sedan ett sådant beslut fattats, har Stockholms stad själv börjat kunna ge fast form åt sina sjukhusplaner. Att således södersjukhusets planerande nu börjat taga sådana fastare former, beror just på att statsmakterna ha beslutat det karolinska sjukhuset. Skulle nu beslutet om det karolinska sjukhuset åter upprivas, då mister Stockholms stad den utgångspunkt, på vilken staden har grundat sina utredningar om det kommunala sjukvårdsväsendet, och då börjar denna fördärvbringande cirkel igen, som har lett till, att vi här i Stockholm ha de mest beklagliga förhållanden i fråga om alla, som söka vård vid våra sjukhus. Läkarna nödgas mitt i natten ringa till det ena sjukhuset efter det andra för att få in svårt sjuka, akuta fall, många gånger utan att lyckas. Personer nödgas ibland ligga och dö i sjukhuskorridorerna med en skärm kring sängen. Jag vill fråga herrarna, om vi verkligen tycka, att denna trängsel vid våra sjukhus och den ganska dåliga beskaffenhet, som nödvändigtvis måste vidlåda t. ex. det provisoriska sjukhuset Sankt Erik, är något som vi skola ta på vårt ansvar att i onödan förlänga? Jag säger i onödan, ty när herr Wohlin patetiskt frågar, huruvida det är riktigt att vägra detta rådtrum för ytterligare utredning, så bör det dock vara tydligt för dem av kammarens ledamöter, som ha sett något närmare på denna fråga, att en utredning efter de riktlinjer, som reservanterna begärt, inte är någon nödvändig utredning. Herr Wohlin säger mycket blygsamt, att han är ingen expert, han vågar inte bedöma detta. Ja, jag får ju säga, att detta är en blygsamhet av ganska genomskinlig natur, ty i själva verket är det så, att herr Wohlins expertis, d. v. s. lekmanexpertisen, som vi förfoga över litet var i kammaren, den räcker gott till för att bedöma frågan, huruvida karolinska sjukhusets behov kunna tillgodoses på någon av dessa söder-tomter. Det ligger i alldeles öppen dag, att detta är omöjligt. Utrymmet förbjuder det. Den största av dessa tomter är inte ens hälften så stor som det utrymme, som redan för årtal sedan har begärts av samtliga sakkunniga i fråga om det karolinska sjukhuset, och den andra tomten är ännu mycket mindre. Ännu vet ingen, vilken av dessa tomter Stockholms stad skall besluta sig för, och Stockholms stad har, som vi veta, ännu inte fattat något beslut alls, huruvida ett sjukhus överhuvud taget skall uppföras på söder. Är det då rimligt, att riksdagen efter alla dessa års utredningar skall uppmanas att kasta ut alltsammans i ovisshet för att undersöka en sak, som vilar på så ytterst lösa

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

boliner som detta projekt, som Stockholms stad ännu inte fattat någon som helst ställning till? Men för den sakens skull är det som man nu begär att vi skola »kasta äppelkärnan över ända», för att låna ett uttryck av Bernard Shaw.

Jag vill dessutom beträffande södersjukhuset fästa uppmärksamheten på, att hälsovårdsnämnden själv har varnat för att bygga för mycket på de siffror, som man räknat med i fråga om södersjukhusets kostnader. Herr Wohlin använde det egendomliga uttryckssättet, att här står sakkunskap mot sakkunskap, och för att antyda, vilken sorts sakkunskap som står mot den sakkunskap riksdagsbeslutet byggt på, läste han upp ett anonymt uttalande av en läkare, för vilkens auktoritet han personligen gick i borgen. Jag får säga, att när man själv fränknt sig all expertis i denna fråga, är det något djärvt att på det sättet garantera auktoriteten hos en anonym läkare! Vi skulle gärna vilja höra, vilken sakkunskap det är som på detta sätt spelas ut mot de beprövade läkaresakkunniga, som ha utrett karolinska sjukhusets byggnadsfråga. Hälsovårdsnämnden säger själv om de kostnader, som uppges beträffande södersjukhuset, att de äro »så grovt approximativa, att man torde ha anledning att med största försiktighet röra sig med desamma». Och detta är ganska naturligt, eftersom inte ens tomten hittills är bestämd och det då är svårt att få några tillförlitliga kostnadskalkyler. Jag vill alltså säga beträffande allt detta tal om att vi skola överge vårt förutvarande beslut för att begrunda möjligheten att förlägga det hela till Stockholms stads planerade södersjukhus, att en sådan utredning är meningslös. Så mycket vågar jag säga utan att vara expert, blott i egenkap av lekman och kammarledamot. Den saken är klar.

Herr Wohlin har vidare gått in på frågan om finansieringen av hela detta byggnadsföretag. Han var därvid mycket elak mot de sakkunniga, därför att de först ha sagt, att det är mycket svårt att komma med några kostnadskalkyler för något, som ligger årtionden fram i tiden, och sedan likväl kommit med detaljsiffror, t. ex. summor, som sluta på 335. Herr Wohlin tyckte, att de gärna kunde ha avrundat det där. Ja, det tycker jag också, men inte kan jag finna, att det är något svårare brott av de sakkunniga, eftersom de själva tydligt angett, på vilka uppgifter de ha grundat dessa beräkningar, och eftersom de tydligt sagt ifrån, att dessa beräkningar äro och måste vara approximativa. Under sådana förhållanden betyder det ganska litet, om ett tal slutar på en femma eller en nolla. Herr Wohlin förlöjlighade de sakkunniga för att de överhuvud taget vågat sig på dessa approximativa beräkningar, men själv var herr Wohlin inte det minsta rädd för att profetera i fråga om kostnaderna. Han skar kraftigt till i växten. Han lade ihop 50 miljoner och 35 miljoner och fick det till 100 miljoner! Detta är onekligen att gå fram med runda siffror, men huruvida det gör ett mera tillförlitligt intryck — det får lämnas därhän.

Sedan kritiserade herr Wohlin de gjorda beräkningarna av de värden, som de frigjorda tomterna kunna ge. Vem medger inte, att dessa värden äro osäkra? Vem kan exakt beräkna, vilka pengar som en gång kunna inflyta vid dessa tomters försäljning? Detta är alldeles riktigt. Men spetsen i detta uttalande vänder sig ju även mot herrar Wohlins och Westmans egna motioner, som begära inte bara kostnadssiffror för anläggningen i dess slutliga skick om en trettio, fyrtio år, utan dessutom — driftskostnadskalkyler för denna avlägsna tid! Man kan ha skäl att undra, hur mycket pengar dessa tomter komma att avkasta längre fram i tiden, men man kan givetvis med ännu mycket större skäl ställa sig skeptisk inför möjligheten att avgöra, vilka kostnader man skall beräkna för driften vid ett sjukhus, som ligger så långt fram i tiden och där metoder kunna vara i tillämpning, om vilka vi nu inte ha en aning. Jag tror nästan, att man har en något säkrare grund att stå på, när det gäller att beräkna tomtvärden än

när det gäller driftkostnads kalkyler. Vi borde kunna komma överens om, att beträffande denna framtid kan man tillämpa det gamla, på skämt en smula felöversatta latinska uttrycket »nihil vulgo incertius», vilket som bekant ibland översattes: ingenting är i allmänhet osäkert. Herr Wohlin har alldeles rätt i att allt detta är osäkert. Men varför skall man då framställa krav på siffror, vilkas värde man tydligen själv nödgas underkänna?

När herr Wohlin talar om, att man från hans håll endast begär en ny omprövning, därför att det här söderprojektet kommit fram, så böra vi komma ihåg, att det tidigare varit andra projekt, som i liknande syfte framkastats. Det har inte varit någon ända på dylika projekt. Ett slag hade man tänkt sig, att man skulle kunna klämma ihop hela Norrbackaanläggningen och inpassa den på Sabbatsberg, och man ville då ha utredning om den idén. Den gången klarade utskottet saken så, att man tog med sig ett par kompetenta personer och gick upp och tittade på Sabbatsbergstomten och övertygade sig med egna ögon om den uppenbara orimligheten i detta förslag. Så att den gången blev det inte någon utredning. Skulle riksdagen företaga en ny utredning av denna fråga, varje gång någon behagar kasta fram ett nytt projekt av samma lösliga karaktär, ja, då komma vi aldrig ur fläcken. Därför kan jag inte alls finna det så upprörande, som herr Wohlin tycks finna det, att statsutskottet har avstyrkt tanken, att riksdagen här skall gå ifrån sina gamla beslut för att tillmötesgå det synnerligen omotiverade kravet på denna nya utredning.

Här är alltså inte fråga om någon ohemul vägran, om undertryckande av en berättigad önskan. Herr Wohlin söker utmåla sig och sina meningsfränder som ett slags martyrer, som bli illa behandlade, om de inte få sin vilja fram. Jag får snarare säga, att jag tycker, att de ohemula anspråken komma från deras sida, som gång på gång begära, att riksdagen skall falla till föga för ständigt nya hugskott. När herr Wohlin erinrar om att olika kategorier människor här i landet, t. ex. jordbrukare och statstjänstemän, få det ganska svårt under den nuvarande ekonomiska krisen, och att även kulturanslagen bli hårt åtgångna, så kan det ju inte vara ur vägen att komma ihåg, att här gäller det en annan kategori medborgare, som också förtjänar en viss medkänsla, nämligen de sjuka. Om vi fortsätta att på detta sätt uppskjuta denna fråga, så få de sjuka människorna här i staden inte på många år ännu den rationella sjukvård och de tillfredsställande lokalförhållanden, som de ha full rätt att begära av sina friska medmänniskor, och inte heller få vi den ordnade utbildning av våra läkare, som vi synnerligen väl behöva.

Då här talas så mycket om sparsamhet, skall jag till slut också be att få framhålla något som mer än en gång sagts under denna riksdag, nämligen att det finns skillnad på sparsamhet och sparsamhet. Det är inte alltid klokt av staten att dra in anslag till igångsatta arbeten under en tid, då arbetslösheten breder ut sig mer och mer. Det är en dålig form av sparsamhet att öka arbetslösheten och därigenom skärpa krisen. Här ha vi ett stort företag, som kommer att ge arbetstillfällen av olika art åt många, många människor, som väl kunna behöva det i dessa tider. Detta är ett av de skäl, varför riksdagen bör noga tänka sig för, innan den ger efter för locktonerna och ger sig in på den onekligen mycket bekväma vägen att slå spelet över ända och kasta ut det hela i en ny utredning. Det överensstämmer inte med riksdagens värdighet, det överensstämmer inte med den berättigade hänsynen till de sjuka och till vår medicinska undervisning, och det överensstämmer inte heller med berättigade sociala hänsyn att här gå fram efter avslagslinjen.

Jag ber därför, herr talman, att på det varmaste få vädja till kammaren att bifalla utskottets hemställan.

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Herr Holmgren: Herr talman! Det är nog åtskilligt i de föregående talarnas anföranden, som jag för min del inte i allo kan gilla. Särskilt tror jag, att det i herr Paulis anförande nog fanns en stor mängd överdrifter i fråga om sjukvårdsförhållandena i Stockholm.

Emellertid vill jag, herr talman, inte upptaga kammarens tid något vidare med en diskussion i detta ärende, utan anledningen till, att jag uppträder, är bara den, att jag känner mig skyldig att i korthet avge en självdeklaration om min ståndpunkt i detta ärende.

De av kammarens ledamöter, som intressera sig för denna fråga, torde ha märkt, att jag under årens lopp städse intagit en kritisk hållning till de framlagda förslagen om utformningen av karolinska sjukhuset. Det förslag, som första gången framlades för 1926 års riksdag, har sedan dess under påtryckning av den mot detsamma av riksdagen riktade kritiken undan för undan modifierats, men i alldeles otillräcklig grad. Det är fortfarande i huvudsak samma förslag som det, vilket framlades för 1926 års riksdag, och behäftat med i huvudsak samma brister. Dessa brister bero på, att de sakkunniga, som lett planläggningen, alltför envist fasthållit vid ett föråldrat sjukhusideal och ej i nödig grad satt sig in i och beaktat vare sig sjukhusbyggnadsteknikens nya inställning eller de nya krav, som de medicinska vetenskapernas egen utveckling fört med sig. Min anmärkning i sistnämnda avseende gäller den medicinska kliniken, vilken är den för undervisningen viktigaste och den för den kliniska forskningen centrala, men vilken bedrövligt åsidosatts. Då detta är det ämne, som jag representerar, begagnar jag tillfället att ånyo för kammaren, liksom jag förut gjort inför karolinska institutets lärarekollegium, framhålla, att jag fransäger mig allt ansvar för denna kliniks utformning, då mina önskemål i för undervisningen mycket viktiga avseenden icke blivit tillgodosedda. Detaljerna härav har jag under årens lopp så ofta redogjort för i tal och skrift och även inför denna kammare, att jag inte anser nödigt att nu upprepa mina anmärkningar. I stället ha andra, för undervisningen mindre viktiga delar av sjukhuset tillåtits svälla ut till gigantiska proportioner. Särskilt gäller detta den radioterapeutiska kliniken och vad därmed sammanhänger. Då från kommitténs sida ofta framhållits den stora vikten av denna klinik för undervisningen, ber jag uttryckligen få förklara, att detta inte är riktigt. Det torde vara lätt att inse detta, om man gör klart för sig, att de behandlingsmetoder, som vid denna klinik skola användas, äro framför allt röntgenbehandling och radiumbehandling. Ingendera av dessa behandlingsmetoder kan bli läkarnas allmänna egendom. Beträffande radium är detta klart redan på grund av preparatets utomordentliga dyrbarhet. Undervisningen för studenterna i dessa behandlingsmetoder är sålunda en undervisningsdetalj utan vikt. Däremot har undervisningen i röntgendiagnostik stor betydelse. För denna undervisning är emellertid den radioterapeutiska kliniken obehövlig.

Herr talman! För den, som följt detta ärendes gång, är det tydligt, att insikten om, att sjukhusets planläggning ger rum för åtskilliga befogade anmärkningar, är för år blir allmänare. Då första etappen av detsamma om tio år eller mer står färdig, är det ett sjukhus av föråldrad typ och med stora brister, som kommer att invigas. Tiden rättar emellertid till allt, och jag tröstar mig i förhoppning, att när nya män enligt naturens ordning så småningom komma till ledningen i detta byggnadsföretag, vad som kan vara riktigt och klokt i de önskemål och ändringsförslag, som av mig eller andra framställts, också kommer att vinna beaktande.

Då jag, herr talman, trots insikten om förslagets svagheter inte kommer att rösta mot utskottets hemställan. så sker detta, emedan jag anser, att då riksdagen inte förut haft vilja eller kraft att framtvinga en nödvändig reformering av förslaget, det nu är för sent att ändra ståndpunkt.

Herr Westman: Herr talman! När man läser statsutskottets utlåtande, kan man nog inte undgå det intrycket, att utskottet slutit sina ögon för den kritiska tid, i vilken vi leva. Utskottet förklarar uttryckligen, att »mer eller mindre tillfälliga krisförhållanden få inte inverka avgörande på fortgången» av det jätteföretag, varom vi nu tala. Men om man studerar de uppgifter, som föreligga i utskottets betänkande, så finner man, att dessa krisförhållanden faktiskt inverkat på detta företags hittillsvarande utveckling. Vi befinna oss nu på det tredje året av arbetet med företaget, och enligt den plan som uppgjorts borde riksdagen med det anslag, som i år skall beviljas, ha beviljat 3,700,000 kronor till detsamma. Men om Kungl. Maj:ts proposition bifalles, så har riksdagen för dessa år i själva verket beviljat endast 1,500,000 kronor, sålunda ej ens halva det från början förutsatta beloppet. Statsutskottet har vidare inte sagt, att den plan att föra företaget till slut inom åtta år, som är framlagd, skall ändras. Om man då ser efter, vilka belopp man för att slutföra den första etappen behöver under de fem kommande åren, så finner man, att riksdagen måste vara beredd att bevilja i genomsnitt ungefär 2 miljoner om året under dessa fem år. Jag vågar verkligen betvivla, att det skall bli möjligt för någon finansminister att bereda plats i budgeten för så stora belopp. Jag vågar inte heller vara alldeles säker på, att det skall vara möjligt för statsutskottet att anskaffa så mycket medel till detta företag. Jag tror därför, att man måste räkna med, att företaget kommer att dra vida längre ut på tiden, än vad som framgår av utskottets utlåtande.

Vi hörde nyss herr finansministern hålla ett allvarstungt anförande i vår kammare. Finansministern förklarade härvid, att han för sin del inte skulle anse sig bunden, därest riksdagen nu beviljade 500,000 kronor, att fullfölja den plan, som är framlagd i utskottsbetänkandet. Ett sådant uttalande, vari finansministern förbehåller sig fria händer, förklarar sig vilja ha möjligheterna öppna att ta frågan under ny omprövning, avgivet från regeringsbänken, är tydligen att fatta som ett uttryck för regeringens samlade ståndpunkt. Det binder naturligtvis — som vi helt säkert få höra, när herr ecklesiastikministern om en stund tar till orda — ej blott denna utan även en kommande regering i förhållande till riksdagen.

Man kan då fråga sig: När Kungl. Maj:t på detta sätt förbehåller sig möjligheten att ta frågan under förnyad omprövning, bör inte då riksdagen inta samma ståndpunkt? Vad är det för mening i att riksdagen binder sig hårdare än vad Kungl. Maj:t själv vill göra?

Jag vill därför för min del förorda, att riksdagen inte bifaller utskottsförslaget, ty utskottet har i motiveringen gjort uttalanden, som äro ägnade att alltför hårt binda riksdagen. Det måste väl vara i hög grad önskvärt, att vi här fatta ett beslut, som gör det möjligt för riksdagen att vid den framtida handläggningen av denna fråga smidigare kunna anpassa sig efter de olika faktorer, som inverka på frågan i allra högsta grad, men som ännu inte ha utformat sig.

Bland dessa faktorer befinner sig även Stockholms stads sjukhuspolitik och Stockholms stads hållning till ett ifrågasatt samarbete med staten i syfte att ernå någon jämkning av den lösning, som nu är föreslagen. Jag vill ge de ärade talare, som berört denna fråga, rätt däri, att staten naturligtvis inte bör bryta avtal, men det torde inte vara omöjligt att finna en lösning av sådan art, att Stockholms stad kan anse med sin fördel förenligt att gå med på den.

Dessutom skulle jag vilja uttala en tanke, som kan ha sin betydelse, hur än riksdagens beslut i detta ärende utfaller, jag vill ifrågasätta, om det inte vore skäl i att i sjukhuslagen införa en bestämmelse, varigenom kommun ålägges att ställa erforderligt sjukmaterial till förfogande för den medicinska undervisningen. Det kan ju inte finnas något rimligt skäl för staten, som har den medi-

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

cinska undervisningens intressen att vårda, att i de olika kommunernas händer lägga avgörandet av frågan om och i vilken mån dessa kommuner kunna vara hågade att ställa erforderligt material av patienter till undervisningens förflöande. Jag menar, att detta är en fråga, som nog förr eller senare kommer upp, och jag har velat fästa uppmärksamheten vid den i detta sammanhang.

Jag instämmer till fullo med de talare, som förut uppträtt och sagt, att en snar lösning av sjukhusfrågan är i högsta grad av behovet påkallad, men vad jag förut sagt visar, att vi komma inte fram till denna snara lösning på den väg, som utskottet föreslagit. Redan nu har uppstått ett dröjsmål, och efter finansministerns anförande är det ju fullkomligt klart, att det är alldeles uteslutet, att vi inom fem år skola kunna föra den första etappen till slut. Denna sak är av utomordentligt stor betydelse, därför att bland annat de rent vetenskapliga institutionerna vid karolinska institutet för närvarande befinna sig i ett mycket dåligt, man kan i vissa fall säga rent av i fallfärdigt skick. Ett uppskov med deras byggnadsfråga, som ju skall komma först efter den första etappen, medför således, att riksdagen sannolikt kommer att ställas inför det problemet, huruvida riksdagen skall reparera och ombygga de nuvarande institutionerna för stora belopp. Herrarna kunna vara övertygade om, att när dessa institutioners föreståndare komma underfund med, att ett bifall till utskottsförslaget, en lösning efter dess linjer, kommer att medföra, att deras trängande behov skjutas undan till en mycket avlägsen framtid, komma de inte att kunna underlåta att för riksdagen framföra sina bekymmer.

Herrarna kanske tycka, att jag målar den statsekonomiska framtiden för mörk. Det kanske är några av herrarna, som säga, att det skall väl ändå inte bli omöjligt att till nästa års riksdag framlägga ett förslag om till exempel 2 miljoner i anslag till detta sjukhus. Men, mina herrar, den som hört, hur de sakkunniga, som äro tillkallade av Kungl. Maj:t för att förbereda nästa års budget, se på saken, kan inte hysa någon optimism. Det är fullkomligt säkert, att nästa års budget kommer att innebära, att en massa av våra högskolor och bibliotek komma att få sina anslag i oerhörd grad beskurna. Jag kan inte uttala mig med någon säkerhet i detaljerna, men om det skall besparas hundra miljoner i budgeten, kan man riskera den möjligheten, att tekniska högskolans anslag kommer att sättas ner med låt oss säga 100,000 kronor, Uppsala universitets stat med ungefär samma belopp, Lunds universitets stat med lika mycket, Kungl. biblioteket med, icke samma belopp, ty det kan man ju inte göra, men i alla fall procentuellt lika mycket. Ja, mina herrar, när man får en budget, som ser ut på det sättet, är det väl otänkbart att finna plats i densamma för två miljoner kronor till karolinska sjukhusets nybyggnad. På samma sätt kan det tyvärr hända, att det kommer att te sig följande år.

Under sådana förhållanden kan det väl inte anses klokt att nu köra vidare i samma spår som förut. Vill man ha denna stora byggnadsfråga löst, bör man helt säkert rikta ögonen på, att situationen har förändrat sig och att man efter denna förändrade situation bör söka nya vägar. Det är i alla fall så, att politiken är det möjligas konst. Var och en, som intresserar sig för att få detta viktiga sjukhusproblem löst på det mest tillfredsställande sättet, kan inte undgå att säga sig, att det kanhända är så, att statsutskottet ansett sig vara alltför hårt bundet vid en gången tids förutsättningar och inte tagit sikte på vad som kan vara möjligt att genomföra under vår tids ändrade förhållanden.

När jag nu således förordar en omprövning, så behöver detta inte alls innebära, som herr Pauli sade, en fordran på att riksdagen bör falla till föga för alla möjliga hugskott, vilket inte skulle vara med riksdagens värdighet förenligt. Vi ha ju hört, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet funnit det med Kungl. Maj:ts värdighet förenligt att förbehålla sig rätten att ta

alla dessa frågor under förnyad omprövning. Han ställer sig på den ståndpunkten, att om vi nu ge de 500,000 kronorna, så kommer Kungl. Maj:t att ta alla möjliga utvägar under omprövning. Vad är det då för mening i, att vi bevilja dessa 500,000 nu? Är det inte mera överensstämmande med riksdagens värdighet, att riksdagen fattar den från Kungl. Maj:t framsträckta handen och förklarar, att riksdagen ingenting har emot för sin del, att de olika möjligheterna att föra denna fråga fram så fort som möjligt till bästa möjliga slut tagas under omprövning.

Jag är övertygad om, att därest riksdagen nu följer reservationen, så innebär detta inte något fördröjande, inte något försämrande av utsikterna att så snart som möjligt få till stånd en lösning, som överensstämmer både med sjukvårdens och med vetenskapens intresse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Stadener**: Herr talman! Det händer ju rätt ofta, att när man hör ett yttrande, så har man det intrycket, att det liknar något, som man hört förut, eller när man läser något i en bok, att man tycker sig hava läst ungefär detsamma på något annat ställe. När jag hör denna debatt om Norrbacka i dag, så behöver jag inte vara i tvivelsmål om, var jag hört dessa anföranden förut, ty dem hörde jag i fjol i denna kammare. Naturligtvis, när historien upprepar sig själv, som hon ofta gör, är hon aldrig precis densamma, aldrig fullständigt identiskt lika med föregående tillfälle, och därför finns det ju också olikheter mellan debatten i dag och debatten för ett år sedan. Olikheterna bestå dels däri, att personerna i någon mån skiftat, och dels däri, att ett starkare eftertryck av finansiell art lägges över debatten än i fjol.

Det finns också ett annat nytt inslag i debatten, som jag inte kan underlåta att särskilt observera. Den siste ärade talaren framkastade som en framtidsutsikt, att på kulturbudgeten skulle göras mycket väsentliga och djupgående inskränkningar, så att, om jag inte hörde fel, tekniska högskolan skulle få en med hundra tusentals kronor nedskuren budget, och bibliotek, universitet etc. skulle undergå samma hårda behandling. Jag uttalar mitt beklagande över, att dessa ord blivit fällda. Det är mycket möjligt, mina herrar, att man kan komma därhän. Jag medgiver att det är inte uteslutet. Men att så illa hantera kulturbudgeten bör icke ifrågasättas utom i yttersta nödfall. Att ens antyda detta som en sannolikhet eller tala därom såsom en möjlig utväg ur svårigheterna skulle jag för min del inte i oträngt mål vilja göra. Jag har redan vid ett annat tillfälle under riksdagen och på ett mycket tidigt stadium framhållit, att även för ett fattigt folk och ett folk i nödläge och ett folk i en kritisk period är det synnerligen viktigt att väl sörja för den andliga odlingen i riket. Jag begagnar detta tillfälle att ytterligare understryka mina ord i det stycket. Att tillgodose nationens kulturella behov hjälper nationen över de största svårigheterna och skänker den vitalitet och spänstighet åt nationens inre struktur, som är nödvändig, för att den skall kunna genomgå prövningarna utan att deprimeras.

Den fråga, som nu närmast är på tal, gäller Norrbackasjukhuset. Man har till min förvåning framkastat den frågan, huruvida detta sjukhus, när det kommit till stånd, skall kunna räkna på ett tillräckligt klientel, och om det verkligen skall visa sig behövt. Man har därvid särskilt undrat, om det från landsortens sida överhuvud taget kommer att finnas användning för detta sjukhus och om man kommer att söka sig till ett sådant sjukhus. Jag är lika litet som den ärade talare, som framställde detta spörsmål — kanske ännu mindre än han — i stånd att på grund av egen insikt svara på en sådan fråga. När jag tillåter mig att ha en mening i saken, bygger jag på auktoriteter och på den allmänmänskliga iakttagelseförmåga, som vår Herre beskärt mig. Jag

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

har städse funnit, att när en allvarligt sjuk människa tänker sig om, så strävar hon efter behandling av specialister. Det må vara, att denna hennes tilltro till specialistens särskilda förmåga att kunna rädda henne i någon mån eller till äventyrs i stor mån är överdriven, och att hon kunde få samma goda hjälp i sin egen hemort. Men faktum står kvar, att så långt möjligheterna erbjuda sig för henne, söker hon uppnå vård av någon läkare, som specialiserat sig på det särskilda sjukdomsområde, där hon tyvärr råkat bli patient. Detta drag i sjukdomspsykologien torde inte komma att förändras; det torde komma att äga bestånd under goda och dåliga ekonomiska tider, och det torde därför säkert komma att garantera frekvensen på ett sådant sjukhus som det, vilket det här är frågan om, nämligen ett som står under ledning av karolinska institutets professorer. Detta har för övrigt uttalats av personer, som begripa saken bättre än jag, exempelvis av förste stadsläkaren i Stockholm. Han har även framhållit en omständighet, som i detta sammanhang förtjänar att betonas, nämligen att förläggningen av sjukhuset till Norrbacka betyder i själva verket, att sjukhuset kan räkna redan nu med en befolkningsstock å ända till 166,000 personer såsom underlag för sitt klientel. Stockholms stads nordliga partier och förstäder samt de tillstötande delarna av Stockholms län äga en befolkning, som mer än väl och till överflöd kommer att ta sjukhusets utrymmen i anspråk. Södersjukhuset är ju efter det projekt, som för närvarande har mest burskap i diskussionen — om det kommer att utföras, vet ju ingen av oss ännu, och ett beslut föreligger ju inte i saken — beräknat för omkring 1,550 platser, under det Norrbackasjukhuset i fullt utbyggt skick, det vill säga först efter en generation, skulle få 1,900 platser.

Det uppskovsyrkande, som här blivit framställt, synes mig icke ha så särdeles mycket fog för sig, och jag skall i korthet ange, varför jag har denna uppfattning. Saken är verkligen så gammal och så många år ventilerad, att de högt ärade ledamöter av kammaren, som hittills yttrat sig, torde ha varit med om dess behandling upprepade gånger. De synas mig då hava haft en rundligt tilltagen tid att tänka sig in i sakens organisatoriska sida. Därtill har man inte haft ett eller två år, utan därtill har man haft åtskilligt längre tid. Det föreligger dessutom ifrån en myndighet, som är auktoritet på detta område och som herr Pauli nämnde vid namn, allvarliga varningar ur allmän folkhälsosynpunkt mot att driva uppskovet alltför långt. Jag åsyftar Stockholms stads hälsovårdsnämnd, och då jag har dess yttrande framför mig, skall jag tillåta mig att anföra några ord ur detsamma.

Hälsovårdsnämnden säger: »Staden har » — det är alltså Stockholms stad — »till förfång för sitt eget sjukhusintresse under mer än tio år ställt sig tillmötesgående mot alla uti här ifrågavarande avseende uppkomna förslag till samarbete. Omfattande utredningar hava verkställts, och olika utvägar till frågans lösning hava prövats. — — — För stadens vidkommande skulle ett inställande av beslutets verkställighet» — angående Norrbackasjukhuset — »och igångsättande av nya utredningar föra med sig, att stadens sjukhusfrågor under många år framåt icke komme närmare sin lösning. Redan nu är behovet av ytterligare vårdplatser synnerligen trängande, och ett uppskov på oviss tid skulle ytterligare förvärra situationen. Hälsovårdsnämnden anser sig därför icke kunna taga på sitt ansvar att förorda motionen» — det är den motion, som herr Wohlin nämnde och som är väckt i Stockholms stadsfullmäktige och undertecknad av bland andra herr Stridsberg — »utan anser, att staden för sin del bör vidbliva det träffade avtalet. — — — De kostnader» — heter det sedan längre ner; jag passar på att citera detta — »som uppgivits beträffande södersjukhuset, äro, enligt vad nämnden inhämtat, så grovt approximerade, att man torde hava anledning att med största försiktighet röra sig med desamma.» Och man fortsätter: »Men även om det slutligen skulle visa sig, att någon mera avsevärd

skillnad kommer att uppstå mellan platskostnaden, som staden skall bestrida vid det nya undervisningssjukhuset» — på Norrbacka — »och den som staden kommer att få vidkännas för uppförande av det nya södersjukhuset, behöver detta icke innebära, att den av motionärerna anvisade utvägen bleve för stadens vidkommande fördelaktigare. Därest nämligen södersjukhuset skulle placeras så, att även undervisningsintressena där kunna tillgodoses» — och det synes särskilt vara detta, som reservanterna tänka sig — »måste givetvis» — säger hälsovårdsnämnden — »på detsamma i olika avseenden uppställas ändrade fordringar, ägnade att fördyra uppförandet och i sista hand öka stadens kostnader. Hälsovårdsnämnden beaktar till fullo, att det under nuvarande ekonomiska förhållanden är angeläget för såväl staten som för kommunen att om möjligt undvika utgifter av den storleksordning, varom här är fråga. Emellertid vill nämnden giva uttryck åt den uppfattningen, att de behov, det här gäller att tillgodose, äro så trängande, att de i trots av de i ekonomiskt avseende dåliga tiderna icke kunna utan mycket allvarliga olägenheter helt undanskjutas. Däremot anser nämnden riktigt och lämpligt, att man under de närmaste åren bedriver byggnadsverksamheten i långsammare tempo än som eljest skulle varit fallet. Under hänvisning till det anförda får hälsovårdsnämnden sålunda för sin del avstyrka bifall till den föreliggande motionen.» Det gäller alltså den i stadsfullmäktige föreliggande motionen om förhandlingar mellan staten och Stockholms stad om ett samarbete för södersjukhuset och antagligen andra stadens sjukhus.

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Jag frågar kammarens ärade ledamöter, vad det egentligen ligger för mening i, att riksdagen i dag skulle besluta något, som går i riktning av en inbjudan till underhandlingar med Stockholms stad om gemensamhetssjukhus på söder eller någon annan plats, när hälsovårdsnämnden — i fall jag är rätt underrättad till och med enhälligt — ställt sig på denna kraftigt avvisande ståndpunkt till ett inom stadsfullmäktige väckt förslag om sådana underhandlingar. Om statsutskottets reservapier hade ett förslag, som vore någorlunda framkomligt, så kunde ju en begäran om uppskov grundas på ett sådant, men det ha de inte. Man begär uppskov, undersökning och utredning men man kan inte lämna någon som helst anvisning i vilken riktning denna utredning bör gå. Underhandlingar om ett omfattande samarbete mellan staten och Stockholms stad angående södersjukhuset äro icke av Stockholms stad ställda i utsikt.

För öfrigt, såvitt jag kan se, är riksdagens rätt fullkomligt obeskuren att ta upp åtminstone delar av denna fråga till behandling igen, så snart det blir tal om anslag till Norrbackasjukhuset. Det är en fullkomligt överflödigt önskan från reservanternas sida att få uppskov med saken. Ty det är helt enkelt så, att varje gång, som Kungl. Maj:t begär något anslag till en större eller mindre del av Norrbackaprojektets utförande, finns rättighet att pröva den då föreliggande frågan och de följdfrågor, som kunna uppstå av denna. Man har t. o. m. rättighet att stoppa bygget, avbryta det, säga: Hitintill och icke vidare!

Den begärda omprövningen, för så vitt den avser den medicinska undervisningens förläggande till stadens sjukhus, har förresten redan skett. Den har skett redan före principbeslutet, som fattades vid 1930 års riksdag, och efter vad jag kan förstå och efter vad jag läst mig till, har en mycket väsentlig synpunkt, för att inte säga huvudsynpunkten för riksdagen, då den tagit avstånd från tanken på den medicinska undervisningens fördelande på stadens sjukhus, varit, att man på grund av en dyrköpt erfarenhet hållit på den så kallade enhetsprincipen, det vill säga, att undervisningen vid karolinska institutet skall försiggå i organiskt samarbete mellan de olika undervisningsgrenarna. Man har länge nog lidit av de olägenheter, som uppstått genom att de olika medicinska undervisningsgrenarna varit spridda över olika sjukhus, ofta långt ifrån varandra belägna. Jag är givetvis inte, såsom lekman på detta område, i stånd

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

att ingående uttala mig om denna sak, men det förefaller mig mycket klart och naturligt, att den medicinska undervisningen måste ha stor fördel av genomförandet av den så kallade enhetsprincipen.

Vad sedan angår provning och undersökning av Norrbackaförslagens detaljer — om det skulle vara den, som reservanterna till statsutskottets utlåtande åstunda — så har ju också denna upprepade gånger blivit företagen. När jag upptog den sysselsättning, som jag för närvarande har inom regeringen, så försiggick just en sådan omprovning av Norrbackaförslagens detaljer. Den eller de skarpa kritici, som då framträdde inför offentligheten, inbjödos att personligen komma tillstädes. Man ställde aktstyckena till deras förfogande. Man sade: »Vi skola göra allt för att underlätta en granskning, och vi vänta av denna granskning resultat, som vi då ämna tillgodogöra oss.» Resultatet, mina herrar, av denna granskning, som så utan alla inskränkningar och förutsättningslöst underlättades för kritici, har, såvitt jag kan döma, blivit minimalt om ens något. Det har visat sig stanna i stort sett vid olika och på harm icke heller fattiga men i sak föga positiva kritiska uttalanden.

En synpunkt som givetvis i dag spelar en mycket stor roll — enligt min tanke av skäl, som jag nämnde i början av mitt anförande, alltför stor — är den rent finansiella. Jag har med verklig njutning — den njutning man erfar, när en framstående talare yttrar sig, även när han har en annan åsikt än den man själv bekänner sig till — lyssnat till herr Wohlin's anförande och beundrat inte endast formen utan även dispositionen, men jag kan omöjligt dölja för mig själv, att hans anförande, när det kommer i tryck, förmodligen kommer att hos honom själv väcka någon betänksamhet. Han kommer att finna, att han om vissa frågor först förklarar, att de icke kunna av någon nu besvaras, men därpå själv givit svar på dem — och, enligt min mening, tyvärr oriktiga svar.

Herr Wohlin talar om finansieringen av sjukhusbygget på Norrbacka, vars utförande ju kommer att sträcka sig långt fram i tiden, och säger då med eftertryck: Vem känner egentligen något om framtiden, vem kan egentligen uttala sig om de ekonomiska förhållandena 10, 20 eller till äventyrs 30 år här-efter? Vem vet, om efter 25 år någon vill förvärva de tomter i Stockholms stad, som staten genom Norrbackasjukhusets tillkomst eventuellt skulle kunna försälja? Var och en vet, vilka tomter det är fråga om. Det är serafimerlasarettets tomt, karolinska institutets tomt, Konradsbergsområdet o. s. v. Ingen kan känna till eller uttala något om dessa framtida frågor.

Så talar herr Wohlin om den mänskliga oförmågan att skåda in i framtiden. Men min häpnad blev oerhörd, när talaren strax därpå vidlyftigt och säkert ville bevisa omöjligheten för det svenska folket att i framtiden gå i land med utgifterna för Norrbackasjukhuset. Därvidlag rädde ingen ovisshet. Talaren visste detta så mycket säkrare som han hade den största misstro mot, att dessa tomter framdeles skulle betinga ens det pris, som motsvarar deras nuvarande värde.

Det är denna motsägelse, som herr Wohlin kommer att finna i protokollet och som till äventyrs kan föranleda någon eftertanke. Jag tror för min del, att om man ställer samma fråga, som den ärade talaren framställde, nämligen huruvida dessa tomter 10, 20 eller 30 år här-efter komma att ha ett värde, som kan motsvara kostnaderna för uppförandet av Norrbackasjukhuset — om man ställer denna fråga till en enskild affärsföretagare, som sysslar med tomter och tomtvärden, så torde han icke tveka om svaret.

Herr talman, jag har det intrycket, att diskussionen angående Norrbackabygget hotar att bli inte en episod, en tilldragelse, utan ett konstant moment i riksdagsförhandlingarna. Den har övergått från att vara en tillfällig tilldragelse under riksdagens sammanträden till att bli ett slags regelbundet återkom-

mande oväderscentrum, som närmar sig sakta eller hastigt och vid ett visst tillfälle under riksdagens lopp med följdriktighet utbryter. Det torde väl knappast vara anledning att förlänga detta tillstånd. Det vore bättre att skrida till handling.

Det faller mig inte in att nu upptaga flera av de detaljfrågor, som i denna sak ha varit under diskussion, utan jag vill ansluta mig till det uttalande av Stockholms hälsovårdsnämnd, som jag nyss citerade, och säga, att när det gäller sjukhusfrågor, får man under finansiellt kritiska tider inte inställa de nödvändiga åtgärderna. Man får till äventyrs lösa dem i ett långsammare tempo, och det är just detta, som regeringen har sett sig nödsakad att göra. Det åtta-åriga tidsspatium, under vilket den första etappen på Norrbackaanläggningen skulle färdigbyggas, blir nog, såsom herr Westman antytt, förlängt. Låt oss hoppas, att det inte skall bli förlängt så mycket, som enligt hans mening är sannolikt, men det blir förmodligen förlängt med ett eller annat år.

Under sådana svåra tider, som nu äro rådande, har regeringen därför funnit sig nödsakad att i stället för att fullfölja den ursprungliga planen, som upptog 1.5 miljoner kronors årsanslag, föreslå riksdagen att anslå allenast 500,000 kronor eller en tredjedel. Att nedsöka men icke inställa, torde, efter mitt sätt att döma, vara den politik, som är den klokaste.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Jag skall försöka att ställa mig till efterrättelse herr talmannens vädjan och fatta mig så kort som möjligt, när nu pingsten snart är inne.

Det är emellertid några yttranden, som under debatten fällts av personer, vilka ha en annan mening än jag i denna fråga, som jag anser mig böra bemöta. Jag skall som sagt göra det så kortfattat som möjligt.

Herr Wohlin ansåg, att sängantalet på det blivande karolinska sjukhuset var så spatiöst tilltaget, att man kunde befara, att sängarna i större eller mindre omfattning skulle få stå oanvända och att risken därför ökades i den mån landsorten finge moderna lasarett, väl utrustade i tekniskt avseende och försedda med förnämligt utbildade läkare. Jag tror emellertid icke, att denna farhåga har verklig grund för sig. Sängantalet i de kliniker, som skola uppföras i första etappen, uppgår till 900. Av dem äro 779 allmänna platser. Härav skall Stockholms stad enligt den numera definitiva uppgörelsen med staten disponera 315 platser. Stockholms län, som baserat sin sjukhuspolitik för den närmaste tiden på det med staten träffade jämväl definitiva avtalet om bidrag till byggandet av karolinska sjukhuset, skall enligt detsamma disponera 110 platser. 100 platser avses för garnisonens personal. Riksdagen har som bekant i samband med frågan om karolinska sjukhusets uppförande beslutat, att det nuvarande garnisonssjukhuset icke skall bibehållas på dess nuvarande värdefulla tomt utan sammanslås med det karolinska sjukhuset. Vidare skola 50 platser disponeras för den radioterapeutiska kliniken. Därefter återstå 204 platser för patienter från andra orter än Stockholms stad och Stockholms län. Gjorda beräkningar hava visat, att på Stockholms stads sjukhus cirka 150 sängar äro konstant upptagna av sådana patienter. Staden, som har svårt att, utan åsidosättande av det egna vårdbehovet, kunna tillhandahålla platser för patienter från andra orter, har i prohibitivt syfte satt avgifterna för vårdplats på allmän sal för sådana patienter till ett så högt belopp som 8 kronor, men det oaktat minskas icke tillströmningen. Dessa patienter får givetvis karolinska sjukhuset taga hand om och har därför i reserv endast 54 platser. När beräkningen gjordes angående platsbehovet på sistnämnda sjukhus räknade man emellertid icke med cancerpatienterna, som tillströmma i allt större antal, och för närvarande behövas ett 30-tal sängar för dessa. Som verklig reserv för patienter från landsorten utom Stockholms län finnes såle-

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

des endast ett fåtal sängar, och skulle man uttala någon farhåga, vore det enligt min mening snarare, att behovet av vårdplatser vid det blivande rikssjukhuset för patienter från övriga delar av riket snarare är för knappt än för mycket tillgodosett. Det blir nog alltid så, att hur väl de större lasaretten i landsorten än utrustas, den högsta specialiseringen, som fordrar särskilt dyrbara anordningar, kommer att finnas endast vid rikssjukhuset och möjligen även vid universitetssjukhusen. Vid karolinska sjukhuset komma de allra förnämligaste läkarkrafterna, och särskilt de mest specialiserade, att stå till förfogande. Att de relativt fåtaliga platser, som på det karolinska sjukhuset komma att finnas till förfogande för patienter från riket i dess helhet, skulle komma att stå tomma torde man vid nu angivna förhållanden icke behöva befara. Jag anser mig icke behöva ytterligare bemöta de uttalade farhågorna att poliklinikerna på karolinska sjukhuset skulle vara för stort tilltagna, då det redan förut påpekats, att de skola tillgodose ett område med en folkmängd av enligt vad jag vill minnas 166,000 personer.

Herr Westman framhöll, att det är illa beställt med det karolinska institutet och dess möjligheter att fylla sin uppgift, då åtskilliga av dess byggnader äro så bristfälliga, att man kan befara, att man, innan karolinska sjukhuset blivit färdigt — var det nu än skall ligga —, skulle behöva nedlägga betydande kostnader för desammas vidmakthållande, oaktat de ej vore avsedda att bibehållas för längre tid, vilket ju skulle vara oekonomiskt. Han framhöll, att man därför borde göra allt, vad man kan, för att nu få en snar lösning av karolinska sjukhusets byggnadsfråga. Egendomligt nog ansåg han emellertid, att man skulle vinna detta syfte genom att hänskjuta byggnadsfrågan till förnyad utredning. Många, som icke haft tillfälle att närmare sätta sig in i den föreliggande frågan, synas göra sig skyldiga till en feluppfattning. De tyckas tro, att om man blott finge den medicinska undervisningen förlagd till det planerade södersjukhuset, skulle allt vara väl beställt och man därigenom skulle hava löst hela karolinska sjukhusets byggnadsfråga på ett mycket billigare sätt än det av riksdagen tidigare beslutade. Men vad skulle då i själva verket den medicinska undervisningens förläggning till södersjukhuset innebära? Jo, att man sloge ihop två behov, det, som skall fyllas genom det karolinska sjukhuset, och det, som skall fyllas av södersjukhuset. Det senare är ett rent vårdsjukhus, som Stockholms stad anser sig behöva för att tillgodose det ständigt växande behovet av vårdplatser på Söder. Man misstar sig, om man tror, att detta skulle bli så mycket billigare, än om karolinska sjukhuset uppföres för sig och södersjukhuset för sig. Man måste betänka att vid en sammanslagning av de båda företagen södersjukhuset måste byggas på ett helt annat sätt, än det därför uppgjorda förslaget anger. Såsom jag redan tidigare påvisat, saknas å den plats, där södersjukhuset enligt vad man antar skulle komma att uppföras, utrymme för karolinska institutets byggnadsbehov, varför en förnyad utredning härom måste anses vara ändamålslös. Stockholms stads hälsovårdsnämnd har ju också med styrka avvisat tanken på förnyade underhandlingar mellan staten och staden uti förevarande avseende.

Herr Wohlin kritiserade skarpt de uppgjorda kalkylerna. Han anmärkte, att byggnadskommittén i sitt till cirka 43 miljoner uppgående kostnadsförslag icke räknat med annan säkerhetsmarginal än den för oförutsedda utgifter upptagna posten på $1\frac{1}{2}$ miljon. Det förhåller sig emellertid ej så. I varje å-pris, som lagts till grund för beräkningen, har på sätt, som brukligt är, räknats med en marginal av ungefär 9 %. I det avseendet har kommittén alltså förfarit på det sätt »Sunt förnuft» anger såsom det riktiga. Det belopp av 1,500,000, som ytterligare upptagits för oförutsedda utgifter, avser utgifter för nya byggnader, utvidgningar o. dyl., som kunna bli nödvändiga i framtiden men som ännu icke äro kända.

Beträffande det av oss beräknade värdet av de tomter, som skulle bliva lediga genom förflyttning av därå befintliga institutioner till det karolinska sjukhuset, är det väl dock antagligt, att dessa tomter ha ett ganska väsentligt värde. Det är ju möjligt, att för dem i framtiden ej kan erhållas det belopp av cirka 21 miljoner kronor, vartill tomterna nu uppskattats av den tjänsteman i byggnadsstyrelsen, som handhar statens tomter. Byggnadskommittén har ej heller sagt, att den kostnad, som staten skulle få vidkännas, skulle komma att stanna vid ungefär 8 eller $8\frac{1}{2}$ miljoner kronor, utan allenast att genom dessa motvärden statens utgift dock i väsentlig mån blir nedbringad och att man borde kunna räkna med, att statens totala slutkostnader icke skulle väsentligen överskrida det belopp, som anslagits för första etappens byggnader. Allt detta är naturligtvis allenast en sannolikhetsberäkning. Men kritiken över att byggnadskommittén framlagt en sådan kostnadsberäkning, tycker jag är ganska obefogad. Innan kostnadsberäkningen offentliggjorts, framfördes klander mot kommittén för att inga kostnadskalkyler uppgjorts. Därefter klandras kommittén för att den gjort en kostnadsberäkning, som enligt sakens egen natur måste vara approximativ, d. v. s. vara grundad på nu gällande priser.

Jag upprepar vad jag tidigare sagt, att byggnadskommittén har klart för sig, att utförandet av detta byggnadsföretag måste anpassas efter de ekonomiska förhållandena, och jag är således av alldeles samma tanke som finansministern, att fullföljandet av arbetet med uppförande på Norrbackaområdet av det karolinska sjukhuset måste anpassas efter de ekonomiska förhållandena.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Det är blott en kort förklaring, som jag känner mig uppfordrad att avge i anledning av herr Wohlin's yttrande. Herr Wohlin underströk i sitt anförande, att det inte kunde anses hänsynsfullt att »undertrycka» den begäran om uppskov, som av motionärerna framställts. Jag anser knappast lämpligt, att den synpunkten anføres i fråga om ett riksdagsärende, ty skulle den komma att spela någon roll i riksdagsarbetet, bleve det omöjligt för ett utskott att kunna avstyrka något förslag, därför att det därmed skulle undertrycka dens mening, som framställt förslaget. Detta komme att gälla såväl om förslag om anslag som beträffande begäran om ytterligare utredning eller om uppskov.

Jag anser mig skyldig den ärade kammarledamoten den förklaringen, att denna synpunkt icke ens har skymtat för utskottet, utan det har kommit till sin uppfattning efter sakliga överväganden.

Herr Wohlin: Herr talman! Endast några repliker.

När man åhörde herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, fick man nog den allmänna uppfattningen, att herr statsrådet i år hade betydligt mindre tro på detta bygges framtid än vad herr statsrådet i sina anföranden under fjolårets riksdag gav uttryck åt. Jag minns den brio och den verv, med vilken statsrådet Stadener i andra kammaren förra året försvarade detta bygge, och jämför jag därmed vad han nu här anför, finner jag en stor skillnad både i formen och i innehållet. Att så är förhållandet är ju också ganska förklarligt, eftersom herr statsrådets kollega chefen för finansdepartementet tidigare på förmiddagen utvecklat en i väsentliga delar annan uppfattning än chefen för ecklesiastikdepartementet. Att statsrådet och chefen för finansdepartementet icke biträdde reservanternas och motionärernas yrkande ligger ju, som jag redan anför, i sakens natur. Något sådant har ingen kunnat vänta. Men finansministerns hela anförande var i sak ingenting annat än ett starkt understrykande av de finansiella synpunkter, som reservanter och motionärer lagt på detta ärende. Och chefen för finansdepartemen-

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

tet förbehöll sig på det mest kategoriska sätt för egen del fullt fria händer i fortsättningen vid bedömandet av denna byggnadsfråga. De 500,000 kronor, som nu begäras, ansåg han kunna komma till användning för sådana naturliga arbeten som vissa vägar och kloakanläggningar och dylikt. Men han sade bestämt ifrån, att riksdagen får vara beredd på, att även sådana beslut, som riksdagen fattat, få komma under förnyad omprövning i de utomordentligt hårda tider, som nu inbrutit och som säkerligen komma att fortfara även i fortsättningen. När herr statsrådet Stadener i sitt anförande talade om ett oväderscentrum, som tycks vara rätt ofta återkommande och som han nu hoppades skulle gå förbi genom den stundande voringen, så vill jag säga, att jag ser på den ekonomiska utvecklingen såväl i världen i allmänhet som här i landet på ett annat sätt. Jag ser detta oväderscentrum vara i antågande och icke i bortgående. Och jag har den uppfattningen, att herr statsrådet Stadener, även om han här vinner en voteringsseger, ingalunda får sin förhoppning uppfyllt, att det blir frid och ro i denna fråga under de kommande åren. För övrigt hade han själv en stark känsla av detta förhållande, då han ju förklarat, att här har riksdagen rättighet att på ett senare stadium stoppa eller avbryta bygget. När man är så osäker på sin sak, att man framställer som en möjlighet att riksdagen under de kommande åren skall stoppa eller avbryta bygget, är det då icke klokare att nu, innan man går vidare på anslagsbeviljandets väg, taga under omprövning det nya uppslag, som framkommit, och över huvud låta statens organisationsnämnd, som underkastar andra oföfentliga byggnadsfrågor här i landet en ingående prövning, jämväl ytterligare en gång få undersöka detta bygge?

Herr statsrådet fäste ett stort avseende vid vad Stockholms stads hälsovårdsnämnd hade uttalat i denna fråga. Stockholms stads hälsovårdsnämnd är emellertid en underordnad beredning under Stockholms stadsfullmäktige, och det torde väl mera vara stadsfullmäktiges hållning, som är avgörande för frågan än vad en underordnad nämnd har uttalat för uppfattning; en nämnd vars ordförande för övrigt enligt vad det upplysts mig är ledamot av karolinska sjukhusets byggnadskommitté och säkerligen på grund därav fått vissa mindre allsidiga synpunkter på frågan.

Slutligen menade herr statsrådet — och jag skall därmed lämna hans anförande — att jag visserligen för egen del anfört åtskilliga bärande synpunkter med avseende å omöjligheten att göra sådana beräkningar, som byggnadskommittén i sin av mig kritiserade inläga har gjort, men att jag å andra sidan skulle ha invecklat mig i en motsägelse genom att anförda de farhågor för de svenska skattebetalarna, som detta byggnadsföretag ingivit mig. Jag kan icke finna, att detta i ringaste mån innebär en motsägelse. Jag har kritiserat vissa beräkningar, som ha framlagts, men jag har för min del icke sagt, att jag anser den eller den kostnadssumman bliva resultatet av riksdagens beslut i denna riktning. Jag har endast till riksdagens övertäga framställt det perspektiv, som kan tänkas uppstå i en byggnadsfråga som denna.

För att från herr statsrådet övergå till de mindre profeterna vill jag uppehålla mig ett ögonblick vid herr Pauli, som bland annat i sitt anförande efterlyste den expertis, som jag skulle ha stött mig på, då jag uttryckligen betonat, att jag i detta ärende är en lekman. Jag skall då till en början erinra, att professor Israel Holmgren vid karolinska institutet för en stund sedan från denna talarstol uttalat en kritisk uppfattning om hela detta bygge, som på den, vilken hörde de försiktigt valda ordalag, i vilka denna kritik framfördes, gjorde ett så mycket starkare intryck. Och den omständigheten, att professor Holmgren förklarade sig icke komma att rösta emot den föreliggande kungl. propositionen, byggde allenast på den förhoppningen, att nya män skulle komma att träda till och taga ledningen av hela denna angelägenhet. Så-

lunda gav han silkessnöret såväl åt åtskilliga andra som åt byggnadskommitténs ärade ordförande.

Den expertis, som man har efterlyst, skall jag för övrigt be att efter givet bemyndigande — det har ju blivit ett stående uttryck i denna debatt från början — få i så måtto angiva, att jag vill nämna, att professorn vid karolinska institutet J. W. Nordenson medgivit, att följande av honom skriftligt gjorda uttalanden gärna få föredragas här i debatten. Till honom har rikstatts bl. a. följande fråga: »Anser Ni, att man för utbildningen av läkare i huvudstaden skall behöva bygga ett särskilt s. k. undervisningssjukhus av den storlek och den konstruktion, som det föreslagna karolinska sjukhuset på Norrbacka?» Svar: »Den frågan, om man för utbildningen av läkare i huvudstaden skall behöva bygga ett särskilt s. k. undervisningssjukhus av den storlek och den konstruktion som det föreslagna karolinska sjukhuset på Norrbacka, vill jag besvara sålunda: Förutom det nuvarande serafimerlasarettet eller det sjukhus, varmed detta vid en framtida flyttning kommer att ersättas, behöves för undervisningen ytterligare ett stort fullständigt sjukhus på omkring 800 sängar. Detta behöver enligt min mening ej nödvändigtvis ligga på samma tomt som serafimerlasarettet och kan mycket väl vara kommunalt. Är så fallet, vinnas tvenne fördelar: att man har större visshet att ha ständig tillgång på ett för undervisningen lämpligt material, och att kommunen får större intresse av att vid blivande nydaningar inom sjukvården och sjukhusväsendet förlägga sina nyskapade sjukvårdsmöjligheter dit. Ett statligt undervisningssjukhus, som ej har ett fast upptagningsområde, måste räkna med tillfälliga växlingar i tillströmningen av sjuka, beroende på huru sjukvårdsförhållandena ute i landet gestalta sig; detsamma kan ej heller räkna bestämt på ett kommunalt biträde vid nydaningar. Med avseende på konstruktionen ber jag att få hänvisa till den av karolinska institutets lärarkollegium i yttrande över generalplanen antydda bristen på koncentration.»

Den andra frågan, som riktades till professor Nordenson var denna: »Om någon större skillnad icke behöver föreligga, anser Ni i sådant fall, att den medicinska undervisningen i Stockholm skulle kunna förläggas till stadens planerade nya södersjukhus och där på ett tillfredsställande sätt kunna bedrivas?» Svar: »Ehuru södersjukhuset ej är planerat med tanke på någon undervisning, kan detsamma dock utan någon större svårighet anpassas för ett sådant ändamål. Förutsättningen härför är, att för undervisningen erforderliga lokaler kunna inpassas i byggnadsplanen och att vissa klinikers omfattning kan något ökas. Goda möjligheter att fylla dessa krav föreligga. Sjukhuset består i huvudsak av tvenne stora byggningar, ett vårdhus och ett behandlingshus, vilka stå i nära och god förbindelse med varandra. Genom att påbygga behandlingshuset med några våningar kan man erhålla utrymme för nödiga föreläsningssalar och laboratorier, och genom påbyggnad av vårdhusets flyglar kunna ökade klinikutrymmen vinnas. Då för dessa utvidgningar inga nya grundläggningsarbeten erfordras, kunna de genomföras med jämförelsevis blygsamma kostnader. — Efter genomförandet av dessa utvidgningar skulle södersjukhuset bli ett mycket gott undervisningssjukhus, dit läkarutbildningen med fördel kunde förläggas. Under alla förhållanden skulle det med sin säkra tillgång på lämpligt undervisningsmaterial och sin mera målmedvetet och bättre genomförda koncentration bli ett bättre undervisningssjukhus än det föreslagna karolinska sjukhuset.»

Nu upprepar jag vad jag tidigare sagt, att jag icke gör gällande, att det kan finnas någon bestämd uppfattning hos riksdagen eller ens hos enskilda riksdagsledamöter angående de alternativ, som här framställas sig. Jag har emellertid läst upp dessa uttalanden av en medicine professor vid karolinska institutet, sedan herr Pauli givit mig en påstötning i den riktningen, och därav

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

framgår åtminstone så mycket, att de sakkunniga auktoriteterna ha skilda meningar i detta ärende. Vid sådant förhållande förefaller det mig alltså icke orimligt, att denna fråga, som sålunda ännu splittrar de medicinska auktoriteterna gentemot varandra, underkastas en förnyad omprövning, utan att man binder utredningen vid några som helst direktiv. Och om det är så, som herr statsrådet och även herr Bergqvist understrukt, att man av statsfinansiella skäl måste förlänga byggnadsperioden — det är ju en uppenbar sak, att regeringspropositionen utgår från denna synpunkt — då lär väl ett uppskov på något år för frågans omprövning i nuvarande stadium vara att föredraga framför att man nu börjar och därefter fortsätter med att göra en del anläggningar på Norrbackaområdet för att sedan kanske på ett framskridet byggnadsstadium eventuellt bli nödsakad avbryta arbetet för förnyade överväganden. Det förefaller mig vara klokare att göra detta nu i stället för att uppskjuta en sådan omprövning till en senare tidpunkt.

Jag vill gentemot den ärade ordföranden i sjukhusets byggnadskommitté säga, att ingen har påstått, att södersjukhuset, som ännu endast är en plan och icke ens en fastställd sådan, skulle kunna till sina kostnader för närvarande mera fixerat bedömas. Det har ju endast varit en allmän uppskattning av vad ett sådant sjukhus kan komma att kosta, en uppskattning, som jag hämtat ur den motion i Stockholms stadsfullmäktige, som jag citerat. Ingen har väl påstått, att man för samma summa kan få den medicinska högskoleundervisningen förlagd till detta sjukhus. Det är väl självfallet, att om planen för detta sjukhus måste omarbetas med hänsyn till den medicinska undervisningens krav, kostnaderna komma att stiga utöver dem, som beräknas för sjukhuset såsom sådant. Men vad det här kommer an på är ju huruvida ej den sammanlagda kostnaden för såväl Norrbackasjukhuset som för detta södersjukhus jämte de övriga kostnader, som Stockholms stad kommer att nedlägga för nyordnandet av sitt sjukhusväsen med stor sannolikhet kan förmodas komma att väsentligt överstiga den kostnad, som ett för undervisning apterat sjukhus på söder kan komma att draga. Det förefaller ganska naturligt, även om man här bara rör sig med runda belopp, att *ett* sjukhus är billigare än *två* sjukhus.

Herr Borell trodde, att jag skulle ha förbisett, att man vid framtidskalkylerna för karolinska sjukhuset räknat med viss marginal beträffande å-priser. Det har jag ingalunda gjort. Jag känner mycket väl till, att man brukar räkna med en sådan marginal beträffande å-priser, men jag har framhållit, att den summa av 1 1/2 miljon kronor för oförutsedda utgifter, som här är tillagd och som herr Borell mycket riktigt hänför till möjligheten av nya byggnader eller omändringarsarbeten, är väl låg. Jag tillåter mig påpeka, att jag har så mycket större skäl för en sådan förmodan som det ofta visat sig, att planerade byggnadsföretag måst inredas och utföras på ett annat sätt, än man vid planens uppförande föreställt sig, och som ett exempel på, hur man kalkylerat fel, åberopar jag det ärende, som kommer senare på föredragningslistan, nämligen nybyggnaderna för lantbrukshögskolan vid Ultuna. Där är det ej fråga om några nya å-priser mot i fjol, alltså alls icke fråga om den punkt i kalkylerna som herr Borell berörde, utan där är det fråga om, att man har förbisett vissa nödvändiga vetenskapliga krav på byggnadernas inredning m. m., som gjort att det kommer att bli en kvarts miljon dyrare än vad man så nyligen som i fjol tänkte att högskolan i fråga skulle kosta.

Ja, mina herrar, härmed skall jag sluta. Men jag vill ännu en gång understryka, att när finansministern i den regering, som lagt fram den föreliggande kungl. propositionen, i riksdagens båda kamrar uppträder och på ett så markant och så i allo klarläggande sätt framställer vad vi statsfinansiellt kunna ha att bereda oss på under det år, som kommer — när finansministern, säger jag, i denna regering säger ifrån, att han visserligen icke kan tillråda kammaren

något annat än att bevilja de här 500,000 kronorna för planeringsarbeten m. m. på tomten, men att han för egen del förbehåller sig fullkomligt fria händer med avseende å frågan, om detta sjukhus skall komma till stånd på Norrbackaområdet — och det sker från statsrådsbänken i en situation som den nuvarande — då förefaller det mig verkligen, som om riksdagens första kammaren borde visa den självövertvinnelse, som ligger i att i en dylik situation — jag upprepar det — medgiva reservanter och motionärer och med dem liktänkande långt ute i Sveriges bygder i en utsträckning, om vilken herrarna knappast ha en föreställning, det av oss begärda uppskovet för förnyad omprövning av denna fråga.

Herr Pauli anser mig vara patetisk vid utvecklingen av mina synpunkter. Huruvida någon patetisk anstrykning finnes i min ton, det tillkommer det mig ej att själv bedöma, men innehållet av vad jag anfört kan icke så rubriceras. Jag undrar fastmera, om icke snarare herr Pauli var patetisk, då han talade om, hur illa det är ställt här i huvudstaden, huru personer nödgas ligga och dö i sjukhuskorridorerna med skärmar framför sig etc. Han använde sådana ord, som att »utredning i denna fråga är meningslös», »den saken är klar», det vore »ohemult» från vår sida att framställa anspråk av denna natur, det vore ett »hugskott» vi hade kommit till med avseende å de nya uppslag, som här föreliggå o. s. v. Ja, jag vädjar i denna fråga till kammarens ledamöter och frågar, om man tror, att en person, som använder sådana uttryck i sin bevisföring, själv är så synnerligen övertygad om riktigheten av sin ståndpunkt, och om ej dylika uttryckssätt gentemot reservanterna blotta en betänklighetsbrist på säkerhet i den egna uppfattning rörande denna för vårt land och våra skattebetalare så oerhört viktiga fråga?

Herr Pauli: Herr Wohlin förklarade i sitt anförande, att ett oväderscentrum var i antågande, och sedan vi ha åhört hans tal, så kunna vi knappast vara i tvivel om den saken. Det kom ett oväderscentrum, och det urladdade sig, i synnerhet på slutet, över min ringa person. Jag skall ej med honom diskutera de ordalag, som vi här var på sitt håll använt. Jag tror, att om man skulle göra ett litet florilegium ur herr Wohlins egna uttryck, så bleve det kanske lika talande; men jag tycker det har mycket litet med saken att göra, och jag tänker därför inte gå in därpå.

Jag noterar med tillfredsställelse, att den anonyma auktoritet, som herr Wohlin citerade i sitt förra anförande, numera har avslöjats. Jag får dock bekänna, att överraskningen blev ytterst minimal. Herr Wohlin ansåg, att det borde vara av största verkan på kammarens ledamöter, när vi fingo veta, att professor Nordenson har en annan uppfattning i denna fråga än sina kolleger inom karolinska institutets lärarkollegium, men herr Wohlin torde veta, att detta är en mycket gammal nyhet. Professor Nordenson har hört till de regelbundna opponenter under de åtskilliga år, som denna fråga har diskuterats. Han har hört till dem, som mest energiskt och verksamt på olika vägar, direkt och indirekt, arbetat för att söka stjälpas detta stora företag.

Herr Wohlin framhåller, att eftersom herr Nordenson i denna sak ej är av samma mening som sina kolleger i karolinska institutet, så bör detta vara ett skäl för riksdagen att frånga sina tidigare beslut. Denna herr Nordensons ståndpunkt i frågan har emellertid riksdagen känt till synnerligen väl, när den fattat sina tidigare beslut, och skulle riksdagen vänta, till dess alla professorer i medicin bli fullkomligt eniga, så finge riksdagen vänta till domedag.

Herr Wohlin citerade ur herr Nordensons yttrande en hänvisning till karolinska institutets kollegiums uttalande om behovet av en ökad koncentration i detta fall. Det bör då upplysas, att detta är ett missvisande citat, om man

*Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)*

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

inte får reda på att kollegiets önskan om koncentration icke avser ett mera koncentrerat byggnadssätt i denna etapp, utan att det gäller den principiella frågan, om de teoretiska institutionsbyggnaderna skola förläggas närmare det kliniska sjukhuset eller inte.

Beträffande Södersjukhuset skall jag inte nu på nytt taga upp någon vidlyftigare diskussion. När herr Nordenson försäkrar, att det skall gå att för jämförelsevis blygsamma kostnader där lägga in undervisningslokaler, så säger det sig självt, att detta är mycket litet att bygga på. Vad veta vi om vad herr Nordenson menar med »jämförelsevis blygsamma kostnader»? Sådana där vaga uppgifter ha intet värde alls i diskussionen.

Jag vill också i korthet framhålla, att det är ytterst egendomligt att höra herr Westman yrka uppskov och samtidigt tala om vikten av att påskynda denna fråga, därför att de teoretiska institutionerna vid karolinska institutet ha fallfärdiga byggnader och det är ytterst behövt att få nya lokaler åt dem. Vi skola påskynda frågan, säger han, och därför skola vi — avbryta de redan inledda arbetena! Vi skola gå in för nya underhandlingar med Stockholms stad, som ingen människa vet, när de sluta, och på detta sätt skola vi vinna ett snabbare och skyndsammare avgörande av frågan! Jag undrar verkligen, om herr Westman kan anse, att det finnes något sammanhang i den tankegången. Min stackars hjärna kan i varje fall inte fatta det sammanhanget, men kanske herr Westman framdeles kommer med någon ytterligare upplysning, som kan klara upp det.

Slutligen vill jag konstatera de kraftiga ansträngningar, som såväl herr Westman som herr Wohlin gjort för att infånga herr finansministern och utnyttja honom för sitt avslagsyrkande. Herr Westman tillät sig till och med att i det syftet tala om »Kungl. Maj:t». Men det har ju visat sig, att i varje fall en representant för Kungl. Maj:t, nämligen herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, ingalunda vill ha något avbrott eller något uppskov, nu eller framdeles. Han vill ha ett långsammare tempo, och även statsrådet Hamrin har talat om ett långsammare tempo i byggandet, men ingendera har talat om avslag. Finansministern har sagt, att han vill ha fria händer för att bedöma saken för framtiden. Är detta detsamma som att i enlighet med reservationen gå på avslag å Kungl. Maj:ts proposition? Dessa försök att spela ut herr Hamrin som en bricka i reservanternas spel äro knappast vad man kallar fair play, och jag undrar, om finansministern själv känner sig tillfredsställd med att bli utnyttjad på det sättet.

Vad som har framhållits i denna debatt ifrån Kungl. Maj:ts sida är, att den ekonomiska situationen är allvarlig och att vi därför böra göra byggandet långsammare, låta det utsträckas över flera år, men icke, att vi böra avbryta ett företag, som är avsett att fortsättas under årtionden och att vara till nytta för generationer.

Jag kan fortfarande inte finna, att de framställda skälen på något sätt tala för ett avslagsyrkande, utan jag ber, herr talman, att alltjämt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr talman! Jag skall inte uppehålla herrarna länge, men jag skulle vilja säga, att mig förefaller det, som om det icke skulle vara värdigt kammaren att utan mycket starka skäl riva upp beslut, som riksdagen fattat flera gånger i denna fråga. Herr Wohlin var principiellt ense med mig härom, ty han sade, att gammal god regel bjuder att låta inträffade händelser inverka på även förut intagen bestämd ståndpunkt, men då skall det vara nya händelser av betydelse.

I själva sakfrågan, om sjukhuset skall ligga så som utskottet har föreslagit, eller om man skall lägga det någon annanstans efter samråd med

Stockholms stad, vill jag säga, att allt detta har varit provat tidigare. Det är icke något nytt, som kommit fram, utan hela materialet har funnits till redan då riksdagen förut fattat beslut i frågan. Det enda nya skulle vara, att vår ekonomiska och finansiella ställning blivit sämre. Emellertid tror jag, att de som ha sett och hört mig här i kammaren under alla de år, jag varit här, ha funnit, att jag fört sparsamhetens talan. Jag har aldrig för min del varit böjd för extravaganser med statens medel. Men jag måste säga, att det duger ej att i en tid som denna gripas av panik. I synnerhet när man är en så hurtig general som herr Wohlin, så tycker jag, att det förefaller ganska märkvärdigt, att han i detta fall först rycker fram med sin motion, och sedan, när den blir sönderskjuten, drar sig tillbaka och för upp ett värn framför sig, som han söker ställa sig bakom, nämligen vår finansiella och ekonomiska ställning. Visst är vår ekonomiska och finansiella ställning för närvarande allvarlig, men å andra sidan får man väl inte alldeles tappa huvudet för det. Det är ingen dödlig, som vet, vad som kan vara möjligt om sex månader, ett år eller längre fram. Men låt oss i alla fall bedöma situationen, sådan vi kunna se den för närvarande. Det kan hända, att ifall tiderna fortfara på samma sätt som hittills eller bli sämre, så tränger det på oss, att vi böra spara så mycket mer, att vi måste bita ihop tänderna och verkligen göra en stor kraftansträngning för att övervinna svårigheterna. Men inte skola vi nu, innan vi ha kommit in i denna situation, kasta allting överbord. Vi skola, menar man, varken göra det eller det, vi skola göra rent bord. Vi skulle riva upp våra beslut och fara som höns omkring utan att veta, var vi skola hava var tillvaro. Jag anser, att man skall bedöma ekonomiska och finansiella frågor i lugn, och man får akta sig för överdrift.

Vad är det frågan om här? Ett par miljoner om året, som man kanske bör minska på, så att man får ned beloppet enligt denna plan under ett visst antal år. Emellertid talade herr Wohlin om vissa fastigheter, som ingå i den stora planen och vilka i framtiden skola säljas, för att man skulle få hela finansprojektet att gå igenom, och då tillade han: Man kan misstaga sig om deras värde, och då blir det skattemedel, som få betala misstaget, ty våra statsfinansiella grundsatser ha alltid krävt, att vi icke skola göra sådana utgifter med lånemedel. För min del skulle jag inte alls anse det märkvärdigt, om man för åtskilliga behov, till vilka jag räknar detta, skulle behöva delvis använda lånemedel. En klok, en ekonomiskt klok person aktar sig för att låna, när situationen är god. Då använder han för nyttiga företag sina inkomster så mycket som möjligt utan att anlita krediten. Då gör han sina besparingar o. s. v. Men så komma de dåliga tiderna. Har han då ett företag, som kräver stora medel, är det just då han skall låna. Det är genom att man i de goda tiderna skaffat sig en solid ställning, någonting, som man kan stödja sig på, som man, när de dåliga tiderna komma, kan anlita sin kredit. Jag kan således icke alls finna, att, om vår ekonomiska och finansiella situation skulle fortfarande vara ansträngd, den riktiga politiken skulle vara, att man toge ut kostnaden för detta behjärtansvärda ändamål till sista öret genom skatter och dylikt, utan det vore just en sådan situation, där man skulle anlita jämväl lånevägen, tills man kommit över svårigheterna och nått bättre tider.

Därför menar jag, att det inte är värt att skrika ut för hela världen, att vi nu äro så förskräckta, som om vi nästan stode vid vårt lands ekonomiska undergång. Det är få länder, som ha så liten statsskuld som Sverige. Storbritannien till exempel betalar omkring tre gånger så mycket som hela den svenska statsskulden i räntor om året på sin statsskuld, under det att landets befolkning inte är mer än sju gånger så stor som vår.

Enligt min åsikt skola vi sålunda naturligtvis spara. Vi skola granska varje anslag, som begäres, och statsutgifterna skall man sålunda på allt sätt

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

försöka få ned så mycket som möjligt. Vi skola spara var och en enskilt också, men inte på det huvudlösa sättet, att man slutar upp med alla inköp, ty då drar man en massa människor i olycka. Och när staten bestämt sig för en sak, som den efter noggrann prövning funnit vara erforderlig, så skall man icke i en sådan situation kasta den överbord, på grund av att det finansiella och ekonomiska läget för närvarande är allvarligt, utan man skall vidhålla vad man en gång har beslutat. Vid själva utförandet sedermera finns det ju alltid möjlighet att efter omständigheterna göra själva verkställigheten hastigare eller mindre hastig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Vennerström**: Jag begärde ordet, när herr Trygger sade, att det är ovärdigt riksdagen att uppriva eller förändra förut fattade beslut, utan att särskilda och starka omständigheter därtill föranleda. Jag ber att för min del få nedlägga, då jag kommer att votera för reservationen, en protest gentemot det uttalandet. Jag förmenar, att vi reserverar i det fallet ingalunda handla ovärdigt, i varje fall inte mer ovärdigt än vad regeringen själv gör genom sin egen finansminister. När finansministern anser det ekonomiska läget vara sådant, att han i detta fall förbehåller sig fria händer och förbehåller regeringen fria händer i fortsättningen att föreslå ändringar i av riksdagen i detta avseende fattade beslut, då förefaller det mig åtminstone tämligen självklart, att vi, som gå på reservationen, sitta i samma förnämliga båt som regeringen nu gör och där själve finansministern befinner sig, och då tror jag, att vi kunna vara tämligen skyddade mot obehöriga och obefogade anmärkningar.

När jag här hörde herr Trygger, så syntes det åtminstone mig, som om det inte var finansiären, inte ekonomen Trygger utan universitetskanslern, som den gången hade ordet. Jag respekterar universitetskanslern för den värme, med vilken han går in för utskottsförslaget och för nybyggnaden, men jag är ganska viss om, att om herr Trygger med sin finansiella kunnskap hade varit för närvarande placerad på regeringsbänken i herr Hamrins för tillfället ingalunda lätt burna kläder, då hade han säkerligen talat — förlåt mig, att jag gör den lilla insinuationen — på ett helt annat sätt. Det är alltså inte någon panikstämning, utan det är hänsynen till ett sunt och enkelt provande förstånds beräkningar, att i ett sådant ekonomiskt nödläge som nu inte påtaga sig utgifter, vilka inte äro oundgängligen nödvändiga, som gör, att jag för min del här utan betänkan går med på reservationen. Detta gör jag inte för att kasta ut alltsamman, inte för att jag går emot det karolinska institutet, utan enbart av den anledningen, att vi vilja ha ett uppskov, inte för att kullkasta frågan utan i stället för att nedbringa kostnaderna, och herrarna veta mycket väl, att för varje år, som man skjutit på denna frågas avgörande, har man vunnit åtskilliga miljoner, i det att de första beräkningarna blivit nedpressade, varigenom de beräknade slutkostnaderna undan för undan blivit lägre.

Herr **Wohlin**: Det finns få eller inga personer i denna kammare, som jag respekterar så högt som herr Trygger. Men då herr Trygger bland annat förklarade, att jag skulle ha »tappat huvudet», skulle »handla i en stämning av panik», icke skulle ha bibehållit erforderligt lugn och att jag »skrek ut för hela världen» våra ekonomiska bekymmer och annat i den stilen, så får jag ändå tillåta mig att begära ordet för en kort replik.

Jag får säga, att den framställning, som herr Trygger gav av min ståndpunkt i denna fråga, icke är riktig. Det är icke så, att när motionen »blivit söndertrasad», jag har »gripit till världsekonomen». I motionen utvecklas alldeles samma synpunkter som i mitt anförande, och min ståndpunkt i dag är bara en konsekvent fortsättning av min inställning till denna fråga under de

föregående åren. Jag har sålunda så långt ifrån tappat huvudet eller kommit att råka ut för någon panikstämning, att jag tvärtom lugnt och sansat fullföljer den uppfattning, som jag i flera år hyst i denna fråga.

Herr Trygger kallade mig för en »hurtig general». Jag skall be att få påpeka, att jag icke är general, utan jag är menig — en försiktig menig — men herr Trygger är en oförsiktig general, åtminstone vid detta tillfälle.

Detta fick jag ytterligare bekräftat, när herr Trygger gick in för en princip för svensk budgetpolitik, som jag trodde herr Trygger skulle vara den siste att vilja rekommendera. Sedan ett antal år tillbaka har den svenska statens budgetpolitik grundats bland annat på den huvudprincipen, att man lånar för produktiva syften, och denna grundregel i svensk finanspolitik, som icke minst herr Trygger under de gångna åren hävdade med sin kända skicklighet, ställer Sverige i en förnämlig klass gentemot många andra länder i världen, som låna för syften, vilka icke enligt svensk budgetterminologi äro produktiva. Nu ställde herr Trygger i utsikt, att det vore en riktig politik att använda upplåning i fortsättningen för detta bygge. Jag kan icke annat än med beklagande konstatera, att herr Trygger i detta sammanhang — och jag hoppas i detta speciella sammanhang — har gått in för en annan budgetpolitik än den, som han tidigare jämte mig och många med mig har förfäktat.

Jag tror icke heller, att det är någon »ovärdig handling» av riksdagen att här följa reservanterna. Det ovärdiga skulle väl ligga i att man på något sätt bryter emot de lagar, som gentlemannaskap och respekt för fattade positioner och överhuvud taget respekt för riksdagens traditioner bjuder. Men jag har tillåtit mig säga, att nytillkomna omständigheter kunna modifiera såväl den enskildes som en statsinstitutions uppfattning, och här anser jag, att den oerhört skärpta ekonomiska krisen jämte de mera avancerade planerna på ett nytt sjukhus på Söder utgöra sådana nytillkomna omständigheter, så att den föreliggande frågan rimligen borde kunna underkastas förnyad omprövning av statens organisationsnämnd och av regeringen.

Herr Trygger: Endast ett par ord! Jag vet inte av, att jag sagt, att det var herr Wohlin, som gjort sig skyldig till alla de där sakerna, till exempel att ha tappat huvudet. Jag sade »man», och när jag säger »man», har icke herr Wohlin rättighet att säga: det gäller mig. Det kan också vara någon annan.

Sedan får jag säga, att för min personliga del håller jag alltså fast vid den ståndpunkten, att budgeten skall behärskas av den principen, att man lånar blott för produktiva ändamål. Det är riktigt. Men å andra sidan vill jag betona, att i en världskris kan man, i stället för att taga ut av medborgarna deras sista skilling, undvika detta genom lån även för ändamål, som ej äro produktiva i budgetteknisk mening, men som i verkligheten kanske äro långt mera produktiva än de förra. Det är just ett sådant fall, som här föreligger, där det gäller att tillfredsställa de behov, som den medicinska utbildningen kräver.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som inefattades i den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wohlin begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Ang.
uppförande av
karolinska
sjukhuset.
(Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 92, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. vid utlåandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen, enligt av herr Wohlin jämte 18 av kammarens övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, medelt namnupprop; och befunnos efter omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 25.

Vid omröstningen röstades

ja av herrar Klefbeck, Trygger, Lindley, Forssell, Hagman, Löfgren, Olof Carlsson, Nerman, Branting, Möller, Borell, Leo, Forslund, Rydberg, Sederholm, Norman, von Stockenström, Thulin, Ekman, Pauli, greve Spens, herrar Johansson-Dahr, Johan Bernhard Johansson, Bissmark, Thorén, Johan Nilsson i Kristianstad, Forssberg, Östergren, Ehrnberg, von Geijer, Johan Nilsson i Malmö, Hjalmarsson, Gustav Hansson, Hallin, Widell, Karl Andreas Andersson, Sandegård, fröken Hesselgren, herrar Kvarnzelius, Dalberg, Åström, Norling, Carl Carlsson, Enhörning, Bergqvist, Asplund och Hansén; samt

nej av herr andre vice talmannen, herrar Stendahl, Bagge, Wilhelm Björck, Tamm, Westman, Carl Gustaf Hammar skjöld, friherre Lagerfelt, herrar Bodin, Wohlin, Alexander Nilsson, Pettersson, Henriksson, Öhman, Löfvander, Nordborg, Valfrid Eriksson, Halvarsson, Tjällgren, Johan Peter Johansson, Vennerström, Rosén, Gabrielsson, Jonsson och Sandström.

Herrar Lindström, Åkerman, Larsén, Johan August Larsson, Wagnsson, Elof Andersson, Jönsson, Boman, Holmgren, Ernst Svenson, Sandén, Lindhagen och Frändén förklarade sig avstå från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9 A, i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner;

nr 218, i anledning av väckt motion om viss ändring i 8 § i lagen om enskilda vägar;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ansvar för kostnad för dikningsföretag å kronans utarrenderade jordbruksdomäner;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för änkefru Elsa Silfverstolpe från skyldigheten att betala viss husröteersättning;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga hållhägnader i Norrbottens län;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 139 angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 202 angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar m. m.;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjurssjukdomar;

nr 225, i anledning av väckta motioner angående upphandling av lantbruksprodukter för statens och kommunernas räkning direkt från producenterna; samt

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar av bestämmelserna rörande jordbrukets kreditkassor m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ordnande av ett sjöhistoriskt museum i Stockholm;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till sjuktransporter med flygplan jämte två i ämnet väckta motioner; samt

nr 212, i anledning av väckta motioner om bidrag till uppförande av hem för kroniskt sjuka.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 24, i anledning av väckt motion om sådan ändring i riksdagsordningen, att till riksdagsman, som tillika är statsråd, riksdagsarvode ej skall utgå; och

nr 25, i anledning av en inom första kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen väckt anmälan om anmärkning mot statsrådet Holmbäck i egenskap av t. f. chef för ecklesiastikdepartementet;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag rörande anslag till arméförvaltningen och arméförvaltningens verksamhet;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av Kinnekulleverkens egendom och skifferoljeverk m. m.;

nr 96, i anledning av väckt motion om rätt för viss polispersonal i Boden att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna sig viss föregående anställningstid;

nr 97, i anledning av väckt motion om utbetalning av vissa belopp till förre kommissarien vid fästningspolisen i Boden E. A. Clementz;

nr 98, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 185, gjorda framställning angående anslag till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter; och

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vattendomstolarnas organisation m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om

skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmak-
tens behov dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 4, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förord-
ning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med
vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till
lön och pension m. m. dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 5, i anledning av väckta motioner rörande bestämmande av avlöning åt
icke ordinarie polismän å landsbygden samt statsbidrag till kostnaden för sådan
avlöning;

nr 6, i anledning av väckta motioner rörande val av fjärdingsmän m. m.; och

nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till polis-
väsendet i riket m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 43, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande banko-
utskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckt motion angående beräkning av
tjänstgöringstid för rätt till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa;

nr 44, med föranledande av andra kammarens återremiss av bankoutskottets
utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vad-
stena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap;

nr 45, med föranledande av andra kammarens återremiss av bankoutskottets
utlåtande nr 35, angående det under elfte huvudtiteln uppförda ordinarie för-
slagsanslaget till ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat indelt man-
skap;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse
för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med
guld; och

nr 51, angående viss gratifikation m. m. åt de hos riksdagens kamrar och ut-
skott samt i riksdagens kansli anställda vaktmästarna;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till
kungörelse angående tillämpning för riket i dess helhet av vissa bestämmelser
i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m. dels ock i
ämnet väckta motioner;

nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förord-
ning angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordnings-
stadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m. dels ock en i anled-
ning av propositionen väckt motion; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning
om ändrad lydelse av § 1 i förordningen den 22 juni 1911 (nr 71 s. 1) angå-
ende biograf föreställningar; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion, I: 103, om obligatorisk märkning av vissa
importvaror;

nr 22, i anledning av väckt motion, I: 269, angående viss ekonomisk sam-
verkan mellan järnvägsföretagen i riket; och

nr 23, i anledning av väckt motion, I: 61, angående arbetsförhållandena inom
det husliga arbetet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens samman-
träde avslutades kl. 4.54 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4.30 e. m.

Herr statsrådet *Gyllenswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 254, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om konkurs.

Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 24 och memorial nr 25, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 94—99, sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden nr 2—7 samt bankoutskottets memorial nr 43.

Föredrogos och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 44, med föranledande av andra kammarens återremiss av bankoutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadsstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap; och

nr 45, med föranledande av andra kammarens återremiss av bankoutskottets utlåtande nr 35, angående det under elfte huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till ytterligare förhöjning i gratialen å avskadat indelt manskap.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtande nr 50 och memorial nr 51, första lagutskottets utlåtanden nr 40—42 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 21—23.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber, herr talman, att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden bankoutskottets utlåtande nr 50 må sättas först, att vidare sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden nr 2, 3, 4, 5, 6 och 7 må komma närmast efter detta utlåtande i nu nämnd ordning, och att slutligen den ändring göres, att statsutskottets utlåtande nr 99 sättes närmast framför första lagutskottets utlåtande nr 40.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 254 blev densamma på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 53, 81, 82 och 105—107 regeringsformen, §§ 33, 35—41, 44, 45, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 75, 78 och 79 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 27, med förslag till ändrad lydelse av §§ 3, 7, 9, 13 och 14 i reglementariska föreskrifter för riksdagen;

nr 28, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av § 60 riksdagsordningen; samt

nr 29, i anledning av väckt motion om införande av omröstningsapparat för voteringar i riksdagens kamrar;

andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, dels ock en i ämnet väckt motion; ävensom

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition om ändrad lydelse av mom. 10:o i gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag bland annat till lag om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen, dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.